ALGILANAN ANNE TUTUMU, MÜKEMMELİYETÇİLİK VE PSİKOLOJİK SAĞLIK İLİŞKİSİNDE RUMİNASYONUN ARACI ROLÜ: ÜSTÜN YETENEKLİ ERGENLERLE BİR ÇALIŞMA

EBRU KALFA

TARAFINDAN

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE
SUNULAN TEZ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYLÜL 2019

Sosyal Bilimler Enstitü Onayı

_____

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

Enstitü Müdürü V.

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

_____

Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR

Anabilim Dalı Başkanı

Okuduğumuz ve savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans/Doktora derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederim.

_____

Doç. Dr. Özden YALÇINKAYA ALKAR

Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Özden YALÇINKAYA ALKAR (AYBÜ, Psikoloji) _____

Dr. Öğretim Üyesi Halime Şenay GÜZEL (AYBÜ, Psikoloji)_____

Dr. Öğretim Üyesi Meltem ANAFARTA ŞENDAĞ (UÜ, Psikoloji)_____

Bu tez içerisindeki tüm bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tama olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

Adı Soyadı: EBRU KALFA

İmza:

ÖZET

ALGILANAN ANNE TUTUMU, MÜKEMMELİYETÇİLİK VE PSİKOLOJİK SAĞLIK İLİŞKİSİNDE RUMİNASYONUN ARACI ROLÜ: ÜSTÜN YETENEKLİ ERGENLERLE BİR ÇALIŞMA

Kalfa, Ebru
Yüksek Lisans, Psikoloji Bölümü
Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Özden Yalçınkaya Alkar
Eylül 2019, 120 Sayfa

Bu çalışmanın amacı üstün yetenekli ergenler tarafından algılanan anne tutumu ve mükemmeliyetçilik düzeyleri ile psikolojik sağlık ilişkisinde ruminasyonun aracı rolünün incelenmesidir. Psikolojik sağlık ise depresyon ve benlik saygısı değişkenleri ile değerlendirilmektedir. Çalışmaya 10-17 yaş aralığında olan ve Ankara ilindeki Bilim Sanat Merkezlerine (BİLSEM) devam eden 156 üstün yetenekli ergen katılmıştır. Katılımcılardan bilgi toplamak için, demografik bilgi formu, Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği (EMBU)-Anne Formu, Ruminasyon Ölçeği Kısa Formu, Çocuklar için Depresyon Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği-Benlik Saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Toplanan bilgiler, korelasyon, bağımsız örneklem t-testi, regresyon ve aracı değişken (mediation) analizleri ile incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda üstün yetenekli ergenlerin mükemmeliyetçilik düzeyleri ile psikolojik sağlık ilişkisinde ruminasyonun aracı rolünün anlamlı olduğu görülmüştür. Benzer şekilde üstün yetenekli ergenlerin algıladıkları anne tutumları ile psikolojik sağlık ilişkisinde de ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır. Araştırma bulguları ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: üstün yeteneklilik, mükemmeliyetçilik, ruminasyon, depresyon

ABSTRACT

THE ROLE OF RUMİNATİON İN THE RELATİONSHİP BETWEEN PERCEİVED MOTHER ATTİTUDE, PERFECTİONİSM AND PSYCHOLOGİCAL HEALTH: A STUDY WİTH GİFTED ADOLESCENTS

Kalfa, Ebru
M.A., Department of Psychology
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Özden Yalçınkaya Alkar
September 2019, 120 Pages

The aim of this study is to investigate the role of rumination in the relationship between mother attitude, perfectionism and psychological health of the gifted adolescents. Psychological health is evaluated by the depression and self-esteem variables. The study included 156 gifted adolescents aged 10-17 from the Science and Art Education Center (BILSEM). Demographic Form, Frost Multidimensional Perfectionism Scale, Parental Rearing Behaviors Questionnaire-Mothers Form (s-EMBU), Short Form of Rumination Scale, Depression Scale for Children and Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES) were applied to participants. Data collected analyzed using independent sample t-test, regression and mediation. All the findings obtained in this study suggest the role of rumination in the relationship between the perfectionism and psychological health proved to be significant. Similarly, the role of rumination in the relationship between the gifted adolescent's perceived mother attitude and psychological health was significant. Results were discussed within the framework of the relevant literature.

Keywords: Gifted children, perfectionism, rumination, depression.

Hep desteğini hissettiğim, varlığından güven duyduğum, her zaman bana inanan, dedem Muammer Kalfa'ya…

TEŞEKKÜR

Psikolog olma yolumda bana ışık olan, lisans ve lisansüstü eğitimim boyunca beni destekleyen, kendisinden çok şey öğrendiğim, tez sürecimde her zaman ilgi, sabır ve özenle yaklaşarak verdiği geri bildirimlerle yol gösteren değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Özden Yalçınkaya Alkar'a teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

Kıymetli vakitlerini ayırarak tez sunumuma katılan, yapıcı yorumlarıyla önerilerde bulunan değerli tez jürileri Sayın Dr. Öğretim Üyesi Halime Şenay Güzel'e ve Dr. Öğretim Üyesi Meltem Anafarta Şendağ'a teşekkür ederim.

Veri toplama aşamasında güleryüzü ve ilgisiyle bana hep yardımcı olan Psikolog Dr. Desen Yalım Yaman'a teşekkürlerimi sunarım.

Ne zaman yardıma ihtiyacım olsa koşup yetişen, dostluğu ve desteğiyle hep yanımda olan Hasan Hüseyin Seçilmiş ve birlikte vakit geçirmeyi çok sevdiğim, çoğu zaman motivasyon kaynağım, canım arkadaşım Ezgi Abak, iyi ki varsınız…

Her kararımda beni destekleyen, her zaman sevgi ve güvenle yaklaşan canım annem ve babama, her akşam arayıp tatlı sesiyle enerji veren babaanneme ve varlıklarından güç bulduğum canım kardeşlerim Eda ve Emre'ye sevgilerimle…

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL……...iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
TEŞEKKÜR vii
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR LİSTESİ xii
ŞEKİLLER LİSTESİ xiii
BÖLÜM I 1
1. GİRİŞ 1
1.1. Üstün Yetenekliliğin Ortaya Çıkışında Zeka 2
1.2. Üstün Yetenekliliğin Tanımı ve Tarihçesi 4
1.3. Üstün Yetenekli Çocuk ve Ergenlerin Özellikleri 5
1.4. Mükemmeliyetçilik 7
1.5. Algılanan Anne Tutumu 11
1.6. Ruminasyon 15
1.7. Üstün Yeteneklilik ve Psikolojik Sağlık 17
1.7.1. Depresyon 17
1.7.2. Benlik Saygısı 20
1.8. Mükemmeliyetçilik ve Psikolojik Sağlık 24
1.9. Algılanan Anne Tutumu ve Psikolojik Sağlık 24
1.10. Ruminasyon ve Psikolojik Sağlık 25
1.11. Araştırmanın Amacı ve Hipotezler 25
BÖLÜM II 28
2. YÖNTEM 28
2.1. Örneklem 28
2.2. Veri Toplama Araçları 29

2.2.1. Demografik Bilgi Formu 30
2.2.2. Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği 30
2.2.3. Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği-Anne Formu 30
2.2.4. Ruminasyon Ölçeği-Kısa Formu 31
2.2.5. Çocuklar için Depresyon Ölçeği 32
2.2.6. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği 32
2.3. İşlem 32
2.4. İstatistiksel Analiz 33
BÖLÜM III 34
3. BULGULAR 34
3.1. Çalışmada Yer Alan Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma ve Aralık Puan Değerleri 34
3.2. Korelasyon Analizi ile Değişkenlerin Birbirleri ile Olan İlişkilerinin İncelenmesi 35
3.3 Üstün Yetenekli Ergenlerin Mükemmeliyetçilik, Algılanan Anne Tutumu, Ruminasyon, Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılıkları: Bağımsız Örneklem t-testi 38
3.4. Psikolojik Sağlığı Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesi: Regresyon Analizleri 39
3.5. Üstün Yetenekli Ergenlerde Ruminasyon Aracılığı ile Mükemmeliyetçilik Özellikleri ve Algılanan Anne Tutumlarının Psikolojik Sağlık Üzerindeki Dolaylı Etkisi: Aracılık Analizleri 41
3.6. Ruminasyon Aracılığı ile Mükemmeliyetçilik Alt Faktörlerinin Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 42
3.6.1. Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Beklentiler Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 42
3.6.2. Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Eleştiri Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 42
3.6.3. Ruminasyon Aracılığı ile Hatalara Aşırı İlgi Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 43
3.6.4. Ruminasyon Aracılığı ile Davranışlardan Şüphe Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 44
3.6.5. Ruminasyon Aracılığı ile Düzen Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 44
3.6.6. Ruminasyon Aracılığı ile Kişisel Standartlar Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 45
3.7. Ruminasyon Aracılığı ile Mükemmeliyetçilik Alt Faktörlerinin Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 45
3.7.1 Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Beklentiler Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 46

3.7.2 Ruminasyon Aracılığı ile Düzen Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 46
3.7.3. Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Eleştiri Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 47
3.7.4. Ruminasyon Aracılığı ile Hatalara Aşırı İlgi Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 47
3.7.5. Ruminasyon Aracılığı ile Kişisel Standartlar Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 48
3.7.6. Ruminasyon Aracılığı ile Davranışlardan Şüphe Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 48
3.8. Ruminasyon Aracılığı ile Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 49
3.8.1. Ruminasyon Aracılığı ile Aşırı Korumanın Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisi 49
3.8.2. Ruminasyon Aracılığı ile Duygusal Ilımlılığın Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisi 50
3.8.3. Ruminasyon Aracılığı ile Karşılaştırmanın Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisi 50
3.8.4. Ruminasyon Aracılığı ile Reddetmenin Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisi 51
3.9. Ruminasyon Aracılığı ile Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi 51
3.9.1. Ruminasyon Aracılığı ile Aşırı Korumanın Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisi 51
3.9.2. Ruminasyon Aracılığı ile Duygusal Ilımlılığın Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisi 52
3.9.3. Ruminasyon Aracılığı ile Karşılaştırmanın Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı 52
Etkisi 52
3.9.4. Ruminasyon Aracılığı ile Reddetmenin Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisi 53
BÖLÜM IV 54
4. TARTIŞMA 54
4.1. Üstün Yetenekli Ergenlerde Psikolojik Sağlığı Yordayan Değişkenler 54
4.2. Cinsiyet Farklılıkları 57
4.3. Ruminasyon Aracılığı ile Mükemmeliyetçilik ve Algılanan Anne Tutumlarının Psikolojik Sağlık Üzerindeki Dolaylı Etkileri: Aracılık Analizleri 59
4.4. Çalışmanın Hipotezleri 62
4.5.Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları 65
4.6. Sonuç ve Öneriler 66

KAYNAKÇA 68
EK A VELİ BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU 97
EK B DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU 98
EK C FROST ÇOK BOYUTLU MÜKEMMELLİYETÇİLİK ÖLÇEĞİ 100
EK D EMBU 101
EK E RUMİNASYON ÖLÇEĞİ-KISA FORMU 102
EK F ÇOCUKLAR İÇİN DEPRESYON ÖLÇEĞİ 103
EK G ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ-BENLİK SAYGISI ALT ÖLÇEĞİ 104
EK H ETİK KURUL ONAY FORMU 105
EK I TEZ FOTOKOPİSİ İZİN FORMU 106

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri…….……29
Tablo 2. Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma ve Aralık Puan Değerleri…….....35
Tablo 3. Değişkenlere İlişkin Pearson Korelasyon Analizi……..…….…….……..36
Tablo 4. Değişkenlerin Cinsiyete Göre Farklılaşması: Bağımsız örneklem t-testi……...…...…..…39
Tablo 5. Depresyonu Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesi: Regresyon Analizi…….……..……...40
Tablo 6. Benlik Saygısını Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesi: Regresyon Analizi…….……..……...41

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Beklentilerin Depresyon Üzerindeki Etkisi…….42
Şekil 3.2. Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Eleştirinin Depresyon Üzerindeki Etkisi……..……...42
Şekil 3.3. Ruminasyon Aracılığı ile Hatalara Aşırı İlginin Depresyon Üzerindeki Etkisi…….43
Şekil 3.4. Ruminasyon Aracılığı ile Davranışlardan Şüphenin Depresyon Üzerindeki Etkisi…….44
Şekil 3.5. Ruminasyon Aracılığı ile Düzenin Depresyon Üzerindeki Etkisi…….....44
Şekil 3.6. Ruminasyon Aracılığı ile Kişisel Standartların Depresyon Üzerindeki Etkisi…….45
Şekil 3.7. Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Beklentilerin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi…….46
Şekil 3.8. Ruminasyon Aracılığı ile Düzenin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi…….46
Şekil 3.9. Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Eleştirinin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi…….47
Şekil 3.10. Ruminasyon Aracılığı ile Hatalara Aşırı İlginin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi…….47
Şekil 3.11. Ruminasyon Aracılığı ile Kişisel Standartların Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi……..……48
Şekil 3.12. Ruminasyon Aracılığı ile Davranışlardan Şüphenin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi……...…..48
Şekil 3.13. Ruminasyon Aracılığı ile Aşırı Korumanın Depresyon Üzerindeki Etkisi…….49

Şekil 3.14. Ruminasyon Aracılığı ile Duygusal Ilımlılığın Depresyon Üzerindeki Etkisi……..……..….49
Şekil 3.15. Ruminasyon Aracılığı ile Karşılaştırmanın Depresyon Üzerindeki Etkisi……..50
Şekil 3.16. Ruminasyon Aracılığı ile Reddetmenin Depresyon Üzerindeki Etkisi…….……50
Şekil 3.17. Ruminasyon Aracılığı ile Aşırı Korumanın Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi……51
Şekil 3.18. Ruminasyon Aracılığı ile Duygusal Ilımlılığın Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi……52
Şekil 3.19. Ruminasyon Aracılığı ile Karşılaştırmanın Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi……..……...52
Şekil 3.20. Ruminasyon Aracılığı ile Reddetmenin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi…….……53

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

İnsan zekasını anlamaya yönelik yapılan çalışmalar ve zeka testlerinin geliştirilmesi ile üstün yeteneklilik kavramı ortaya çıkmış, akranlarına kıyasla daha yüksek kapasiteye sahip çocuklar üstün yetenekli olarak tanımlanmıştır (Terman, 1921). Üstün yetenekliliği anlamak amacıyla yapılan çalışmalar bilişsel gelişimlerinin fiziksel ve sosyal-duygusal gelişimlerine kıyasla daha ileride olmasının bazı zorlukları beraberinde getirdiğini ortaya koymuştur (Freeman, 198; Terman, 1921). Eş zamanlı olmayan gelişimleri, üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin psikolojik incinebilirliğini arttırarak sosyal-duygusal alanda sorun yaşamalarına neden olmaktadır (Enns, Cox ve Clara, 2002). Sahip oldukları potansiyeli ortaya çıkarmaları ve geliştirmeleri için üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin psikolojik sağlıkları üzerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi hem bireysel hem de toplumsal açıdan önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin mükemmeliyetçilik düzeyleri ile algılanan anne tutumunun psikolojik sağlıkları üzerindeki etkisinde ruminasyonun aracı rolünü incelemektir. Psikolojik sağlık kavramı ise depresyon ve benlik saygısı değişkenleri ile değerlendirilmiştir. Üstün yetenekliliğin temel özelliklerinden biri olarak kabul edilen mükemmeliyetçiliğin (Hollingworth, 1942) ve kişilik gelişimleri üzerinde etkili bir faktör olan anne tutumunun (Anthony ve Benedek, 1970; Yurduşen, 2004) depresyon ve benlik saygısını etkilediği ve bu ilişkide ruminasyonun aracı değişken olduğu düşünülmektedir.

Bu bölümde ilk olarak üstün yetenekliliği anlamak amacıyla zekadan bahsedilecek daha sonra üstün yetenekliliğe ilişkin alanyazını kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır. Ardından çalışmanın değişkenleri olan mükemmeliyetçilik, algılanan anne tutumu, ruminasyon, depresyon ve benlik saygısı değişkenlerinden bahsedilerek alanyazında yer alan çalışmalara yer verilecektir.

1.1. Üstün Yetenekliliğin Ortaya Çıkışında Zeka

Zekayı ölçme ve değerlendirme ihtiyacı, çocukların kapasitelerine uygun okullara yerleştirilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır (Enç, 1979). Ancak ilk çalışmalar beyin büyüklüğü ile zeka arasındaki ilişkinin incelenmesine kadar uzanmaktadır (Rushton ve Ankney, 1996). Zekanın değerlendirilmesine yönelik yapılan ilk bilimsel çalışmalar ise Galton (1870) ile başlamıştır. Galton (1870), zekanın bilgiyi duyular aracılığıyla edindiğini bununla birlikte dehaların ailelerinde başka dehaların da bulunduğunu ifade ederek zekanın kalıtımsal yönünü de vurgulamıştır. Alfred Binet (1890) ise zekanın sadece duyular aracılığıyla edinilen bilgilerden ibaret olmadığını, muhakeme becerisinin dahil olduğu daha karmaşık bir yapısı olduğunu ifade etmiştir. Öğrencisi Simon ile birlikte bu kavramsallaştırmaya uygun olarak ilk zeka testi olan Binet-Simon Zeka Ölçeği'ni geliştirmiştir (Binet ve Simon, 1916). Binet-Simon Zeka Ölçeği'nin Terman tarafından revize edilmesiyle bireyin takvim yaşı ile zeka yaşının oranı kullanılarak değerlendirme yapılan ilk test olan Stanford Binet Zeka Testi ortaya çıkmıştır (Terman, 1916). Bu gelişmelerin devamında zekanın değerlendirilmesinin önemi anlaşılmış ve geniş bir alanda kullanılmaya başlanmıştır.

Zaman içinde zekayı açıklamaya ve değerlendirmeye yönelik bir çok kuram geliştirilmiştir (Spearman, 1927; Sternberg ve Detterman, 1986; Wechsler, 1939). İlk olarak Spearman (1927), zekanın bilişsel faktörlerle ölçülebileceğini savunmuş ve *İki Faktör Teorisi*'ni geliştirmiştir. İki Faktör Teorisi'ne göre, zeka 'g' faktörü ve 's' faktörü olarak belirtilen iki yapıdan oluşmaktadır. İlk faktör olan 'g' doğuştan var olan bireyin soyut düşünme becerisini; ikinci faktör olan 's' ise bireyin matematiksel becerilerini ifade etmektedir (Sperman, 1927). Sperman, zekanın çoklu yapısına dikkat çekmesi açısından önemlidir. Bir başka önemli kuramcı olan Wechsler (1944) ise zekayı bireyin amaca uygun ve etkili iletişim biçimlerine dayanan rasyonel düşünme yetisi olarak tanımlamaktadır. Wechsler, kendisinden öncekilerden farklı olarak zekayı çok daha geniş bir perspektifte ele alıp bu kapsamda yetişkinlerin zekasını değerlendirmek için Wechsler-Bellevue Zeka Ölçeği'ni, çocukların zekasını değerlendirmek amacıyla Wechsler Çocuklar için Zeka Ölçeği'ni (WISC) geliştirmiştir (Wechsler, 2014). Yıllar içerisinde geliştirilen ve revizyona uğrayan WISC'in günümüzde dördüncü ve beşinci sürümü, 6-16 yaş arasındaki çocukların zeka düzeylerini belirlemek amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır (Wechsler, 2014).

İnsan zekasının sürekli gelişen bir yapı olduğu göz önüne alındığında gelişimsel kuramlara değinilmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda ilk olarak Piaget (1964), zekayı bireyin gelişimi ile ilişkilendirmiş ve zekanın doğuştan getirilen bir kapasitesinin olduğunu bununla birlikte çevresel uyarıcılarla geliştiğini ifade etmiştir. Piaget'e (1964) göre birey doğduğu andan itibaren denge halindedir ve karşılaşılan her yeni bilgide denge hali yeniden oluşmakta ve böylece zeka sürekli olarak gelişmektedir. Diğer bir önemli gelişim kuramcısı olan Vygotsky (1978) ise zeka gelişiminde yakınsak gelişim alanından bahsetmiştir. Yakınsak gelişim alanı ile ifade edilen çocuğun ilişkide olduğu, çocuğa rehberlik edecek kişilerdir. Vygotsky'e (1978) göre her çocuğun kendi becerisi ile yapabildiği alt sınır ve rehberlik edebilecek bir yetişkin yardımı ile ulaşacağı üst sınır vardır. Yakınsak gelişim bölgesinde bulunan kişi ile olan etkileşim bilişsel gelişimi etkilemektedir (Vygotsky, 1978). Çevresel faktörlerin bilişsel gelişimin önemli bir parçası olduğunu ifade eden Vygotsky (1987), çevrenin ve toplumun çocuğa rehberlik ederek zeka gelişiminde rol oynamasını vurgulaması açısından sosyolojik bir perspektif sunmaktadır.

Zekayı açıklamaya yönelik bir çok kuram geliştirilmiş olsa da herkes tarafından kabul edilen zeka tanımı bulunmamaktadır. Zekayı nicel olarak kavramsallaştıran araştırmacılar olmakla birlikte nitel olarak kavramsallaştıran araştırmacılar da bulunmaktadır (Dolu ve Ürek, 2017). Örneğin, Sternberg ve Detterman (1986), zekayı nitel olarak ele almış ve bireyin düşünme süreçlerini kontrol etme, çevreye uyum sağlama ve yaşantılar sonucu öğrenme becerisi olarak tanımlamıştır. Sternberg ve Detterman, kendisinden önce nicel olarak ele alınan ve sayısal puanı vurgulayan tanımların aksine zekanın uyum sağlama gibi nitel boyutlarına dikkat çekmesi açısından önemlidir.

Gardner (2011), geliştirdiği *Çoklu Zeka Kuramı* ile insan zekasını ölçmede sözel ve matematiksel becerilerin yeterli olmadığını savunmuştur. Bu bağlamda Gardner (1983), zekayı problem çözme becerisi olarak tanımlamış ve zekanın tekil boyutta açıklanmasının mümkün olmadığını söylemiştir. Buna paralel olarak birden fazla zeka alanı tanımlayarak bu alanların her bireyde farklı düzeylerde var olduğunu ileri sürmüştür (Gardner, 2011). Zekayı oluşturan faktörleri açıklayan diğer bir kuram ise Cattell ve Horn (1966) tarafından geliştirilen *Akıcı Zeka-Kristalize Zeka (Gf-Gc) Kuramı*'dır. Zekayı oluşturan 'g' faktörü kristalize ve akıcı olmak üzere iki bileşene sahiptir (Cattell, 1966). Akıcı zeka, çevresel deneyimlerden ve eğitimden bağımsız olan problem çözme yetisi olarak tanımlanır, yeni durumlara uyumu sağlar. Kristalize zeka ise yaşantı sonucu kazanılan bilgi ve becerileri

içermektedir. Akıcı zeka içinde bulunulan kültürden etkilenmekte kristalize zeka ise eğitim ve deneyimlere dayalı olarak gelişmektedir (Horn ve Cattell, 1966). Carroll (1993) ise üç katmanlı hiyerarşik zeka modelini geliştirerek bilişsel yetilerin 3 katmanlı olarak açıklanabileceğini belirtmiştir. Bu modelde en alt katmanda ‘’g’’ faktörü bulunmaktadır. Bu katmanda 80’den fazla özgün beceri yer almaktadır. İkinci katman ise akıcı ve kristalize zekanın yer aldığı geniş yetilerin bulunduğu bölümdür. McGrew (1997), tarafından Cattell ve Horn’un (1960) Gf-Gc modeli ve Carroll’un üç katmanlı zekâ modeli birleştirilerek *Cattell-Horn-Carroll Bilişsel Yetenekler Modeli (CHC Modeli)* oluşturulmuştur. Flanagan (2009), tarafından gözden geçirilerek genişletilen CHC Modeli temelinde pek çok zeka testi yeniden düzenlenmiştir.

1.2. Üstün Yetenekliliğin Tanımı ve Tarihçesi

Üstün zeka ve üstün yetenek kavramları başlarda sıklıkla birbirinin yerine kullanılmıştır (Davis, Rimm ve Siegle, 2011). Ancak zaman içerisinde üstün zeka kavramının yalnızca IQ puanını ifade ettiği, bununla birlikte üstünlüğün yalnızca yüksek zeka potansiyeline sahip olma ile sınırlı olmadığı kabul edilmiştir (Özbay, 2013). Üstün yetenekliliğin, yaratıcılık, motivasyon, sanat ve spor gibi performans alanlarını da içeren daha kapsamlı bir olgu olduğu düşünülmüş ve alanyazında üstün yeteneklilik kavramı ön plana çıkmıştır (Özbay, 2013). Alanyazın ile tutarlı olarak bu çalışmada da kavram üstün yeteneklilik olarak ele alınacaktır.

Tarihte üstün yeteneklileri belirlemeye yönelik yapılan ilk çalışmanın Terman’a (1921) ait olduğu bilinmektedir (Terman ve Oden, 1959). Terman (1921), 1500 öğrencinin katıldığı boylamsal bir çalışma başlatarak 140 ve üzeri zeka puanına sahip öğrencileri üstün yetenekli olarak tanımlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler 35 yıl boyunca takip edilerek akademik ve sosyal-duygusal alanlarda incelenmiştir. Araştırma sonuçları, üstün yetenekli öğrencilerin normal zekaya sahip akranlarına kıyasla daha yüksek akademik başarıya sahip olduklarını bu nedenle normal sınıflarda verilen eğitimden farklı bir eğitime gereksinim duyduklarını göstermiştir (Terman ve Oden, 1959). Terman’ın bu çalışması ile beraber üstün yetenekli çocukların potansiyellerine uygun ve farklılaştırılmış bir eğitim almaları gerektiği fikri ön plana çıkmıştır. Ancak uygun eğitim programlarının hazırlanması için öncelikle üstün yetenekli çocukların sahip oldukları özelliklerin belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla, Amerika Birleşik Devletleri’nde bir eğitim konseyi oluşturulmuş ve üstün yetenekliliği tanımlayan Marland Raporu yayınlanmıştır.

Marland Raporu'na (1972) göre yetkin insanlar tarafından objektif olarak belirlenen ve üst düzey kapasiteye sahip oldukları bir performans alanı olduğu kabul edilen bireyler üstün zekalı veya yetenekli olarak tanımlanmıştır. Raporda üstün zekanın tek bir alanda değil pek çok alanda olabileceği ancak ortaya çıkması için farklılaştırılmış bir eğitime ihtiyaç olduğu fikri desteklenmiştir.

Üstün yetenekli çocuklara uygulanacak farklılaştırılmış eğitimin niteliğini belirlemek amacıyla çalışmalar sürerken üstün yetenekliliği açıklamaya yönelik kavramlar gelişitirilmeye devam etmiştir. Renzulli (1986), geliştirdiği *Üç Halka Kuramı*'nda üstün yetenekliliğin üç boyutlu olduğunu belirtmiştir. Bu boyutlar, ortalamanın üstünde yetenek düzeyi, yaratıcılık ve göreve adanmışlık (göreve yönelik motivasyon) olarak tanımlanmıştır. Üç Halka Kuramı'na göre üstün yetenekli bireylerde bu boyutların tamamının yüksek potansiyelde olması gerekmemekte, üstün yetenekli birey bir ya da birden fazla alanda yüksek potansiyele sahip olabilmektedir (Renzulli, 1986). Aynı dönemde ülkemizde de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (1991) tarafından üstün yetenekli çocukların tanımını yapmak amacıyla 1. Özel Eğitim Konseyi toplanmıştır. Konsey sonrası yayınlanan raporda genel veya özel bir alanda yaşıtlarına kıyasla daha yüksek bir performansa sahip olduğu uzmanlar tarafından belirlenmiş çocuklar üstün yetenekli olarak tanımlanmıştır. Bu ileri düzey performansın zihinsel yetenek, duyarlılık, çeşitli alanlarda özel yetenek, yaratıcılık ve motivasyon gibi bir çok alanda olabileceği ifade edilerek üstün yetenekliliğin bir çok alanda olabileceği burada da vurgulanmıştır (MEB, 1991). Üstün yetenekliliğin tanımlanması ve çocukların sahip olduğu özelliklerin anlaşılmasının ardından ülkemizde üstün yetenekli çocukların yetenek alanlarına göre ileri düzeyde eğitim alarak becerilerini geliştirebilmeleri amacıyla 1996 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) kurulmuştur.

1.3. Üstün Yetenekli Çocuk ve Ergenlerin Özellikleri

Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin sahip oldukları yeteneği geliştirmeleri ve kullanmaları hem kendileri hem de toplum için oldukça önemlidir. Bu nedenle öncelikle yeteneğin belirlenmesi ardından yetenek alanına uygun eğitim almaları gerekmektedir (Hansen, 1992; Kanlı, 2011). Hızlı bir gelişim yaşayan üstün yetenekli çocukların (Sattler, 2002), zeka testleri kullanılarak bilişsel hız, hafıza, akıl yürütme ve problem çözme becerisi gibi alanlarda seviyeleri tespit edilmekte (Yiğit, Çelik ve Erden, 2017) ve potansiyellerine

uygun eğitim programları hazırlanmaktadır. Alanyazın incelendiğinde, üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin, zeka ve beceri düzeyinde yaşadıkları farklılık nedeniyle sosyal-duygusal alanlarda da farklılaştıkları görülmektedir (Çağlar, 2004; Lovecky, 2004; Siaud-Facchin, 2018). Potansiyellerini geliştirebilmeleri ve ihtiyaçlarının belirlenmesi için üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin sahip oldukları özelliklerin belirlenmesi önemlidir.

Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin özelliklerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmalar başlamadan önce halk arasında üstün yeteneklilerin zayıf ve çelimsiz olduğuna inanılmakta, yüksek zekaya sahip olmalarının fiziksel gelişimlerini geride bıraktığı düşünülmekteydi (Çağlar, 2004). Ancak Osmanlı İmparatorluğu döneminde üstün yetenekli çocukların eğitim aldığı Enderun Mektebi için seçilen öğrencilerin güçlü ve fiziki güzelliğe sahip olmasına önem verilmiş ve bu durum üstün yetenekli çocuklara yönelik yanlış inançların değişmesinde önemli bir rol oynamıştır (Çağlar, 2004). Üstün yetenekli çocukların fiziksel özelliklerinin incelendiği bir başka çalışma ise Laycock ve Caylor (1965) tarafından yapılmıştır. Çalışmaya aynı ailede yaşayan ve benzer şekilde büyütülen 81 kardeş katılmıştır. Çalışmaya katılan kardeşlerden biri üstün yeteneğe sahipken (IQ puanı 120-130), diğeri normal zekaya sahiptir (IQ puanı 100-110). Araştırma sonuçları, üstün yeteneklilik ile fiziksel özellikler arasında bir ilişki olmadığını, fiziksel özeliklerin zekadan bağımsız olarak beslenme şekli ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin özelliklerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmalar; problem çözme, analiz etme ve kavramaya yönelik gelişmiş becerileri olduğunu (Koshy ve Robinson, 2006), konuşmayı ve kavramları daha kolay ve erken öğrendiklerini göstermiştir (Metin, 1999). Okula başlamadan harfleri ve okumayı kavrayabilmekte ve ilgi duydukları alanda kolayca öğrenme becerisi ile başarılı bir performans sergileyebilmektedirler (Ersoy ve Avcı, 2001). Akranlarından daha yüksek empati becerisine sahiptirler (Davis ve Rimm, 1998). Gelişmiş soyut düşünme becerileri sayesinde espri yapma ve mizahi becerileri yüksektir (Akarsu, 2001). Bu özellikleri sayesinde bulundukları ortamda popüler olabilmekte ve gelişmiş liderlik özellikleri sayesinde yeni ortamlara uyum sağlayabilmektedirler (Özbay, 2013). Gottfried, Gottfried ve Guerin (2006) tarafından 1976 yılında başlatılan ve yaklaşık 25 yıl süren boylamsal bir çalışmada üstün yetenekli çocukların özellikleri incelenmiştir. Çalışmaya 130 anne-baba ve çocuk çalışmaya katılmıştır. Çalışma içim Kaliforniya'da dünyaya gelen, normal ağırlıkta olan ve İngilizce konuşan ailelerin bebekleri seçilmiştir. Bebekler bir yaşından altı yaşına kadar her altı

ayda bir, 6-17 yaşları arasında ise yılda bir kez değerlendirilmiştir. Katılımcılar hiçbir zaman zekaya göre sınıflandırılmamış, aile ve öğretmenlerden değerlendirme istenmemiştir. Böylece etiketleme ve hale etkisi önlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre üstün yetenekli çocuklar sekiz yaşındayken bilişsel olarak üstün yetenekli olarak belirlenmiştir. Bu çocukların bir buçuk yaşından itibaren duyu motor işlevlerinin daha iyi olduğu ve bir yaşından itibaren sözcük dağarcıklarının daha gelişmiş olduğu, anlam ve kavramlara yönelik bilgilerinin yaşıtlarından daha ileride olduğu görülmüştür. Üstün yetenekli olarak belirlenen çocukların aileleri de çocuklarının ilgi alanlarının yaşıtlarından farklı olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmanın diğer çalışmalardan en büyük farkı, katılımcıların üstün yetenekli olup olmadığı bilinmeden değerlendirmeye alınmış olmasıdır.

Üstün yetenekli çocuk ve ergenler, olumlu özellikleri ile ön plana çıksa da akranları ile kurdukları ilişkiler ve özel ilgi alanları nedeniyle akranlarından farklı sosyal-duygusal gelişim yaşarlar (Ataman, 1996; Neihart, 2006). Kendilerinden yaşça büyük veya kendilerine benzer ilgi alanlarına sahip çocuklarla daha kolay arkadaşlık kurabilirken bazı durumlarda yaşıtlarıyla iletişim kurmakta zorlanabilmektedir. Akranlarına kıyasla daha fazla bilgiye sahip olmaları akranlarının olumsuz tutum geliştirmesine neden olabilmekte (Helt, 2008) ve bu yüzden sınıf içinde dışlanabilmektedirler (Boland ve Gross, 2007; Levent, 2011; Saranlı ve Metin, 2012). Gelişmiş sorumluluk duygularına rağmen, grup normlarını sorgulamaları ve uymakta zorlanmaları nedeniyle yalnız çalışmayı tercih edebilirler (Özbay, 2013). Bu durum ise sosyal açıdan izole olmalarına neden olabilmektedir (Helt, 2008). Okul öncesi dönemdeki üstün yetenekli çocukların özelliklerini incelemek amacıyla yapılan bir çalışmada bu dönemdeki çocukların yaşıtlarına liderlik yaptığı ve sürekli oyun kurucu olmak istediği görülmüştür (Hatch ve Johnson, 1988). Çalışmaya katılan üstün yetenekli çocuklar tek başına oynamayı tercih etmekte ve yaşıtlarından oluşan gruplara uyum sağlamakta sorun yaşamaktadır (Hatch ve Johnson, 1988).

1.4. Mükemmeliyetçilik

Üstün yetenekli çocuk ve ergenler sahip oldukları yüksek kapasiteden dolayı kendilerine zorlu hedefler belirlemekte ve her zaman en iyi sonucu görmek istemektedir (Missildine, 1963). Bu durum ise mükemmeliyetçilik olarak tanımlanır (Enns ve ark., 2002; Missildine,

1963). Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin mükemmeliyetçilik özellikleri ilk kez Hollingworth'un (1942) çalışmasında ele alınmış ve çalışmaya katılan üstün yeteneklilerin kendilerine yönelik çok yüksek beklentilere sahip olduğu görülmüştür. Mükemmeliyetçilik bu çalışma ile üstün yetenekliliğin temel özelliği olarak kabul edilmiştir.

Mükemmeliyetçi üstün yetenekli çocuklar kendilerini her zaman en iyi ile kıyaslamakta ve sıralamanın en üstünde yer almak istemektedirler (Kanlı, 2011; PostKammer ve Perrone, 1983). Ancak eş zamanlı olmayan gelişimleri nedeniyle zihinsel olarak belirleyebildikleri zorlu görevi yapmak için fiziksel olarak gerekli gelişmişliğe sahip olmayabilirler (Kanlı, 2011). Böyle bir başarısızlık karşısında hatalarına karşı tolerans geliştirmekte zorlanan üstün yetenekli çocukların özgüveni olumsuz etkilenmekte depresyon ve kaygı yaşama riskleri artmaktadır (Adelson, 2007). Bu nedenle, üstün yetenekli çocukların temel özelliği olarak kabul edilen mükemmelliyetçiliğin anlaşılması ve psikolojik sağlık üzerindeki etkisinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmüş ve alanyazın ışığında ele alınmıştır. Mükemmeliyetçilik, bireyin hem kendine hem de çevresine karşı benimsediği yüksek standartlar ve sürekli düzen içinde olma eğilimi olarak tanımlanır (Cenkseven ve ark., 2009; Littauer ve Littauer, 1997). Frost (1990) ise mükemmelliyetçiliği kendine yönelik değerlendirmelerde aşırı yüksek standartlar ve eleştirel tutum olarak tanımlamıştır (Frost ve Marten, 1990).

Alanyazın incelendiğinde mükemmeliyetçiliğin olumlu ve olumsuz olarak iki boyutta değerlendirildiği görülmektedir. Adler (2000)'e göre mükemmeliyetçilik insan yaşamının doğuştan gelen bir parçasıdır. Adler (2000), mükemmelliyetçiliğin kişinin potansiyelini en üst seviyede kullanmasını sağlayan sosyal bir kaygı olduğunu ve bireyi başarıya götürdüğünü savunmakta ve mükemmelliyetçiliğin olumlu boyutuna vurgu yapmaktadır.

Hamachek (1978) ise mükemmeliyetçiliği olumlu ve nevrotik olmak üzere iki boyutlu olarak değerlendirmektedir. Hamachek'e (1978) göre olumlu mükemmeliyetçiliğe sahip olan bireyler yüksek başarıyı hedeflemekte fakat bu beklentilerini karşılayamadıklarında bu durumla işlevsel olarak başa çıkabilmektedir. Nevrotik mükemmeliyetçiler ise beklentilerini karşılayamadıklarında bu durumla baş edemeyerek obsesif bir tutum sergilemektedir. Hamachek (1978), yüksek başarılar elde eden bireylerin olumlu mükemmeliyetçiler olduğunu, nevrotik mükemmelliyetçilerin doğrulardan ziyade yanlışlara odaklandığını ve olası başarısızlık durumuna uyum sağlamakta zorlandığını

belirtmiştir (Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate, 1990; Hamachek, 1978). Frost ve arkadaşları (1990), Hamachek'in (1978) ortaya koyduğu mükemmeliyetçilik boyutlarından etkilenmiş ve mükemmeliyetçiliğin çok boyutlu olduğunu öne sürdükleri Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği'ni geliştirmişlerdir.

Mükemmelliyetçiliği açıklamaya ve ölçmeye yönelik yapılan bir diğer önemli çalışma ise Hewitt ve Flett'e (1989) aittir. Hewitt ve Flett (1991), Frost ve arkadaşlarına (1990) benzer olarak mükemmeliyetçiliğin çok boyutlu olduğunu belirtmiş ve Hewitt-Flett Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği'ni geliştirmişlerdir. Bu ölçeğin Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği'nden temel farkı üç boyutlu olmasıdır. Bu boyutlar; kendine yönelik mükemmeliyetçilik, diğerlerine yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal kaynaklı mükemmeliyetçiliktir. Boyutlar arasındaki en temel fark, mükemmelliyetçi eğilimin yöneldiği durum veya nesnedir. Boyutların her biri mükemmeliyetçilik eğiliminin bir parçasını oluşturur (Hewitt ve Genest, 1990). Kendine yönelik mükemmeliyetçi bireyler kendisi için yüksek standartlar belirlemekte ancak sürekli olarak eksikliklerine odaklanmaktadır. Bu nedenle kendine yönelik mükemmelliyetçi bireyler sıklıkla kendini cezalandırma eğilimindedir (Hewitt ve Flett, 1991). Diğerlerine yönelik mükemmeliyetçilikte ise birey başkalarına yönelik gerçekçi olmayan standartlara geliştirmekte ve etrafına güvenmekte zorlanarak suçlama eğiliminde olmaktadır (Burns, 1983; Hewitt ve Flett, 1991). Sosyal kaynaklı mükemmeliyetçilik ise kişi tarafından önem atfedilen diğerleri tarafından koyulan standartlara ve beklentilere ulaşma çabasını içerir. Bu boyutta beklentiler kontrol edilemediği için kişinin anksiyete ve depresyon yaşama olasılığı artmaktadır (Hewitt ve Flett, 1991).

Ames (1992) ise mükemmelliyetçiliğin olumlu ve olumsuz yapısını başarı ve performans ile ilişkilendirerek açıklamış ve farklı bir perspektif sunmuştur. Başarı odaklı mükemmelliyetçiler kendilerini başkalarıyla kıyaslamadan hedefe odaklanmaktadır. Performans odaklı mükemmelliyetçiler ise kendilerini diğerleriyle kıyaslayarak durumlarını değerlendirmekte ve yeteneklerini göstermek istemektedir (Dweck, 1986; Ames, 1992). Başarı odaklı bireylerin olumlu mükemmeliyetçilik özelliklerine sahip olduğu ve hedefe yönelik eylemlerde bulunduğu, performans odaklıların ise olumsuz mükemmeliyetçi yapı ile kendilerini diğerleriyle kıyaslama çabasında olduğu görülmektedir.

Speirs-Neumeister (2004), üstün yetenekli ergenlerin başarı ile mükemmeliyetçilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonuçları hem sosyal kaynaklı hem kendine yönelik mükemmelliyetçi üstün yetenekli ergenlerin akademik olarak başarılı olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte iki grup arasında bazı farklar bulunduğu belirtilmiştir. Kendine yönelik mükemmelliyetçi ergenler başarı motivasyonu olarak kendilerini görmektedir. Kişisel olarak yüksek standartları vardır ve ailelerini destekleyici olarak algılamaktadırlar. Sosyal kaynaklı mükemmelliyetçiler ise çok yüksek düzeyde başarısızlık kaygısı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kendilerine verdikleri değer başarıya bağlıdır ve ailelerinden başarılı olmalarına dair baskı hissettiklerini ifade etmişlerdir (Speirs-Neumeister, 2004). Bu çalışmada hem kendine yönelik hem sosyal kaynaklı mükemmelliyetçilerin başarılı olduğu görülmekte ancak başarıya yönelik motivasyonları arasındaki fark dikkat çekmektedir.

Başarıya yönelik motivasyon ile mükemmeliyetçilik ilişkisini daha iyi anlamak için ilgili alanyazın incelendiğinde motivasyonun içsel ve dışsal olarak iki şekilde ele alındığı görülmektedir (Delisle, 1990; Roberts ve Lovett, 1994). Dışsal motivasyona sahip bireyler, çevrelerinden algıladıkları yüksek beklentileri karşılama çabası içine girmekte ancak beklentileri karşılayamadıklarında yaşadıkları hayal kırıklığı ile içsel motivasyonlarını da kaybetmektedir (Delisle, 1990). Dışsal motivasyonu yüksek üstün yetenekli çocuklar da benzer şekilde başarısızlıkla karşılaştıklarında içsel motivasyonları da düşmektedir (Delisle, 1990). Bu durum ise depresyon, kaygı, yeme bozuklukları, intihar, obsesif kompulsif bozukluk gibi psikopatolojileri yaşama risklerini arttırmaktadır (Delisle, 1990; Kuhlberg, Pena ve Zayas, 2010).

Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin mükemmeliyetçilik özelliklerini incelemek amacıyla yapılan çalışmalar, üstün yetenekli lise öğrencilerinin normal zekaya sahip akranlarına kıyasla daha yüksek mükemmeliyetçiliğe sahip olduğunu göstermektedir (Siegle ve Schuler, 2000; Roberts ve Lowett, 1994). Akademik başarı ile mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar ise mükemmelliyetçi üstün yetenekli ergenlerin daha gelişmiş sorumluluk duygusuna sahip olduğunu ve akademik olarak başarılı olduklarını göstermektedir (Bransky, 1989). Bu durumun ise üstün yetenekli ergenlerin büyük çoğunluğunun olumlu mükemmeliyetçiliğe sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Orange, 1997; Parker, 2000).

Olumsuz mükemmelliyetçi üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin yüksek stres yaşadıkları farklı çalışmalarca bulunmuştur (Baker, 1996; Speirs-Neumeister, 2004). Baker (1996) tarafından yapılan bir çalışmada üstün yetenekliliğin bir stres faktörü oluşturduğu, olumsuz mükemmeliyetçiliğe sahip üstün yetenekli kızların ise erkeklere oranla daha yüksek stres yaşadığı görülmüştür. Stres yaratan başlıca alanlar ise akranları ile ilişkileri, çevreden algıladıkları beklentiler ve yüksek akademik başarı isteğidir (Baker, 1996). Türk örnekleminde yapılan çalışmalarda da benzer şekilde üstün yetenekli ergenlerin mükemmelliyetçi özelliklere sahip olduğu ve ailelerini mükemmelliyetçi olarak algıladıkları ilhili çalışmalarca desteklenmektedir (Leana-Taşçılar ve ark., 2014; Mısırlı-Taşdemir, 2003).

Bütün bunlar bir arada düşünüldüğünde, üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin sosyal-duygusal gelişimleri ve psikolojik sağlıkları için mükemmeliyetçilik özelliklerinin belirlenerek olumsuz mükemmeliyetçilik özelliklerine yönelik desteklenmeleri önem taşımaktadır.

1.5. Algılanan Anne Tutumu

Çocuk ve ergenlerin davranışlarının ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde çevre ile olan etkileşimleri önemlidir (Cenkseven-Önder ve Kırdök, 2009). Büyüme ve gelişme dönemi boyunca çevresi tarafından davranışları ödüllendirilen, cezalandırılan ya da eleştirilen çocuklar, davranışlarını bu etkileşimlere göre şekillendirmekte, devam ettirmekte veya sonlandırmaktadır (Leana-Taşçılar, Özyaprak, Güçyeter, Kanlı ve Camcı-Erdoğan, 2014).

Bireylerin davranışları incelendiğinde, yetiştirildikleri ailenin etkisinin açıkça görünmesi anne ve babaların çocuklarını yetiştirmede benimsedikleri tutumun, çocukların psikolojik, fizyolojik ve bedensel sağlığını etkileyen önemli bir unsur olduğunu göstermektedir (Cüceloğlu, 1998). Ebeveynlerinin sevgi ve onayına ihtiyaç duyan çocuklar, ebeveynlerinin tutumları çerçevesinde büyüyerek davranışlarını şekillendirmektedir. Ebeveynlerin sahip olduğu tutum ise hem yetiştiği aileden hem de yaşadığı kültürden etkilenmektedir. Bu nedenle her ailenin hatta her ebeveynin benimsediği kendine has bir tutum vardır (Kulaksızoğlu, 1998). Çocuğun yaşadığı aile ortamında hissettiği duygu, sevgi ve şefkat olduğunda gelişimine olumlu yönde katkı sağlarken, eleştirel veya kaygılı tutuma sahip ailelerde yetişen çocukların psikolojik incinebilirlikleri artmaktadır (Senemoğlu, 2003).

Çocuğun gelişiminde anne, baba ve çocuk ilişkisinin önemi üzerine yapılan araştırmalar son yıllarda giderek artmış ve ebeveynlerin çocuk gelişimindeki önemli rolüne vurgu yapılmaya başlanmıştır. Ancak alanyazında bu çalışmalar çok eskilere dayanmaktadır. Freud (1935), çocuğun ilk bakım veren kişiyle ve yetiştiği ortam ile etkileşiminin önemine vurgu yapan ilk kuramcılardandır. Freud (1935), yaşamın ilk yıllarının çocuğun kişilik oluşumundaki önemine değindiği psikanalitik kuramda, bakım veren kişi ile kurulan ilişkinin kişilik gelişimini etkileyerek şekillendirdiğini ifade etmiştir. Ebeveynlerin çocuğa karşı benimsediği tutumun çocuğun kişilik gelişimine ve davranış örüntüsüne olan etkilerini açıklamaya yönelik diğer önemli çalışma ise Baumrind'e (1966) aittir.

Baumrind (1966), ebeveyn tutumlarını sınıflandırarak demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu olarak dört kategoride incelemiştir. Bu sınıflandırmaya göre, demokratik tutum benimseyen ebeveynler, çocuklarının kurallara uymasını beklerken aynı zamanda ona karşı sevgi dolu ve ilgilidirler. Sorunlara karşı sabırlı ve uzlaşmacı bir tavır sergilerler ve çocuklarının bağımsızlığını destekleyici davranışlarda bulunurlar (Baumrind, 1966). Demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları kendine güvenen, sorunlarını dile getirebilen, bağımsız, iletişim becerileri güçlü, sorumluluk alabilen çocuklardır. Yaşayarak öğrenmeye ve deneme yanılma yöntemine teşvik edilen bu çocuklar meraklı ve yaratıcıdır.

Otoriter tutum benimseyen ebeveynler ise çocuğun davranışlarını yüksek düzey otorite ile sınırlandırmaya çalışırlar, kurallar çok önemlidir ve çocukların bu kurallara uyması mutlak olarak beklenir (Baumrind, 1978). Çocukla iletişimlerinde otoriteyi korumak ön plandadır. Otoriter tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar, kaygılı, kendini ifade etmekte zorlanan, içine kapanık, otorite olmadığı zaman kuraldışı davranışlarda bulunma eğiliminde olan çocuklardır (Maccoby ve Martin, 1983). Otoriter ailelerde büyüyen çocuklarda düşük benlik saygısı, depresyon, otoriteye karşı direnç görülme ihtimali daha yüksektir (Dwairy, 2004).

İzin verici tutum benimseyen ebeveynler, çocuklarının istek ve davranışlarına karşı kabul edicidir ve cezalandırmaktan kaçınır (Baumrind, 1966). Ebeveyn, çocuğun davranışlarını şekillendirmek istemez, kurallar yoktur. Bu tarz ailelerde yetişen çocuklar sınırlarını korumakta zorlanan, davranışlarını kontrol etmeyen, dürtü kontrolü zayıf, ders başarısı düşük çocuklardır (Baumrind, 1971). Bu duruma bağlı olarak özgüven sorunu yaşayabilirler ve sosyal becerilerinde eksiklik görülebilir. Bu çocuklar, sorumluluk

almaktan kaçınmaları ve yüksek benmerkezciliğe sahip olmaları nedeniyle akademik ve sosyal-duygusal sorunlara yaşayabilirler (Baumrind, 1971). Maccoby ve Martin (1983), Baumrind (1966) tarafından geliştirilen sınıflandırma sistemini genişletmiş ve izin verici tutumu ikiye ayırarak izin verici-müsamahakar ve izin verici-ihmalkar olmak üzere iki alt boyutta ele almışlardır. Buna göre izin verici-müsamahakar tutum benimseyen ebeveynler çocuklarına karşı sıcak ve ilgili davranmakta ancak davranışlarını çok az kontrol etmektedir. İzin verici-ihmalkar tutuma sahip ebeveynler ise çocuklarına karşı uzaktır, kararlarında yalnız bırakırlar ve duygusal yakınlıkları sınırlıdır (Maccoby ve Martin, 1983).

Ebeveyn tutumunun önemi fark edilmiş ve araştırmacılar tarafından popüler hale gelmiş olsa da aile sistemini bütün olarak ele alarak çocuğun gelişiminde ailenin rolünü vurgulayan kuramlar da geliştirilmeye devam edilmiştir. Yapısal aile sistemi yaklaşımı ile aile üyeleri arasındaki etkileşime vurgu yapan Minuchin (1976) bu etkileşimin ailenin her bir bireyi üzerindeki etkisine ayrı ayrı değinmiştir. Yapısal Aile Kuramı'na göre anne-baba ve çocuklar arasındaki ilişkiler ayrı ayrı alt sistemlerdir ve alt sistemler birbirlerinden etkilenmektedir (Minuchin, 1978). Her bir alt sistem bireylere farklı sorumluluklar yükler ve bu alt sistemlerin toplamı aile sistemini oluşturur (Minuchin, 1976). Minuchin (1976) ailedeki her bireyin diğerini etkilediğini savunarak aile içi ilişkilerin önemine vurgu yapmıştır.

Alanyazın incelendiğinde çocukların kişilik özellikleri, davranış örüntüleri ve sosyal-duygusal gelişimleri üzerinde yetiştirildikleri ailenin oldukça önemli olduğu görülmektedir (Maccoby, 2002). Kendine özgü birçok özelliğe sahip üstün yetenekli çocukların yaşamlarında da yetiştirildikleri aile oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Üstün yetenekli çocukların aileleri hem çocuklarının potansiyeli ile gurur duymakta hem de beraberinde gelen zorluklara başa çıkmaya çalışmaktadır (Moon, 2004). Bu nedenle aileler için üstün yetenekli çocuğa sahip olmak hem gurur verici hem de zorlayıcı bir durum olabilmektedir. Üstün yetenekli çocuklar belirli bir alana duydukları yoğun ilgiyle günlerce aynı konuya dair sorular sorabilirken aileler bazen bu sorulara cevap verecek bilgiye sahip olamamakta bazen de gereken sabrı gösterememektedir (Ataman, 2003). Bu nedenle üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin benimsedikleri tutumlar farklılık göstermektedir (Davis ve Rimm, 1998). Örneğin, aileler üstün yetenekli çocuğun potansiyelini abartma veya reddetme eğilimi gösterebilmektedir. Durumla başa çıkamayan aileler, çocuklarının

özelliklerini ve ihtiyaçlarını göz ardı ederek durumu reddetmekte ve üstün yetenekli çocuklarına da diğer çocuklarına davrandıkları şekilde davranmaktadırlar. Üstünlüğü abartan aileler ise çocuklarına yönelik yüksek beklentiler oluşturmakta ve yüksek hedefler koymaktadır. Ancak çocuk bu beklentileri karşılayamadığında kendini yetersiz hissetmekte ve benlik algısı zarar görmektedir (Davis ve Rimm, 1998). Her iki durumda da çocuğun olumsuz etkilendiği ve potansiyelinin ortaya çıkması ve gelişmesi önünde engel oluştuğu görülmektedir. Aileler bir taraftan zeki ve olağanüstü yetenekli çocuğa sahip olmanın gururunu yaşarken diğer taraftan çocuğun ihtiyaçlarına veya sorularına yetememenin zorluğu ile baş etmektedir (Akarsu, 2001). Bu durumu açıklamaya yönelik yapılan çalışmalar ailenin eğitim seviyesinin çocuğa yönelik tutumlarını etkilediğini göstermektedir. Örneğin Vu (2011) tarafından üstün yetenekli ergenlerin kariyer hedefleri, akademik başarıları ve yetiştirildikleri ailelerin eğitim seviyesi arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışma yapılmıştır. Çalışmaya üstün yetenekli 10,11 ve 12. sınıf öğrencileri ve liseden mezun olmuş öğrenciler katılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre eğitim seviyesi yüksek ailelerde yetişen üstün yetenekli lise öğrencilerinin akademik başarıları daha yüksektir. Ailesinin eğitim seviyesi yüksek mezun üstün yetenekli katılımcıların ise eğitim seviyesi düşük gruba kıyasla daha yüksek kariyer hedeflerine sahip oldukları görülmüştür. Çalışma sonuçları, ailelerin eğitim seviyesi yükseldikçe üstün yetenekli çocukların akademik başarısının arttığını göstermektedir.

Üstün yetenekli çocukları anlamaya yönelik yapılan başka bir çalışma ise Dwairy'e (2004) aittir. Dwairy (2004), üstün yetenekli ve normal zekaya sahip ergenlerin ebeveyn tutumları ve benlik saygıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonuçları üstün yeteneğe sahip ergenlerin normal zekaya sahip ergenlere kıyasla ebeveynlerini daha otoriter algıladıklarını ve daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarını göstermektedir.

Alanyazın incelendiğinde üstün yetenekli çocukların yeteneklerini ortaya çıkarması ve geliştirmesi, öz disiplinleri, çalışma alışkanlıkları, motivasyonlarının ebeveyn tutumları ile ilişkili olduğu görülmektedir (Campbell, 1996). Yapılan çalışmalar özellikle ergenlik döneminde annenin babaya kıyasla daha çok vakit geçirilen kişi olduğunu ve ergenin gelişiminde daha aktif rol aldığını göstermektedir (Fivush, Brotman, Buckner ve Goodman, 2000; Pleck, 1990; Sarıtaş, 2012). Bu nedenle bu çalışmada ergenlerden yalnızca annelerinden algıladıkları tutumu beyan etmeleri istenmiştir.

1.6. Ruminasyon

Ergenlik dönemi, içinde barındırdığı başta hormonal olmak üzere birçok değişim ve gelişim nedeniyle duygudurum değişikliklerini de beraberinde getiren hassas bir dönemdir (Larson ve Asmussen, 1991). Olumsuz duygudurum yaşama eğilimi artmakta, ergenlik dönemindeki bireyler depresyon ve kaygı başta olmak üzere öfke kontrol sorunu, madde kullanımı, saldırganlık (Rood, Roelofs, Bögels, Nolen-Hoeksema ve Schouten, 2009) gibi birçok psikopatoloji geliştirebilmektedir (Abela, Vanderbilt ve Rochon, 2004). Olumsuz duygu durumla ilişkili olarak ergenlik döneminde yaşanan sorunların incelendiği çalışmalarda sorunların ortaya çıkmasında ve sürdürülmesinde ruminatif düşünme biçiminin etkili olduğu görülmüştür (Nolen-Hoeksema, Stice, Wade ve Bohon, 2007; Smith ve Alloy, 2009).

Ruminatif düşünme biçimi, bireyin özellikle depresif durumlara yönelik ısrarcı ve tekrarlayıcı biçimde düşünmesi olarak tanımlanır (Nolen-Hoeksama, 1987). Ruminasyon, kelime anlamı olarak ise ‘’zihinsel geviş getirme’’, ‘’zihinde dolaşan tekrarlayıcı düşünceler’’ anlamına gelmektedir (Lyubomirsky ve Nolen-Hoeksama, 1995). Ruminatif düşünme biçiminde zihinden sık sık ‘’Neden bunu yaşadım?’’, ‘’Neden üzgün hissediyorum ?’’ gibi duruma yönelik düşünceler geçmektedir (Nolen-Hoeksama ve Morrow, 1991). Ruminatif düşünme biçimine sahip bireyler, yaşadıkları olayın nedenleri ve sonuçları üzerine düşünmekte ancak durumdan çıkmak için eyleme geçmekte zorlanmaktadır. Bu nedenle durumun değişmeyeceğine dair karamsar bir bakış açısı geliştirmekte ve depresif belirtileri artarak kısır bir döngüye girmektedirler (Blaney, 1986; Nolen-Hoeksama, 1991). Başka bir deyişle, ruminasyon, bireyin olaydan çok duygulara yönelik geliştirdiği düşünme biçimi, depresif ruh haline verilen edilgen bir tepkidir (Hankin, 2008). Kişi kendini dinleyerek benliğine dair düşüncelerini derinleştirmekte, sürekli sorunlarına yönelik düşünerek kendini soyutlamaktadır (Ciesla ve Roberts, 2002).

Nolen-Hoeksama (1987) tarafından ruminasyon ile depresyon arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla geliştirilen *Ruminatif Tepki Stilleri Kuramı*’na göre ruminasyon eğilimi yüksek bireylerin depresif belirtileri de yüksektir. Ancak yıllar içerisinde yapılan araştırmalar ruminasyonun psikolojik sağlık üzerinde daha geniş etkileri olduğunu (Ingram, 1990) ve kaygının güçlü bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir (Fresco, Frankel, Menin, Turk ve Heimberg, 2002; Segerstrom, Tsao, Alden ve Craske, 2000). Örneğin, ergenlerin

ruminasyon eğilimini açıklamaya yönelik yapılan çalışmalar ruminatif düşünme biçimine sahip ergenlerin sıklıkla anksiyete ve depresyon yaşadığını göstermektedir (Murris, Fokke ve Kwik, 2009).

Ruminasyonun öfke ile ilişkisini inceleyen çalışmalarda ruminatif düşünme biçimine sahip bireylerin öfkelendiklerinde ruminatif düşünmelerinin arttığı ve öfkelerini kontrol etmekte zorlanarak saldırganlık belirtileri gösterdikleri bulunmuştur (Besharat, Nia ve Farahani, 2013; Garcia-Sancho, Salguero ve Fernandez-Berrocal, 2015; Selby, Anestis ve Joiner, 2008;). Bu bulguları destekleyen benzer bir çalışma ise ergenlerle yapılmıştır. Ergenlerin ruminatif düşünme biçimleri arttıkça saldırganlaşma eğilimleri ve suça yönelimleri artmaktadır (Smith, Stephens, Repper ve Kisner, 2016). Bu çalışma ile gençlerin suça yönelimlerinin azaltılması için duygu düzenleme becerilerinin desteklenmesinin önemini vurgulanmaktadır. Ruminasyonun depresyon ile ilişkisini inceleyen çalışmalar, ergenlerde ruminasyon arttıkça depresyonun arttığını göstermektedir (Abela, Brozina ve Haigh, 2002; Schwartz ve Koening, 1996). Ergenlerin ruminasyon eğilimleri ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada yüksek ruminasyona sahip ergenlerin depresyon düzeylerinin de yüksek olduğu alanyazın ile tutarlı olarak desteklenmiştir (Hankin, 2008). Çalışmadan elde edilen diğer bulgular ise ruminasyonun içselleştirme sorunlarını yordadığı, dışsallaştırma sorunları ile doğrudan ilişkili olmadığıdır. Ancak depresyon ve içselleştirme sorunlarının zaman içerisinde dışsallaştırma sorunlarını da beraberinde getirdiği görülmüştür (Hankin, 2008). Başka önemli bir çalışmada ise ergenlerde mükemmeliyetçilik ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyonun aracı rolü incelenmiştir (Flett, Coulter, Hewitt ve Nepon, 2011). Çalışma bulguları mükemmeliyetçiliğin depresyonu güçlü bir şekilde yordadığını ancak ruminasyon devreye girdiğinde bu etkinin ortadan kalktığını göstermiştir. Ruminasyonun mükemmeliyetçilik ve depresyon arasında aracı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ergenlerin ruminasyon eğilimleri ve psikolojik sağlıklarının incelendiği başka bir çalışmada ise ruminasyonun nevrotiklik ve depresyon arasında aracı değişken olduğu alanyazınla tutarlı olarak ortaya konmuştur (Muris, Fokke ve Kwik, 2009).

Alanyazın incelendiğinde kaygı ve zeka arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar göze çarpmakta ve zeka arttıkça kaygının arttığı görülmektedir (Coplan, Hodulik, Mathew, Mao, Hof, Gorman ve Shungu, 2012). Ruminasyonun zeka ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılan çalışmalar ise yüksek sözel zekaya sahip bireylerin daha yüksek ruminasyona sahip

olduğunu göstermektedir (Penney, Miedema ve Mazmanian, 2015). Çalışma bulgularına göre sözel beceriler arttıkça ruminasyon eğilimi artmakta, sözel olmayan zeka ve bilgi işleme becerisi arttıkça ise ruminasyon eğilimi azalmaktadır (Penney, Miedema ve Mazmanian, 2015). Gelişmiş sözel becerileri nedeniyle durum ve olaylara yönelik bir çok düşünce geliştirdikleri bu nedenle de ruminasyon eğilimlerinin fazla olduğu görülmüştür (Penney, Miedema ve Mazmanian, 2014). Ancak üstün yeteneklilerde ruminasyonu anlamaya yönelik bilgiler oldukça sınırlıdır. Kendine has sorunların yaşandığı ergenlik döneminde olan üstün yeteneklilerde ruminasyonun psikolojik sağlıkları üzerindeki etkisine dair de yeterli bilgi bulunmamaktadır. Hem ergenlik döneminden kaynaklanan hem de üstün yetenekli olmanın getirdiği stres faktörlerinin ruminasyon eğilimini arttırdığı düşünülerek üstün yetenekli ergenlerin gelişmiş potansiyellerini ortaya koymaları ve sağlıklı bir psikososyal gelişime sahip olmaları için ruminasyonun psikolojik sağlıkları üzerindeki etkisinin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

1.7. Üstün Yeteneklilik ve Psikolojik Sağlık

Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin psikolojik sağlığı üzerinde etkili olduğu düşünülen mükemmeliyetçilik, algılanan ebeveyn tutumu ve ruminasyon değişkenleri buraya kadar olan bölümde alanyazın çerçevesinde açıklanmıştır. Psikolojik sağlık kavramı ise alanyazın ile tutarlı olarak (Harter, 2015; Robertson ve Simons, 1989; Wilkinson, 2004) depresyon ve benlik saygısı değişkenleri ile ilişkilendirilerek bu bölümde açıklanacaktır.

1.7.1. Depresyon

Depresyon, işlevsellikte azalmalara yol açan ve yoğun üzüntü duygusunun hakim olduğu, genellikle değersizlik ve suçluluk düşüncelerinin eşlik ettiği bir duygudurum bozukluğudur (Köroğlu, 2006). Bireyin umutsuzluk, keyifsizlik ve olumsuzluk hali olarak tanımlanmaktadır (Abramson, Metalsky ve Alloy, 1989). Temel belirtileri, çökkünlük ve üzgün ruh hali ile ilişkili boşluk hissi, tükenmişlik, uykuda bozukluk, huzursuzluk ve anksiyete olarak görünmektedir (Türkçapar, 2004). Depresyonda olan bireyler her şeyin kötü olduğu ve düzelmeyeceği düşüncesi ile çaresizlik hissetmekte ve durumu değiştirecek enerjiyi kendilerinde bulamamaktadır (Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994). Tarihte ilk olarak Antik Yunan hekimi Galen (M.S. 131-201) melankoli kavramını depresyon ve anhedoni ile tanımlamış genetik ve çevresel faktörlerin melankolinin ortaya çıkmasında etkili olduğunu ifade etmiştir (Horwitz, Wakefield ve Lorenzo-Luaces, 2016). Kraeplin

(1915) ise depresyonu melankoliden ayırmış ve bir sınıflandırma geliştirmiştir. Depresyon, ilk kez bu dönemde belirti olarak değil depresif duygu durum bozukları içerisinde bir tanı olarak ele alınmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 2017 verilerine göre dünya nüfusunun %3 ile %5' inin depresif yakınmaları bulunmakta, hastanelere başvuran insanların ise %8 ile %15'i tedavi gerektiren depresyon belirtileri göstermektedir. Klinik örneklemde görülen en yaygın psikiyatrik bozukluk olan depresyon genellikle ergenlik döneminde başlamakta ve yaygınlık oranı % 9-18 arasında değişmektedir (Hankin, 2006). Her dönemde görülmekte olan depresyonun ortaya çıkış sebeplerini açıklamak amacıyla birçok kuram geliştirilmiştir. Bernfeld (1925)'e göre çocukta ilk depresyon memeden kesildiği zaman yaşadığı kayıp ile ortaya çıkmaktadır. Bowlby (1988) ise çocuğun doğduğu andan itibaren kendisine bakım veren kişi ile bir ilişki kurduğunu ve bu ilişkinin sağlıksız olmasının depresyon için risk faktörü olduğunu savunmaktadır. Bernfeld (1925) ve Bowlby (1988) depresyonun ortaya çıkışında çocukluk dönemine ve bakım veren kişi ile kurduğu ilişkiye vurgu yapmaktadır. Çocukluk dönemine vurgu yapan diğer bir kuram ise Bhatia ve Bhatia'a (2007) aittir. Çocukluk dönemindeki temel ihtiyaçların karşılanmamasının depresyon için risk faktörü oluşturduğunu ifade ederek kendilerinden önceki kuramcılarla tutarlı bir bakış açısı sunmuşlardır (Bhatia ve Bhatia, 2007). Çocukluk döneminde yaşanan olumsuz olayların ve ebeveynler tarafından yeterli ilginin görülmemesinin başlıca risk faktörü olduğunu belirtilmişlerdir (Bhatia ve Bhatia, 2007). Tüm bu kuramlar okul veya aile kaynaklı yaşanan olumsuz olayların, çocukluk döneminde yaşanan stresin ve çevreden algılanan sosyal desteğin yetersiz olmasının depresyon için risk faktörü oluşturduğunu savunmaktadır (Cicchetti ve Toth, 1998).

Beck (1967) ise depresyonun ortaya çıkması ve sürdürülmesindeki faktörleri açıklamak amacıyla bilişsel kuramı geliştirmiş ve farklı bir bakış açısı sunarak işlevsel olmayan düşüncelerden bahsetmiştir (Beck, Rush, Shaw ve Emery, 1979). Bu düşünceler, kendine, dünyaya ve geleceğe yönelik olumsuz ve işlevsel olmayan düşünceler olmak üzere üç kategoride ele alınır (Beck, 2011). Kendine yönelik olumsuz düşüncelere sahip bireyler, yetersiz ve çaresiz olduğuna inanmakta ve yaşadığı olumsuz deneyimler nedeniyle değersizlik düşüncesi geliştirmektedir (Beck ve Beck, 1991). Dünyaya yönelik olumsuz düşüncelere sahip bireyler, çevresi ile ilişkisinde değersiz olduğunu algılamakta ve çevreden gelen beklentilere yönelik yetersiz olduğunu hissetmektedir. Geleceğe yönelik

olumsuz düşüncelere sahip bireyler ise yaşadığı sorunların gelecekte de devam edeceğine inanarak var olan durumun bitmeyeceğine dair karamsar bir düşünceye sahiptir. Beck'e (2011) göre bu üç işlevsel olmayan düşünme tarzı, depresyonun ortaya çıkmasında ve sürdürülmesinde etkili olan faktörlerdir.

Çocukluk döneminde karşılaşılan psikopatolojik sorunların başında gelmekte olan depresyonu ortaya çıkaran ve sürdüren faktörleri anlamak ve erken dönemde belirlemek bu kritik dönemi sağlıklı geçirmeleri için önemlidir (Angold, Costello ve Erkanlı, 1999). Aksi taktirde sosyal ilişkilerde bozulma, uyku düzeninde ve iştahta değişim, motivasyon ve ilgi kaybı (Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994), okul başarısında düşme, saldırgan ve öfkeli davranışlar sıklıkla çocuklarda depresyona eşlik etmekte ve durum zorlaşmaktadır (Angold ve ark., 1999). Erken dönemde fark edilmeyen depresyon, çocuğun gelecekteki yaşamını da etkileyerek (Capaldi ve Stoolmiller, 1999; Ingoldsby, Kohl, McMahon ve Lengua, 2006) madde kullanımına yönelik risk oluşturmaktadır (Capaldi ve Stoolmiller, 1999; Fergusson, Horwood ve Ridder, 2005).

Alanyazında yer alan çalışmalar incelendiğinde ebeveynleri ile sorun yaşayan, akademik olarak başarısız, akran ilişkileri zayıf ergenlerin depresif belirtilerinin yüksek olduğu görülmüştür (Toros, Bilgin, Buğdaycı, Şaşmaz, Kurt ve Çamdeviren, 2004). Çalışmaya katılan kızlarda depresyon görülme sıklığının erkeklerden daha fazla olduğu belirtilmiştir (Toros, Bilgin, Buğdaycı, Şaşmaz, Kurt ve Çamdeviren, 2004). Türk örnekleminde depresyon görülme sıklığının incelendiği başka bir çalışmada ise 7. sınıfa devam etmekte olan 7927 ön ergen depresif belirtiler açısından değerlendirilmiştir. Çalışma bulgularına göre depreyon görülme oranı alanyazın ile tutarlı olarak %9.9'dur (Bodur ve Küçükkendirci, 2009). Depresyonun davranış bozuklukları ile ilişkisini incelemek amacıyla yaşları 5-8 arasında değişen 2451 kız çocuğu ile boylamsal bir çalışma yapılmıştır (Keenan, Hipwell, Chung, Stepp, Stouthamer-Loeber, Loeber ve McTigue, 2010). Çalışma bulgularına göre, aynı yaştaki kızlar benzer depresyon belirtilerine sahiptir. Bu çalışma ile depresyonun aynı yaş grubunda benzer şekilde görüldüğü bu nedenle her yaş için depresyon belirtilerinin anlaşılmasının erken tanı ve tedavi için önemli olduğu bildirilmiştir (Keenan, Hipwell, Chung, Stepp, Stouthamer-Loeber, Loeber ve McTigue, 2010).

Normal gelişim düzeyine sahip çocuklara kıyasla üstün yetenekli çocuklarda yaşam olaylarına dair sorun ve endişe yaratan düşüncelerin daha erken yaşlarda ortaya çıkabildiği bilinmektedir (Reis ve Renzulli, 2004). Fiziksel, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerinin birbirinden farklı olması, her dönemin kendine has gelişimsel sorunlarını yaşarken birden fazla sorunla karşı karşıya kalmalarına neden olabilmektedir (Silverman, 1994). Bu eş zamanlı olmayan ve hızlı gelişim nedeniyle bilişsel olarak hazır oldukları bir durum fiziksel olarak gerçekleştiremediklerinde yetersizlik hissi ve içsel çatışmalar yaşayabilmektedirler (Schuler, 2000). Yaşıtlarından farklı bir gelişim içinde olmaları (Silverman, 994) ise duygusal incinebilirliklerini arttırmakta ve depresyon için risk faktörü oluşturmaktadır (Roedell, 1984). Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri, rekabet duyguları, yeteneklerini değerlendirmeye yönelik sahip oldukları gerçekçi olmayan beklentiler ve akranları ile kurdukları zayıf ilişkiler depresyonu ortaya çıkaran başlıca risk faktörleridir (Buescher ve Higham, 2007; Weisse, 1990). Çalışmalar, ebeveynlerinden yeterli sevgi hissetmeyen, dışlanan ve farkedilmeye ihtiyaç duyan üstün yetenekli ergenlerin sosyal destek ihtiyacı arttıkça depresyon yaşama riskinin arttığını göstermektedir (Kaiser ve Berndt, 2004).

Üstün yeteneklilerin depresyon düzeyinin incelendiği çalışmalarda alanyazın ile tutarlı olarak üstün yeteneğe sahip çocuk ve ergenlerin sosyal duygusal alanda yaşadıkları sorunlarla ilişkili olarak duygusal incinebilirliklerinin arttığı (Bickley, 2001) ve depresyona girme eğilimlerinin yüksek olduğu ortaya konmuştur (Alsop, 2003; Bickley, 2001; Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994). Tüm bu bilgiler ışığında çocukların sağlıklı büyüme ve gelişme süreci ve üstün yeteneklilerin potansiyellerini geliştirebilmeleri için depresyonu ortaya çıkaran faktörlerin belirlenerek tedavi programlarının düzenlenmesinin oldukça önemli olduğu görülmektedir.

1.7.2. Benlik Saygısı

Benlik, kişinin çevresi ile olan ilişkisine dair kendini değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Shavelson, Hubner ve Stanton, 1976). Kişinin kedine dair inanç ve tutumları benliği oluşturmakta (Burns, 1980), kendini nasıl gördüğünü, değerlendirdiğini ve nasıl anlamlandırdığını ifade etmektedir (Geçtan, 1997). Benliği açıklamak amacıyla birçok kuram geliştirilmiş ve benliği oluşturan etmenler açıklanmak istenmiştir. Örneğin, Rogers (1959), kişinin gerçekte var olan benliği ve kişinin olmak istediği benliği olmak

üzere iki farklı benlik türünden bahsetmektedir. Rogers'a (1959) göre bireyin çevresi ile olan ilişkisi ve etkileşimi bu iki benlikten etkilenerek oluşmakta ve bireylerin kendilerine verdikleri değer, gerçek benlikleri ile olmak istedikleri benlik birbirine benzediğinde gelişmektedir. Benliği ifade eden diğer önemli kuramcı Fromm (1958) ise toplumsal olarak değerlendirdiği benliğin içinde bulunulan toplumdan etkilenerek oluştuğunu belirtmiştir. Fromm'a (1958) göre diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurma ve sürdürme becerisi için bireyin benlik algısının gelişmesi gerekmektedir ancak baskıcı toplumlar ve katı kurallar, benliğin yeterince gelişmesini engellemektedir. Rogers ve Fromm benlik gelişiminde çevre ve toplumun önemine vurgu yapmaktadır.

Çevre ve toplum benlik gelişiminde etkili olsa da çocukluk dönemi, bireyin kişiliğinin oluşumunda ve gelecekteki yaşamına yön vermesinde oldukça önemli bir role sahiptir (Yavuzer, 2004). Benlik, çocuğun kendine dair kafasında çizdiği resimdir ve çocuğun kendine ve dünyaya olan bakış açısı bu resme göre şekillenmektedir (Yavuzer, 2004). Gelişimin en hızlı olduğu ve ileriki yaşamda yaşanacak olası iyi ve kötü yaşam olaylarının temelinin atıldığı bu dönemde çocukluk döneminin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi sağlıklı bir benlik oluşturabilmek için oldukça önemlidir (Bencik, 2006). Yaşamın ilk yıllarında kendi bedenini çevresinden ayıramayan çocuk, büyüdükçe benliğinin farkına varmaya başlamakta ve çevre ile olan yaşantıları kendini algılayış biçimini etkilemektedir (Aksoy ve Mağden, 1993). Bu durumun önemine değinen Freud (1923), kişilik gelişiminin insan yaşamının ilk beş yılında oluştuğunu ve bu yıllarda gerçekleşen yaşantıların yetişkinlik döneminde yaşanacak sorunlar için zemin hazırladığını ifade etmiştir. Kişilik gelişiminde çocukluk dönemine vurgu yapan diğer önemli kuramcı Erikson'a (1963) göre ise kişilik ilk ve orta çocukluk döneminde oluşmaktadır. Özellikle orta çocukluk döneminde yer alan gelişimsel görevlerin büyük rol oynadığını ve olumlu benlik algısının gelişmesi için bu dönemin başarılı olarak tamamlanması gerektiğini belirtmektedir (Erikson, 1963).

Bireyin kişiliğini oluşturan temel faktör olarak kabul edilen benlik kavramı (Thompson, Winer ve Goodman, 2011) içinde benlik saygısı en çok araştırılan kısımdır. Kişinin kendine dair oluşturduğu olumlu ve olumsuz değerlendirmeler ile özgüven düzeyi benlik saygısını oluşturmaktadır (Rosenberg, 1965). Yani, bireyin kendi benliğine dair yaptığı değerlendirme (Kaya ve Oğurlu, 2015), becerilerine dair yorumudur (Harter, 2015). Erken dönem yaşantılarından etkilenen benlik saygısı gelişimi, bireyin içe dönük veya dışa dönük olması gibi birçok kişilik özelliğinin oluşmasında etkilidir (Yavuzer, 2004). Yeterince

gelişmeyen benlik saygısı kaygı ve depresyon yaşama riskini arttırmakta (Sowislo ve Orth, 2013) depresyon, yeme bozuklukları, suça yönelim, intihar gibi birçok olumsuz durum ile ilişkilendirilmektedir (Kuhlberg, Pena ve Zayas, 2010). Yüksek benlik saygısına sahip bireyler, çevreden gelen taleplere karşı daha etkin, kendinden emin ve aktif olarak yanıt verebilirken benlik saygısı düşük bireyler geri çekilme eğiliminde olmakta ve çevreleriyle kurdukları ilişkilerde sorun yaşamaktadır (Coopersmith, 1967).

Kuralların öğrenildiği, akran iletişiminin kurulduğu, başarı ve başarısızlık duygularının yoğun olarak yaşandığı çocukluk dönemi, benlik saygısı gelişimi için oldukça önemli bir role sahiptir (Akarsu ve Mutlu, 2017). Okul veya aile kaynaklı sorun yaşayan çocuklar düşük benlik saygısı geliştirmekte, kendini yetersiz hissetmekte, göreve yönelik motivasyonları azalmakta ve sosyal izolasyon yaşamaktadır (Yörükoğlu, 1984). Yüksek benlik saygısına sahip çocuklar ise başarısızlık yaşadıklarında motivasyonlarını kısa sürede toplamakta ve bir sonraki hedefe yoğunlaşmaktadır (Yörükoğlu, 1984). Bu nedenle yüksek benlik saygısına sahip çocukların okul başarıları daha yüksektir (Holland ve Andre, 1994). Ailesi tarafından desteklenen ve aile içi ilişkileri iyi olan çocuk ve ergenler, ailesini eleştirel olarak algılayan ve zayıf aile içi ilişkilere sahip olanlara kıyasla daha yüksek benlik saygısı geliştirmektedir (Cornell ve Grossberg, 1997). Her ne kadar aile önemli bir etken olsa da ergenlik dönemi arkadaşlık ilişkilerinin ve bir grup tarafından kabul edilmenin, beğenilmenin ön planda olduğu bir dönemdir. Bu dönemde akranları tarafından kabul edilme ve beğenilme ihtiyacı duyan ergenlerin benlik saygısı gelişimi bu ihtiyaçları karşılamasına bağlıdır (Holland ve Andre, 1994). Üstün yetenekli ergenlerin sahip oldukları özelliklerden dolayı çevreyi algılayış biçimleri akranlarından farklı olmakta ve yaşam olaylarından daha kolay etkilenmektedirler (Buescher, 1991). Hataya toleransları olmayan olumsuz mükemmelliyetçi yapıları, ebeveynlerinden ve çevrelerinden algıladıkları yüksek beklentiler nedeniyle yaşadıkları başarısızlık durumlarında kendilerini olumsuz değerlendirmekte ve benlik saygıları düşmektedir (Buescher, 1991). Ancak üstün yetenekli ergenler duruma kolaylıkla adapte olmakta ve motivasyonlarını tekrar kazanmaktadır (Ataman, 1984). Sahip oldukları yüksek bilişsel becerilerin savunma mekanizmalarını geliştirdiği bu sayede başarısızlıkların üstesinden kolayca gelmelerini sağladığı düşünülmektedir (Ataman, 1984).

Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin benlik saygısı gelişimlerini incelemek amacıyla yapılan çalışmalar, üstün yetenekli çocukların normal zekaya sahip akranlarına oranla

anlamlı düzeyde daha yüksek benlik saygısına sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır (Hoge ve Renzulli, 1993; Yürük, 2003). Benzer olarak zeka ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, zeka düzeyi arttıkça benlik saygısının arttığını göstermiştir (Ketchman ve Snyder, 1977; Simon ve Simon, 1975). Zeka düzeyi ve benlik arasındaki ilişkiye dair başka bir bulgu ise Chapman, Lambourne ve Silva (1990) tarafından yapılan bir çalışmada elde edilmiştir. Öğrencilerin akademik benlik algısı ile zeka puanları arasındaki ilişki incelenmiş ve doğrudan bir ilişki bulunmamıştır. Ancak akademik başarının zekaya göre arttığı ve bu durumun benlik saygısını yordadığı görülmüştür. Benzer bulgular Kaya ve Oğurlu (2015) tarafından Türk örnekleminde benlik saygısı, zeka ve akademik başarının incelendiği çalışma ile de desteklenmiştir. Çalışma bulgularına göre benlik saygısı ile zeka arasında doğrudan bir ilişki yoktur ancak zeka ve akademik başarı birbiriyle ilişkili bulunmuştur.

Üstün yetenekli çocukların sosyal destek düzeyi ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Bilim Sanat Merkezi'ne devam etmekte olan üstün yetenekli çocuklarla bir çalışma yapılmıştır (Dengiz ve Yılmaz, 2015). Çalışma bulguları, ailelerinden sosyal destek algılayan çocukların daha yüksek benlik saygısına sahip olduğunu göstermektedir. Başka bir çalışmada benzer şekilde kapasiteleri desteklenen, yetenek alanına göre özel eğitim gören üstün yetenekli öğrencilerin özel eğitim almayan üstün yeteneklilere kıyasla daha olumlu benlik saygısı geliştirdiği ortaya konmuştur (Karnes ve Wherry, 1981). Bu çalışmalar ile benlik saygısının gelişiminde çevresel desteğin önemi vurgulanmıştır. Üstün yetenekli çocukların benlik saygısı ile cinsiyetleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada benlik saygısının cinsiyete göre farklılık göstermediği görülmüştür (Coleman ve Fults, 1982). Diğer önemli çalışma ise Kostogianni ve Andronikof (2014) tarafından yapılmış ve benlik saygısının kişinin kendini ve diğer insanları algılayış biçimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmaya 9-15 yaşları arasında 93 üstün yetenekli çocuk katılmıştır. Çalışmanın bulguları benlik saygısı ve yüksek IQ arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir. Ancak üstün yetenekli ergenlerin kendilerine yönelik değerlendirmelerinin acı ve üzüntü içerikli olduğu ve kendilerine yönelik eleştirel bir iç gözlemde bulundukları rapor edilmiştir. Çalışmada öne çıkan diğer önemli bilgi ise benlik saygısı arttıkça narsistik kişilik özellikleri belirtilerinin artması ve benlik saygısının benmerkezcilik ile ilişkili çıkmasıdır (Kostogianni ve Andronikof, 2014).

Tüm bu bilgiler ışığında kritik bir dönem olan ergenlikte bu dönemin getirdiği sorunların ve üstün yetenekliliğin kendine has özelliklerinin benlik saygısı üzerindeki etkilerinin anlaşılmasının sağlıklı bir benlik gelişimi için önemli olduğu düşünülmektedir.

1.8. Mükemmeliyetçilik ve Psikolojik Sağlık

Mükemmelliyetçiliğin üstün yetenekli çocuklar üzerindeki etkisi düşünüldüğünde psikolojik sağlık ile ilişkisinin anlaşılması önem kazanmaktadır. Yapılan çalışmalar olumlu mükemmelliyetçiliğin başarıyı motive ettiğini ortaya koyarken olumsuz mükemmelliyetçiliğin kaygı ve depresif eğilimleri arttırarak hatalara yönelik toleransı düşürdüğünü göstermektedir (Adler, 2000; Hewitt ve Flett, 1991). Olumsuz mükemmeliyetçiliğe sahip üstün yetenekli ergenler kendilerine yönelik geliştirdikleri yüksek beklentileri karşılayamayacaklarına dair yoğun bir performans kaygısı yaşamaktadır (Ames, 1992). Olası başarısızlık durumlarında sosyal olarak izole olmakta ve kendilerini yetersiz hissetmektedir (Mısırlı-Taşdemir, 2003). Bu durum ise benlik saygılarını düşürmekte (Rice ve Ashby, 1998) ve öz yeterlilik inançlarını zedelemektedir (Locicero ve Ashby, 2000). Bu nedenle kişilik gelişimleri üzerinde kritik rol oynayan ergenlik döneminde, üstün yetenekli ergenlerin mükemmeliyetçilik özelliklerinin anlaşılarak psikolojik sağlıkları üzerindeki etkisinin belirlenmesi önem oluşturmaktadır.

1.9. Algılanan Anne Tutumu ve Psikolojik Sağlık

Sağlıklı bir büyüme ve gelişim süreci için kişilik gelişiminde kilit role sahip olan ailenin benimsediği tutum oldukça önemlidir (Bloom ve Sosniak, 1981; Maccoby, 2002). Duyguların rahatça ifade edildiği, başarısızlıklar karşısında destekleyici yaklaşımda bulunan, çocuklarıyla zaman geçiren ailelerde yetişen çocuklar, otoriter ve müdahaleci ailelerde büyüyen çocuklara kıyasla daha az depresif eğilim göstermekte ve daha yüksek benlik saygısı geliştirmektedir (Moon, 2004; Senemoğlu, 2003). Ebeveynleri tarafından eleştirilen ve olumsuz deneyimlere maruz kalan çocuklar ise onaylanmadıkları düşüncesi ile kendilerini yetersiz hissederek içselleştirme sorunları yaşamaktadır (Dodge ve Garber, 1991; Shipman ve Zeman, 1999). Yapılan çalışmalar üstün yetenekli çocuklarda da benzer şekilde destekleyici tutuma sahip ailelerin çocuklarının daha başarılı olduğunu göstermektedir (Campbell, 1996; Vu, 2011). Tüm bu bilgiler ışığında üstün yetenekli ergenlerin sağlıklı kişilik gelişimleri için algıladıkları ebeveyn tutumunun önemli olduğu görülmektedir.

1.10. Ruminasyon ve Psikolojik Sağlık

Kişinin içinde bulunduğu durumu ve nedenlerini ısrarcı olarak düşünmesi ancak harekete geçmemesi olarak tanımlanan ruminasyon (Nolen-Hoeksama, 1987) birçok değişimin yaşandığı ergenlik döneminde psikolojik sağlığı etkileyen önemli bir faktördür (Erdur-Baker, Özgülük, Turan ve Danışık, 2009). Yapılan çalışmalar ruminasyonun kaygı ve depresyonu yordayan güçlü bir değişken olduğunu göstermektedir (Fresco, Frankel, Menin, Turk ve Heimberg, 2002; Nolen-Hoeksama, 2000). Yaşadıkları olumsuz durumu sürekli düşünerek kendilerini suçlamaları ve olayın olsası sebeplerini düşünmeleri olumsuz duygu durumlarını arttırmakta ve depresyona neden olmaktadır (Nolen-Hoeksama, 1991). Geçmişteki olayı ısrarla düşündükçe öfke düzeyleri artmakta ve saldırgan davranışlar gösterebilmektedirler (Berkowitz, 1990). Ergenlerle yapılan çalışmalar, ruminasyon eğilimi fazla olan ergenlerin yetişkinlerle benzer şekilde öfkelerini kontrol etmekte zorlandıklarını, depresyon ve kaygı belirtilerinin yüksek olduğunu göstermektedir (Erdur-Baker, Özgülük, Turan ve Danışık, 2009). Ancak alanyazın incelendiğinde kendine has gelişime sahip üstün yetenekli ergenlerin ruminasyon düzeyleri ile psikolojik sağlıkları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle birçok psikopatoloji ile ilişkilendirilen ruminasyonun üstün yetenekli çocukların psikolojik sağlığı üzerindeki etkisinin incelenmesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.11. Araştırmanın Amacı ve Hipotezler

Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin sahip oldukları potansiyelin açığa çıkması ve gelişmesi ancak var olan özelliklerinin belirlenmesi ile mümkündür. Bu nedenle potansiyelleri önünde engel oluşturabilecek etkenlerin belirlenerek gerekli önlemlerin alınması oldukça önemlidir.

Bu araştırmanın amacı üstün yetenekli ergenlerin mükemmeliyetçilik özellikleri ve algılanan anne tutumlarının psikolojik sağlıkları üzerindeki etkisinde ruminasyonun aracı rolünü incelemektir.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelenerek bu araştırmanın temelini oluşturan hipotezler geliştirilmiştir. Bu hipotezler:

Hipotez 1: Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri depresif belirtileri negatif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 2: Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri depresif belirtileri pozitif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 3: Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri benlik saygısını pozitif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 4: Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri benlik saygısını negatif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 5: Anneden algılanan aşırı koruma tutumu depresif belirtileri negatif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 6: Anneden algılanan duygusal ılımlılık tutumu depresif belirtileri negatif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 7: Anneden algılanan karşılaştırma tutumu depresif belirtileri pozitif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 8: Anneden algılanan reddetme tutumu depresif belirtileri pozitif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 9: Anneden algılanan aşırı koruma tutumu benlik saygısını negatif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 10: Anneden algılanan duygusal ılımlılık tutumu benlik saygısını pozitif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 11: Anneden algılanan karşılaştırma tutumu benlik saygısını negatif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 12: Anneden algılanan reddetme tutumu benlik saygısını negatif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 13: Ruminasyon depresif belirtileri pozitif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 14: Ruminasyon benlik saygısını negatif bir biçimde yordayacaktır.

Hipotez 15: Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 16: Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 17: Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 18: Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkide ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 19: Anneden algılanan aşırı koruma tutumu ve depresyon ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 20: Anneden algılanan duygusal ılımlılık tutumu ve depresyon ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 21: Anneden algılanan reddetme tutumu ve depresyon ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 22: Anneden algılanan karşılaştırma tutumu ve depresyon ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 23: Anneden algılanan aşırı koruma tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 24: Anneden algılanan duygusal ılımlılık tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 25: Anneden algılanan karşılaştırma tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 26: Anneden algılanan reddetme tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir.

BÖLÜM II

2. YÖNTEM

2.1. Örneklem

Çalışmanın örneklemi için 10-17 (Ort=13.34; Ss= 1.96) yaş aralığında olan ve Ankara ilindeki beş Bilim Sanat Merkezi (BİLSEM) ‘nden ikisine devam eden üstün yetenekli ergenler seçilmiştir (Çankaya Yasemin Karakaya BİLSEM, Yenimahalle BİLSEM). Aileleri tarafından araştırmaya katılmaları için onay verilen ve gönüllü olarak katılmayı kabul eden toplam 157 BİLSEM öğrencisinden veri toplanmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %60’ı (n= 95) özel okulda %40’ı (n= 60) devlet okulunda öğrenim görmektedir. Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. *Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri*

	N	%	Ortalama	SS	Aralık
Yaş	157		13.34	1.96	10-17
Cinsiyet					
Kız	60	38.5			
Erkek	96	61.5			
Okul					
Özel Okul	95	61.3			
Devlet Okulu	60	38.7			
Sınıf					
5. Sınıf	30	19.1			
6. Sınıf	25	15.9			
7. Sınıf	18	11.5			
8. Sınıf	37	23.6			
9. Sınıf	21	13.4			
10. Sınıf	16	10.2			
11. Sınıf	6	3.8			
Yetenek Alanı					
Genel Zihinsel Yetenek	136	86.6			
Resim	10	6.4			
Müzik	10	6.4			
Annenin Eğitim Durumu					
İlköğretim ve Lise	31	19.7			
Önlisans	9	5.7			
Lisans	91	58			
Lisansüstü	23	14.6			
Babanın Eğitim Durumu					
İlköğretim ve Lise	19	12			
Önlisans	10	6.4			
Lisans	95	60.5			
Lisansüstü	30	19.1			
Kardeş Sayısı					
Tek Çocuk	39	24.8			
2 Çocuk	88	56			
3 Çocuk	25	15.9			
4 Çocuk	5	2.6			

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmaya katılacak üstün yetenekli ergenlerin ailelerinden onay formu alındıktan sonra Demografik Bilgi Formu, Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği, Ruminasyon Ölçeği Kısa Formu, Çocuklar için Depresyon Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Çalışmaya katılan üstün yetenekli ergenlerin cinsiyetleri, doğum tarihleri, okulları, sınıfları, not ortalamaları, BİLSEM'de eğitim aldıkları yetenek alanları, ebeveynlerinin eğitim durumu ve kardeş sayısına dair bilgiler yer almaktadır.

2.2.2. Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği

Mükemmelliyetçiliği çok boyutlu değerlendirmek amacıyla Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate (1990) tarafından geliştirilen 35 maddelik 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Özbay ve Mısırlı-Taşdemir (2003) tarafından Fen Liselerine devam etmekte olan 489 öğrenci ile yapılmıştır. Maddeler arası iç tutarlılık yöntemi kullanılarak testin güvenilirliği gerçekleştirilmiş ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.83 olarak hesaplanmıştır. Puanlama 1 (*Kesinlikle katılmıyorum*) ve 5 (*Kesinlikle katılıyorum*) şeklindedir. Frost ve arkadaşları tarafından yapılan kavramsallaştırmaya göre, mükemmeliyetçilik eğiliminin altı farklı alt alanı olduğu ortaya konmuştur. Olumlu ve olumsuz mükemmelliyetçiliği oluşturan bu alt alanlar; kişisel standartlar, hatalara aşırı dikkat, düzen, ailesel beklentiler, ailesel eleştiri ve davranışlardan şüphedir. Ölçekte kişisel standartlar ve düzen alt ökçekleri olumlu mükemmeliyetçilik ile ilişkilendirilirken; hatalara aşırı dikkat, ailesel beklentiler, ailesel eleştiri ve davranışlardan şüphe olumsuz mükemmeliyetçilik olarak kabul edilmektedir (Frost ve ark., 1990). Alt ölçekler, hatalara aşırı ilgi (4,9,10,13,14,18,21,23,25), kişisel standartlar (6,12,16,19,24,30), aile beklentileri (1,11,15,20,26), ailesel eleştiri (3,5,22,35), davranışlardan şüphe (17,28,32,33,34) ve düzen (2,7,8,27,29,31) olarak yer alır. Ölçek toplam puan olarak kullanılmamakta olup her alt ölçek ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach Alpha katsayısı 0.88 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin güvenilirliği ise; hatalara aşırı ilgi .84, kişisel standartlar 0.77, aile beklentileri 0.86, ailesel eleştiri 0.73, davranışlardan şüphe 0.65, düzen 0.90 olarak hesaplanmıştır.

2.2.3. Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği-Anne Formu

İlk olarak Perris ve arkadaşları (1980) tarafından yetişkinlerin ebeveynlerini yetiştirme tarzına göre değerlendirmesi amacıyla geliştirilen Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği'nin orijinal adı Egna Minnen Beträffande Uppfostran- EMBU'dur. Ölçek 15 alt ölçek ve 81

sorudan oluşmaktadır. Arrindell ve arkadaşları (1999) tarafından ergenlerin algıladıkları anne ve baba tutumlarını değerlendirmek amacıyla ölçeğin 22 maddelik kısa formu geliştirilmiştir (s-EMBU). S-EMBU üç alt ölçekten oluşmaktadır; Duygusal Sıcaklık (6 madde), Reddetme (7 madde) ve Aşırı Koruma (9 madde). 4'lü Likert tipi ölçekte cevaplar 1 (*Hayır Asla*) ve 4 (*Evet Her Zaman*) arasında değişmektedir. Ölçeğin hem anne hem baba için cevaplanmak üzere iki ayrı formu bulunmaktadır. S-EMBU baba formunun güvenilirlik katsayısı puanları, duygusal sıcaklık boyutu için 0.79 ile 0.85 arasında, reddetme boyutu için 0.72 ile 0.77 arasında ve koruma alt boyutu için 0.74 ile 0.80 arasındadır. S-EMBU anne formunun güvenilirlik katsayısı puanları; duygusal sıcaklık için 0.79 ile 0.81 arasında, reddetme için 0.74 ile 0.79 arasında ve koruma alt boyutu için 0.74 ile 0.82 arasında değişmektedir.

Ölçek, Sümer, Selçuk ve Günaydın (2006) tarafından revize edilerek Türkçe uyarlaması yapılmıştır. 29 madde ve 4 alt boyuttan oluşan 6'lı likert tipi ölçektir. Cevaplar 1 (*Hiçbir Zaman*) ve 6 (*Her Zaman*) arasında değişmektedir. Alt boyutlar; duygusal yakınlık (9 madde), reddetme (8 madde), aşırı koruma (7 madde) ve karşılaştırma (5 madde) boyutlarıdır. Ölçeğin tamamından alınabilecek toplam bir puan bulunmamakta ve her alt boyut kendi içinde değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada ölçeğin algılanan anne tutumları değerlendirme formu kullanılmış, algılanan baba tutumları formu kullanılmamıştır. Ölçeğin bu çalışmadaki cronbach alpha katsayısı 0.89 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin güvenirlik katsayısı ise; duygusal yakınlık 0.89, reddetme 0.80, aşırı koruma 0.78, karşılaştırma 0.84 olarak hesaplanmıştır.

2.2.4. Ruminasyon Ölçeği-Kısa Formu

Bireylerin ruminasyon eğilimlerini ölçmek amacıyla Nolen-Hoeksema ve Morrow (1991) tarafından geliştirilmiştir. 4 alt boyut ve 71 sorudan oluşmaktadır. Treynor, Gonzales ve Nolen-Hoeksema tarafından ilk olarak ölçeğin 22 maddelik, ardından 10 maddelik kısa form oluşturulmuştur. Kısa formun Cronbach Alpha değeri 0.85 olarak hesaplanmış ve ölçek geçerli kabul edilmiştir. Erdur-Baker ve Bugay (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve ergenler üzerinde güvenirlik geçerlik çalışmaları yapılmıştır. 10 madde ve 2 boyuttan oluşan ölçeğin alt boyutları, saplantılı düşünme ve derin düşünmedir Cronbach Alpha değeri ise 0.72 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan puan arttıkça ruminasyon eğilimi artmaktadır.

Ruminasyon Ölçeği- Kısa Formunun bu çalışmadaki Cronbach Alpha katsayısı 0.86 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin güvenirlik katsayısı ise; saplantılı düşünme alt boyutu 0.72, derin düşünme 0.79 olarak hesaplanmıştır.

2.2.5. Çocuklar için Depresyon Ölçeği

Çocuk ve ergenlerin depresyon belirtilerinin belirlenmesi amacıyla Kovacs (1981) tarafından geliştirilen ölçek 6-17 yaş arası çocuk ve ergenlere uygulanmaktadır. 27 maddeden oluşan ölçekte her madde belirtinin varlığına ve şiddetine göre 0, 1 ya da 2 olarak puanlanır. Ölçek puanı 0-54 arasında olabilir. Yükselen puanlar depresyon şiddetine işaret eder. Kesme puanı 19'dur. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Öy (1991) tarafından yapılmış ve güvenirlik katsayısı 0.80 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach Alpha katsayısı 0.82 olarak hesaplanmıştır.

2.2.6. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri'nin (RBSÖ) benlik saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Benlik saygısı alt ölçeği 10 sorudan oluşmakta ve 0-6 arasında derecelendirilmektedir. Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları 205 kişilik lise örneklemi üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin geçerlilik çalışmalarında psikiyatrik görüşmeler yapılmış ve benlik saygısı alt ölçeğinin geçerlilik katsayısı 0.71 olarak bulunmuştur. Benlik saygısı alt testinde 0-1 puan alanların yüksek, 2-4 puan alanların orta, 5-6 puan alanların ise düşük benlik saygısına sahip oldukları kabul edilir. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach Alpha katsayısı 0.89 olarak hesaplanmıştır.

2.3. İşlem

Çalışmaya başlamadan önce Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik kurulundan onay alınmıştır. Onay alındıktan sonra Ankara ili Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Eğitim Daire Başkanlığı'na başvurulmuş ve BİLSEM'lerde çalışma yapabilmeye dair izin alınmıştır. MEB tarafından ölçekler incelenmiş EMBU 12. madde (Annemin bana hak ettiğimden daha fazla vurduğu ya da ceza verdiği olur.) ve CDI 9. madde (Kendimi öldürmeyi düşünmem) tamamen çıkarılmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra Yasemin Karakaya BİLSEM ve Yenimahalle BİLSEM'e gidilerek uygulama

yapılabilecek uygun zaman dilimleri belirlenmiştir. Aileleri tarafından çalışmaya katılmasına izin verilen ve gönüllü olan katılımcılara yaklaşık olarak 15-20 dakika arasında ölçekler uygulanmıştır. Toplanan veriler Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi 25 (SPSS 25) aracılığıyla analiz edilmiştir.

2.4. İstatistiksel Analiz

İlk olarak SPSS 25 programı aracılığıyla katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini içeren sayı, yüzde, ortalama, standart sapma ve aralık değerlerine yönelik hesaplamalar yapılmıştır. Ardından tüm değişkenlerin ortalamaları, standart sapmaları ve aralık değerleri belirlenmiştir. Çalışmanın bütün değişkenlerinin (Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumu Ölçeği, Ruminasyon Ölçeği) psikolojik sağlık ilişkisinde (Çocuklar İçin Depresyon Envanteri, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği) birbirleriyle olan ilişkilerini incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Değişkenlerin cinsiyete göre farklılıklarını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Ardından bağımlı değişkeni yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Daha sonra ruminasyonun (Ruminasyon Ölçeği Kısa Formu) psikolojik sağlık üzerindeki aracı rolünü incelemek amacıyla aracılık analizi yapılmıştır.

BÖLÜM III

3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak değişkenlere ilişkin betimsel değerler ve korelasyon analizlerine yer verilmiştir. Sonrasında grup farklılığı analizleri ve çalışmanın hipotezlerinin test edilmesi amacıyla yapılan aracılık analizlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

3.1. Çalışmada Yer Alan Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma ve Aralık Puan Değerleri

Çalışmada yer alan değişkenlerin ortalamaları, standart sapma ve aralık puanlarının değerleri (Minimum ve maksimum değerleri) Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. *Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma ve Aralık Puan Değerleri*

Değişkenler	n	Ort.	SS.	Min	Max
FÇBMÖ Alt Ölçekler					
Düzen	156	3.72	0.97	1	5
Hatalara Aşırı İlgi	154	2.40	0.81	1	4.44
Davranışlardan Şüphe	156	2.52	0.75	1	4.80
Ailesel Beklenti	154	3.11	1.06	1	5
Ailesel Eleştiri	155	1.92	0.90	1	4.75
Kişisel Standartlar	155	3.54	0.77	1.67	5
EMBU Alt Ölçekler					
Reddetme	154	2.48	0.99	1	5.43
Aşırı Koruma	154	3.26	1.16	1	6
Duygusal Ilımlılık	155	4.67	1.07	1	6
Karşılaştırma	150	2.63	1.19	1	6
Ruminasyon Ölçeği Kısa Formu	152	20.98	6.55	11	39
ROKF Alt Ölçekler					
Saplantılı Düşünme	152	10.59	3.27	5	19
Derin Düşünme	152	10.38	3.75	5	20
Çocuklar için Depresyon Ölçeği	152	36.82	7.38	26	62
Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri	155	17.33	5.95	10	36

Not. FÇBMÖ= Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği; EMBU= Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği; ROKF=Ruminasyon Ölçeği Kısa Formu

3.2. Korelasyon Analizi ile Değişkenlerin Birbirleri ile Olan İlişkilerinin İncelenmesi

Çalışmada yer alan değişkenlerin birbiriyle olan ilişkisini test etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizleri Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. *Değişkenlere İlişkin Pearson Korelasyon Analizi*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1-Yaş	1																
2-Cinsiyet	.06	1															
3-Annenin Eğitimi	-19*	-.11	1														
4-Frost-Düzen	-.21*	-.09	.13	1													
5-Frost-Hatalara Aşırı İlgi	.05	.03	.08	-.04	1												
6-Frost-Davranışlardan Şüphe	.01	.04	-.06	-.08	.60**	1											
7-Frost-Ailesel Beklentiler	.09	.20	-.02	.09	.42**	.37**	1										
8-Frost-Ailesel Eleştiri	.14	.13	-.03	-.16*	.37**	.48**	.38**	1									
9-Frost-Kişisel Standartlar	-.08	.06	.11	.43**	.37**	.07	.41**	-.15	1								
10-EMBU-Reddetme	.20*	.13	.00	-.16*	.23**	.39**	.48**	.53**	.01	1							
11-EMBU-Aşırı Koruma	-.11	.09	-.12	.07	.13	.18*	.27**	.19*	.14	.28**	1						
12-EMBU-Duygusal Ilımlılık	-.22*	-.12	-.06	.10	-.10	-.30**	-.21*	-.51**	.15	-.48**	-.05	1					
13-EMBU-Karşılaştırma	.23*	.15	-.07	-.03	.28**	.42**	.57**	.38**	.20*	.60**	.37**	-.38**	1				
14-RO-Saplantılı Düşünme	.11	.02	-.02	-.09	.41**	.60**	.30**	.40**	.11	.38**	.20*	-.29**	.43**	1			
15-RO-Derin Düşünme	.18	-.11	-.12	-.01	.39**	.52**	.23**	.24**	.16*	.22**	.11	-.18*	.31**	.74**	1		
16-ROKF-Toplam	.16	-.05	-.08	-.05	.43**	.60**	.28**	.34**	.15	.34**	.17*	-.25**	.39**	.92**	.94**	1	
17-CDI-Toplam	.17*	.03	-.15	-.29**	.33**	.50**	.23**	.47**	-.16	.38**	.14	-.45**	.40**	.61**	.49**	.58**	1
18-RBSO-Toplam	.14	-.06	-.08	-.28**	.22**	.40**	.13	.49**	-.33*	.34**	.08	-.37**	.24**	.48**	.36**	.44**	.66**

Not. * $p < .05$ düzeyinde anlamlı;** $p < .001$ düzeyinde anlamlı

Not. EMBU= Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği; ROKF= Ruminasyon Ölçeği Kısa Formu; CDI= Çocuklar için Depresyon Ölçeği; RBSO= Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği alt faktörlerinin depresyonla ilişkisi incelendiğinde hatalara aşırı ilgi (r= 0.33; p< .01); davranışlardan şühe (r= 0.50; p< .01); ailesel beklentiler (r= 0.23; p< .01) ve ailesel eleştiri (r= 0.47; p< .01) ile depresyon arasında pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur. Düzen (r= -0.29; p< .01) ve kişisel standartlar (r= -0.16; p< .01) ile depresyon arasında ise negatif korelasyon vardır.

Algılanan Ebeveyn Tutumu Ölçeği-Anne Formu alt faktörlerinin depresyonla ilişkisi incelendiğinde reddetme tutumu (r= 0.38; p< .01) ve karşılaştırma tutumu (r= 0.40; p< .01) ile depresyon arasında pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur. Depresyon ve duygusal ılımlılık tutumu (r= -0.45; p< .05) değişkenleri arasında ise negatif korelasyon vardır.

Benlik saygısı değişkeninin diğer değişkenlerle ilişkisi incelendiğinde; mükemmeliyetçiğin alt faktörleri olan hatalara aşırı ilgi (r= 0.22; p< .01), davranışlardan şüphe (r= 0.40; p< .01) ve ailesel eleştiri (r= 0.49; p< .01) ile benlik saygısı arasında pozitif ilişki; düzen (r= -0.28; p< .01) ve kişisel standartlar (r= -0.33; p< .01) ile arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ancak Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nde alınan puanların artması benlik saygısının düştüğüne işaret etmektedir. Bu nedenle benlik saygısı ve hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, ailesel eleştiri değişkenleri arasında negatif ilişki vardır. Yani, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe ve ailesel eleştri arttıkça benlik saygısı azalmaktadır. Benzer şekilde düzen ve kişisel standartlar arttıkça benlik saygısı artmaktadır.

Benlik saygısı değişkeninin anneden algılanan tutumlar olan reddetme tutumu (r= 0.34; p< .01) ve karşılaştırma tutumu (r= 0.24; p< .01) ile ilişkisi incelendiğinde, ilişkinin pozitif yönde olduğu; duygusal ılımlılık (r= -0.37; p< .01) ile arasındaki ilişkinin ise negatif yönde olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nden alınan düşük puanlar benlik saygısında yükselmeye işaret ettiği için bu durum, reddetme ve karşılaştırma tutumu arttıkça benlik saygısının düşmesi, anneden algılanan duygusal ılımlılık arttıkça ise benlik saygısının yükselmesi şeklinde yorumlanabilir.

Diğer bir değişken olan ruminasyonun (r= 0.36; p< .01) benlik saygısı değişkeni ile arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur. Bu durum ise ruminasyon arttıkça benlik saygısının düştüğünü ifade etmektedir. Ruminasyonun depresyon (r= 0.66; p< .01) ile ilişkisi incelendiğinde ise pozitif korelasyon olduğu görülmektedir. Ruminasyon arttıkça depresif belirtiler artmaktadır.

3.3 Üstün Yetenekli Ergenlerin Mükemmeliyetçilik, Algılanan Anne Tutumu, Ruminasyon, Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılıkları: Bağımsız örneklem t-testi

Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği-Anne Formu alt faktörlerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre; reddetme, karşılaştırma, aşırı koruma ve duygusal ılımlılık alt faktörlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur ($p > .05$).

Psikolojik sağlık ile ilişkilendirilen depresyon ve benlik saygısı değişkenlerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi analizi yapılmıştır. Bu analizlerin sonuçlarına göre depresyon ve benlik saygısının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur ($p > .05$).

Mükemmeliyetçilik eğilimlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre mükemmelliyetçiliğin alt boyutları olan düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar cinsiyete göre farklılaşmamaktadır ($p > .05$). Ancak ailesel beklentiler alt faktörü cinsiyete göre farklılık göstermektedir ($t(152) = -2.50$, $p < .05$). Bu sonuca göre, üstün yetenekli erkek ergenler (ort= 3.28, ss= 1.03) kız ergenlere (ort= 2.85, ss= 1.06) kıyasla ailelerinin kendilerine yönelik daha yüksek beklentilere sahip olduğunu belirtmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. *Değişkenlerin Cinsiyete Göre Farklılaşması: Bağımsız örneklem t-testi*

	Erkek				Kız				*t*
	Ort	SS	Min	Max	Ort	SS	Min	Max	
FÇBMÖ-Düzen	3.65	1.02	1	5	3.84	.89	1	5	1.18
FÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgi	2.43	.87	1	4.44	2.37	.72	1	3.78	-.48
FÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	2.55	.75	1	4.20	2.49	.77	1	4.80	-.53
FÇBMÖ-Ailesel Beklentiler	3.28	1.03	1.20	5	2.85	1.06	1	5	-2.50*
FÇBMÖ-Ailesel Eleştiri	2.01	.93	1	4.75	1.80	.85	1	4	-1.47
FÇBMÖ-Kişisel Standartlar	3.58	.75	1.67	5	3.47	.81	1.67	5	-.88
EMBU-Karşılaştırma	2.77	1.14	1	5.33	2.38	1.25	1	6	-1.93
EMBU-Duygusal Ilımlılık	4.59	1.10	2.11	6	4.85	.97	1	6	.14
EMBU-Aşırı Koruma	3.34	1.13	1	6	3.12	1.21	1.17	6	.26
EMBU-Reddetme	2.58	.91	1	5.14	2.31	1.10	1	5.43	.10
ROKF	20.67	6.68	11	39	21.40	6.38	11	37	.66
CDI	36.94	7.64	26	62	36.37	6.81	27	55	-.46
RBSÖ	17.01	5.40	10	36	17.78	6.80	10	35	.78

Not. * p < .05 düzeyinde anlamlı; ** p < .001 düzeyinde anlamlı
Not. FÇBMO= Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği; EMBU= Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği; ROKF= Ruminasyon Ölçeği Kısa Formu; CDI= Çocuklar için Depresyon Ölçeği; RBSÖ= Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.

3.4. Psikolojik Sağlığı Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesi: Regresyon Analizleri

Psikolojik sağlık ile ilişkilendirilen depresyon ve benlik saygısını yordayan değişkenleri test etmek için enter yöntemi ile regresyon analizi yapılmıştır. Bağımsız değişkenler, yaş; mükemmelliyetçiliğin alt boyutları olan düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, ailesel beklentiler ve ailesel eleştiri; algılanan anne tutumlarının alt ölçekleri olan reddetme, duygusal ılımlılık ve karşılaştırma; ruminasyon ile benlik saygısı depresyonun yordayıcıları olacak biçimde regresyon modeline dahil edilmiştir.

Yapılan regresyon analizi sonucunda bu modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($F(11,121)= 19.27$, $p< .001$). Model bağımlı değişken olan depresyonun %60'ını açıklamaktadır. Analiz bulgularına göre mükemmelliyetçiliğin alt boyutu olan düzen,

anneden algılanan duygusal ılımlılık tutumu, ruminasyon ve benlik saygısı depresyonu yordamaktadır.

Tablo 5. *Depresyonu Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesi: Regresyon Analizi*

	B	SE(B)	ß	T
Sabit	36.80	5.52		6.67*
Yaş	-.12	-.21	-.03	-.58
Düzen	-1.35	.42	-.19	-3.19*
Hatalara Aşırı İlgi	-.03	.61	-.004	-.05
Davranışlardan Şüphe	-.07	.75	.008	.09
Ailesel Beklentiler	.05	.48	.007	-.09
Ailesel Eleştiri	-.55	.59	-.07	-.93
Reddetme	-.18	.55	.03	-.34
Duygusal Ilımlılık	-1.37	.46	-.20	-2.95*
Karşılaştırma	.48	.44	-.08	-1.11
Ruminasyon	.38	.08	.36	4.87**
Benlik Saygısı	.49	.08	.41	5.93**
Uyarlanmış R^2			.60	
F			19.27**	

Not. * p< .05 düzeyinde anlamlı ;** p< .001 düzeyinde anlamlı

Benlik saygısını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Analize mükemmelliyetçiliğin alt boyutları olan düzen ,hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar; algılanan anne tutumları alt boyutları olan reddetme, duygusal ılımlılık ve karşılaştırma; ruminasyon ve depresyon dahil edilmiştir.

Yapılan regresyon analizi sonucunda modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($F(10,123)= 16.70$, $p< .001$). Yapılan analiz sonucunda mevcut modelin bağımlı değişken olan benlik saygısının %54'ünü yordadığı bulunmuştur. Bu sonuçlara göre ailesel eleştiri, kişisel standartlar ve depresyon benlik saygısını istatistiksel olarak anlamlı biçimde yordamaktadır.

Tablo 6. *Benlik Saygısını Yordayan Değişkenlerin Belirlenmesi: Regresyon Analizi*

	B	SE(B)	B	T
Sabit	.70	4.63		.15
Düzen	.51	.41	.08	1.24
Hatalara Aşırı İlgi	.55	.59	.07	.92
Davranışlardan Şüphe	.18	.67	.02	.26
Ailesel Eleştiri	1.4	.52	.21	2.67*
Kişisel Standartlar	-2.05	.60	-.27	-3.42*
Reddetme	.81	.49	.13	1.64
Duygusal Ilımlılık	.14	.43	.02	.33
Karşılaştırma	-.19	.38	-.04	-.52
Ruminasyon	.09	.07	.10	1.22
Depresyon	.37	.07	.43	4.83**
Uyarlanmış R^2			.54	
F			16.70**	

Not. * p< .05 düzeyinde anlamlı ,** p< .001 düzeyinde anlamlı

3.5. Üstün Yetenekli Ergenlerde Ruminasyon Aracılığı ile Mükemmeliyetçilik Özellikleri ve Algılanan Anne Tutumlarının Psikolojik Sağlık Üzerindeki Dolaylı Etkisi: Aracılık Analizleri

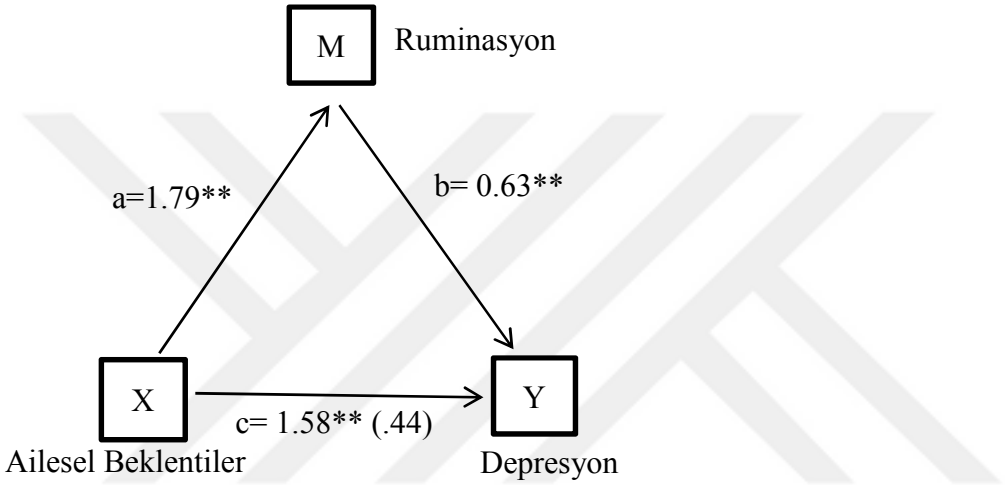
Üstün yetenekli ergenlerin mükemmeliyetçilik özellikleri ve algılanan anne tutumlarının psikolojik sağlığa etkisinde ruminasyonun aracı rolünü incelemek amacıyla aracılık (mediation) analizleri yapılmıştır. Aracılık analizlerinde Hayes (2018) tarafından geliştirilen Bootstrapping yöntemi kullanılıp analizlerin sonuçları bu yöntem çerçevesinde değerlendirilmiştir.

İlk olarak mükemmelliyetçi tutumlar ile depresyon arasında ruminasyonun aracılık etkisine bakılmıştır. Bu kapsamda mükemmelliyetçiliğin alt boyutları olan düzen, kişisel standartlar, hatalara aşırı ilgi, ailesel beklentiler, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar bağımsız değişken; ruminasyon aracı değişken ve depresyon bağımlı değişken olacak biçimde analizler yapılmıştır.

3.6. Ruminasyon Aracılığı ile Mükemmeliyetçilik Alt Faktörlerinin Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Bu bölümde, mükemmelliyetçiliği oluşturan ailesel beklentiler, ailesel eleştiriler, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, düzen ve kişisel standartlar alt faktörlerinin depresyon üzerindeki dolaylı etkisinde ruminasyonun aracı rolü incelenerek analiz bulgularına yer verilecektir.

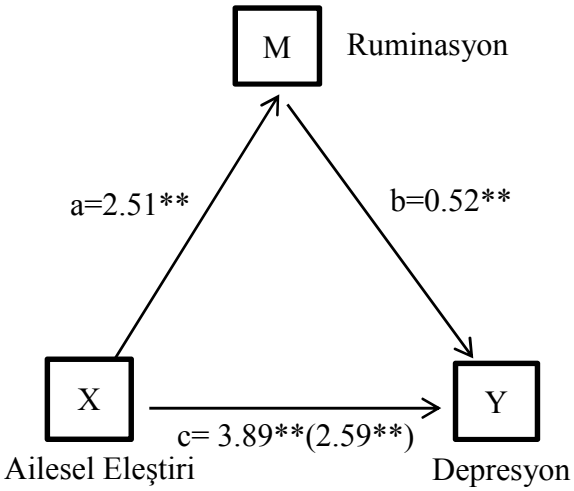
3.6.1. Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Beklentiler Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Şekil 3.1. *Ruminasyon aracılığı ile ailesel beklentilerin depresyon üzerindeki etkisi*

Şekil 3.1'de görüldüğü üzere; ailesel beklentiler ve depresyon ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır. ab= 1.13, Bca[0.47; 1.86]. Aracı değişken toplam etkinin %16'sını açıklamaktadır.

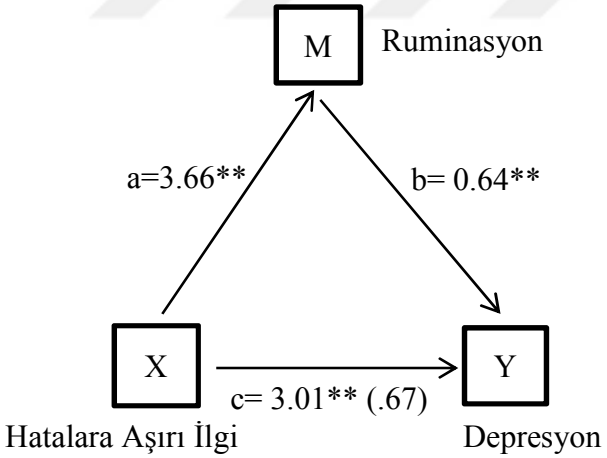
3.6.2. Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Eleştiri Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Şekil 3.2. *Ruminasyon aracılığı ile ailesel eleştirinin depresyon üzerindeki etkisi*

Şekil 3.2'de görüldüğü üzere; ailesel eleştiri ve depresyon ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır, ab= 1.31, Bca[0.60; 2.12]. Aracı değişken toplam etkinin %16'sını açıklamaktadır.

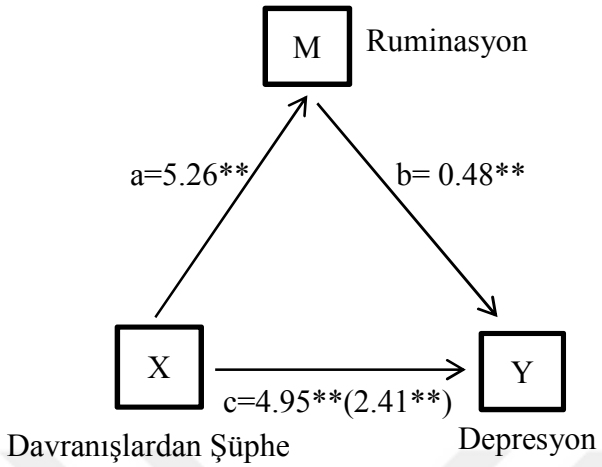
3.6.3. Ruminasyon Aracılığı ile Hatalara Aşırı İlgi Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Şekil 3.3. *Ruminasyon aracılığı ile hatalara aşırı ilginin depresyon üzerindeki etkisi*

Şekil 3.3'de görüldüğü üzere; hatalara aşırı ilgi ve depresyon ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır, ab= 2.33, Bca[1.40; 3.44]. Aracı değişken toplam etkinin %26'sını açıklamaktadır.

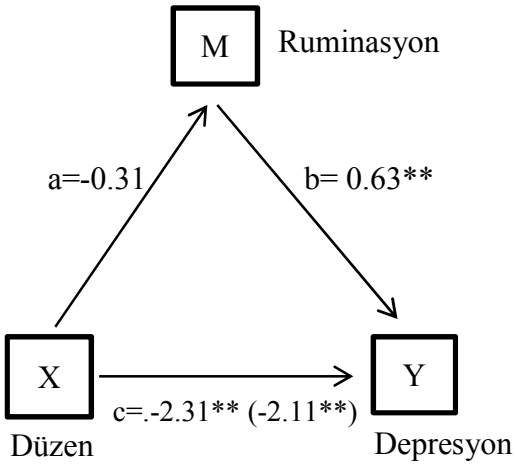
3.6.4. Ruminasyon Aracılığı ile Davranışlardan Şüphe Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Şekil 3.4. *Ruminasyon aracılığı ile davranışlardan şüphenin depresyon üzerindeki etkisi*

Şekil 3.4'de görüldüğü üzere; davranışlardan şüphe ve depresyon ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır, ab= 2.54, Bca[1.56; 3.64]. Aracı değişken toplam etkinin % 26'sını açıklamaktadır.

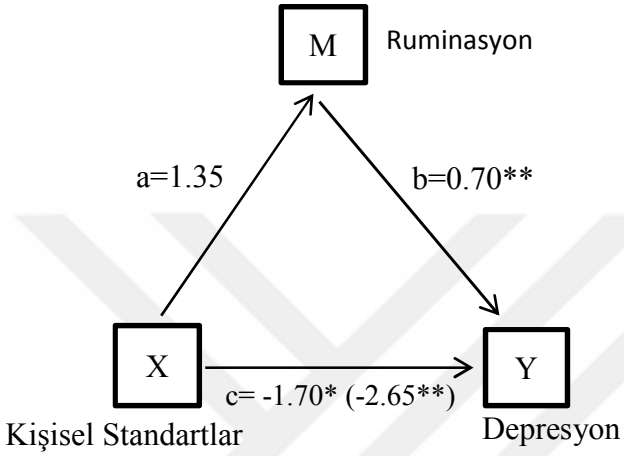
3.6.5. Ruminasyon Aracılığı ile Düzen Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Şekil 3.5. *Ruminasyon aracılığı ile düzenin depresyon üzerindeki etkisi*

Şekil 3.5'de görüldüğü üzere; düzen ve depresyon ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır, ab= -0.20 , Bca[-0.95; .55] . Aracı değişken toplam etkinin % 2'sini açıklamaktadır.

3.6.6. Ruminasyon Aracılığı ile Kişisel Standartlar Alt Faktörünün Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

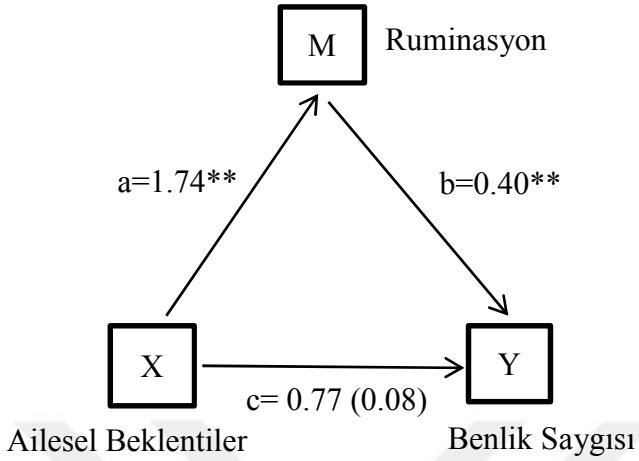
Şekil 3.6. *Ruminasyon aracılığı ile kişisel standartların depresyon üzerindeki etkisi*

Şekil 3.6'da görüldüğü üzere; kişisel standartlar ve depresyon ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır, ab= 0.95, Bca[-.12; 2.09]. Aracı değişken toplam etkinin % 10'unu açıklamaktadır.

3.7. Ruminasyon Aracılığı ile Mükemmeliyetçilik Alt Faktörlerinin Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Bu bölümde, mükemmelliyetçiliği oluşturan ailesel beklentiler, ailesel eleştiriler, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, düzen ve kişisel standartlar alt faktörlerinin benlik saygısı üzerindeki dolaylı etkisinde ruminasyonun aracı rolü incelenerek analiz bulgularına yer verilecektir.

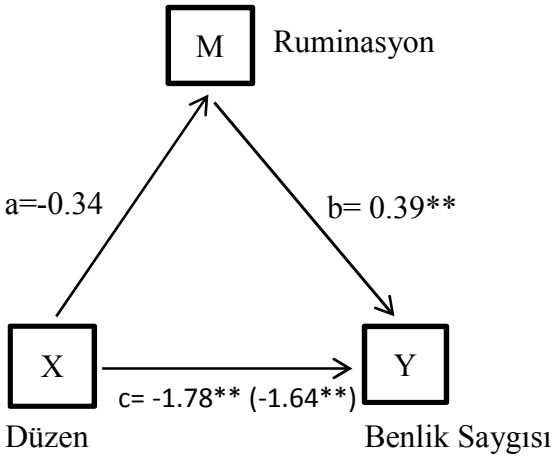
3.7.1 Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Beklentiler Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Şekil 3.7. *Ruminasyon aracılığı ile ailesel beklentilerin benlik saygısı üzerindeki etkisi*

Şekil 3.7'de görüldüğü üzere; ailesel beklentiler ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır, ab= 0.69, Bca[0.26; 1.20]. Aracı değişken toplam etkinin %12'sini açıklamaktadır.

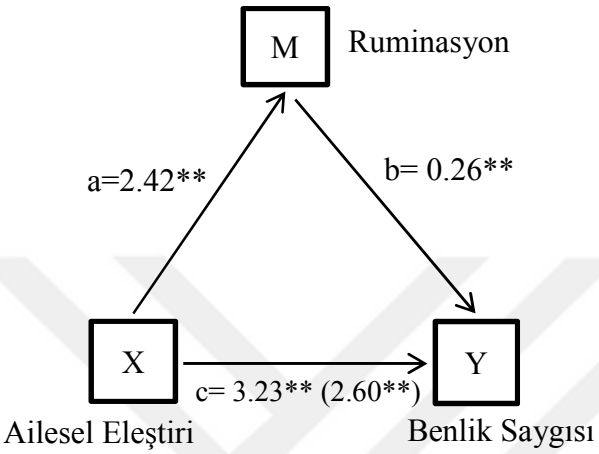
3.7.2 Ruminasyon Aracılığı ile Düzen Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Şekil 3.8. *Ruminasyon aracılığı ile düzenin benlik saygısı üzerindeki etkisi*

Şekil 3.8.'de görüldüğü üzere; düzen ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır, ab= -0.13, Bca[-0.64; 0.30]. Aracı değişken toplam etkinin %2'sini açıklamaktadır.

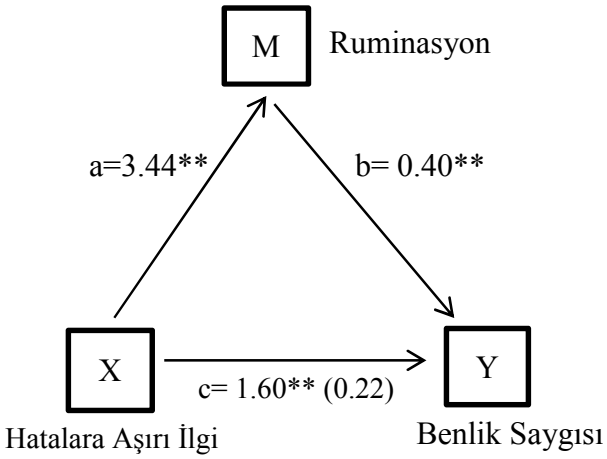
3.7.3. Ruminasyon Aracılığı ile Ailesel Eleştiri Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Şekil 3.9. *Ruminasyon aracılığı ile ailesel eleştirinin benlik saygısı üzerindeki etkisi*

Şekil 3.9.'da görüldüğü üzere; ailesel eleştiriler ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır, ab= 0.62, Bca[0.23; 1.14]. Aracı değişken toplam etkinin %10'unu açıklamaktadır.

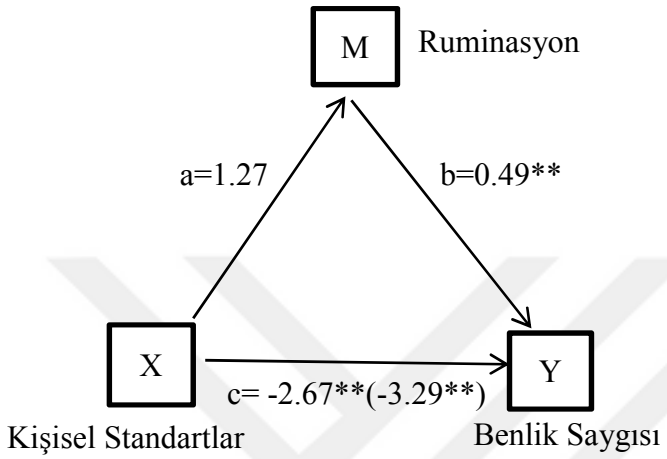
3.7.4. Ruminasyon Aracılığı ile Hatalara Aşırı İlgi Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Şekil 3.10. *Ruminasyon aracılığı ile hatalara aşırı ilginin benlik saygısı üzerindeki etkisi*

Şekil 3.10.'da görüldüğü üzere; hatalara aşırı ilgi ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır, ab=1.38, Bca[0.72; 2.19]. Aracı değişken toplam etkinin %19'unu açıklamaktadır.

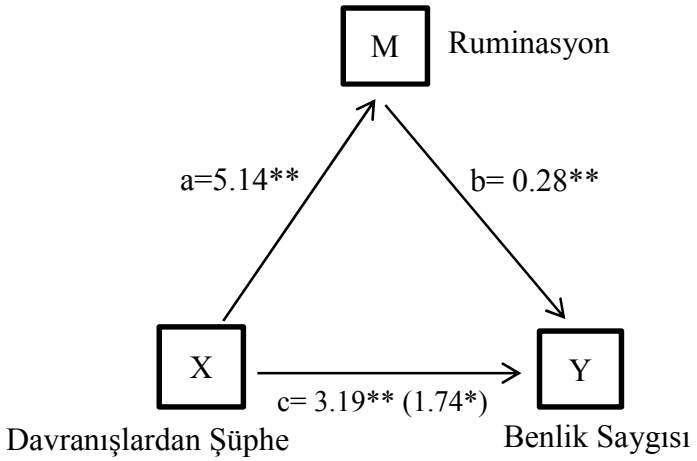
3.7.5. Ruminasyon Aracılığı ile Kişisel Standartlar Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Şekil 3.11. *Ruminasyon aracılığı ile kişisel standartların benlik saygısı üzerindeki etkisi*

Şekil 3.11.'de görüldüğü üzere; kişisel standartlar ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır, ab=0.62, Bca[-.10; 1.50]. Aracı değişken toplam etkinin %8'ini açıklamaktadır.

3.7.6. Ruminasyon Aracılığı ile Davranışlardan Şüphe Alt Faktörünün Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

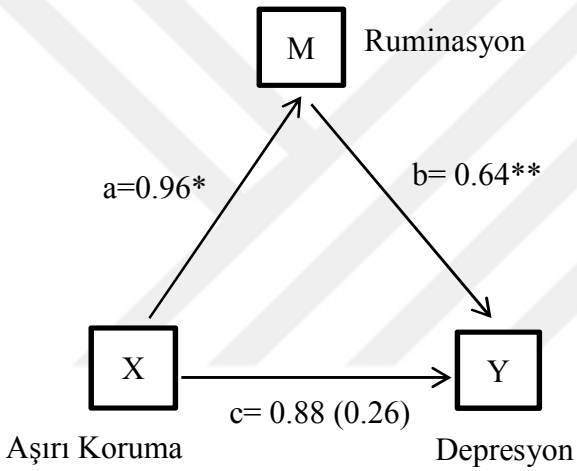
Şekil 3.12. *Ruminasyon aracılığı ile davranışlardan şüphenin benlik saygısı üzerindeki etkisi*

Şekil 3.12.'de görüldüğü üzere; davranışlardan şüphe ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır, ab=1.46, Bca[0.61; 2.38]. Aracı değişken toplam etkinin %19'unu açıklamaktadır.

3.8. Ruminasyon Aracılığı ile Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Bu bölümde, algılanan ebeveyn tutumları alt faktörleri olan aşırı koruma, karşılaştırma, duygusal ılımlılık ve reddetmenin depresyon üzerindeki dolaylı etkisinde ruminasyonun aracı rolü incelenerek analiz bulgularına yer verilecektir.

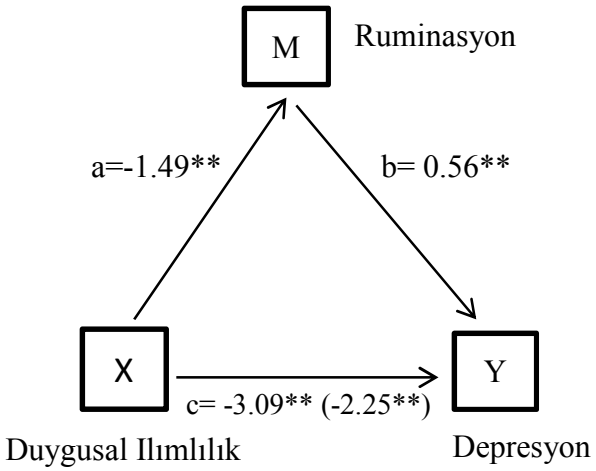
3.8.1. Ruminasyon Aracılığı ile Aşırı Korumanın Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisi

Şekil 3.13. *Ruminasyon aracılığı ile aşırı korumanın depresyon üzerindeki etkisi*

Şekil 3.13.'de görüldüğü üzere; aşırı koruma ve depresyon ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır. ab= 0.62. Bca[0.05; 1.22]. Aracı değişken toplam etkinin %10'unu açıklamaktadır.

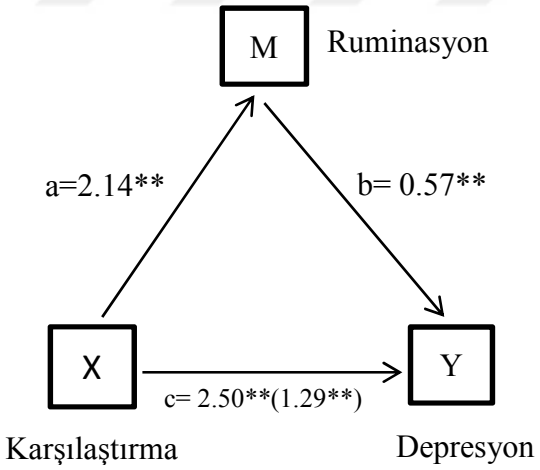
3.8.2. Ruminasyon Aracılığı ile Duygusal Ilımlılığın Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisi

Şekil 3.14. *Ruminasyon aracılığı ile duygusal ılımlılığın depresyon üzerindeki etkisi*

Şekil 3.14.'de görüldüğü üzere; duygusal ılımlılık ve depresyon ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır. ab= -0.84. Bca[-1.60; -0.23]. Aracı değişken toplam etkinin %12'sini açıklamaktadır.

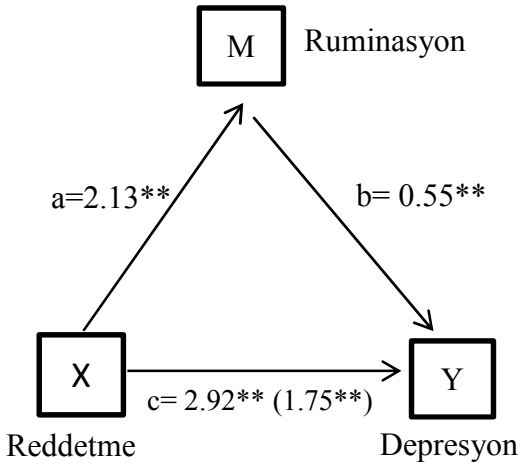
3.8.3. Ruminasyon Aracılığı ile Karşılaştırmanın Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisi

Şekil 3.15. *Ruminasyon aracılığı ile karşılaştırmanın depresyon üzerindeki etkisi*

Şekil 3.15.'de görüldüğü üzere; karşılaştırma ve depresyon ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır. ab= 1.22. Bca[0.66; 1.77]. Aracı değişken toplam etkinin %20'sini açıklamaktadır.

3.8.4. Ruminasyon Aracılığı ile Reddetmenin Depresyon Üzerindeki Dolaylı Etkisi

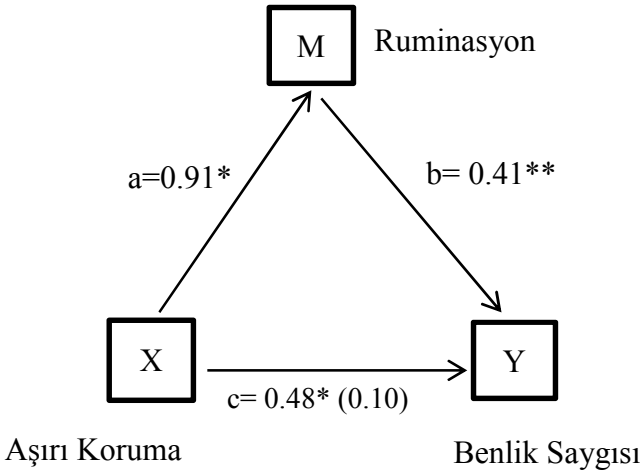
Şekil 3.16. *Ruminasyon aracılığı ile reddetmenin depresyon üzerindeki etkisi*

Şekil 3.16.'da görüldüğü üzere; reddetme ve depresyon ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır. ab=1.17. Bca[0.53; 1.92]. Aracı değişken toplam etkinin %16'sını açıklamaktadır.

3.9. Ruminasyon Aracılığı ile Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisinin İncelenmesi

Bu bölümde, algılanan ebeveyn tutumları alt faktörleri olan aşırı koruma, karşılaştırma, duygusal ılımlılık ve reddetmenin benlik saygısı üzerindeki dolaylı etkisinde ruminasyonun aracı rolü incelenerek analiz bulgularına yer verilecektir.

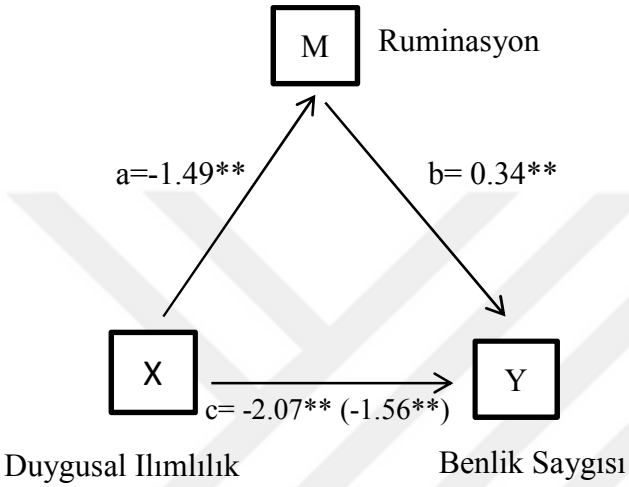
3.9.1. Ruminasyon Aracılığı ile Aşırı Korumanın Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisi

Şekil 3.17. *Ruminasyon aracılığı ile aşırı korumanın benlik saygısı üzerindeki etkisi*

Şekil 3.17'de görüldüğü üzere; aşırı koruma ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır. ab=.37. Bca[0.01; 0.81]. Aracı değişken toplam etkinin %7'sini açıklamaktadır.

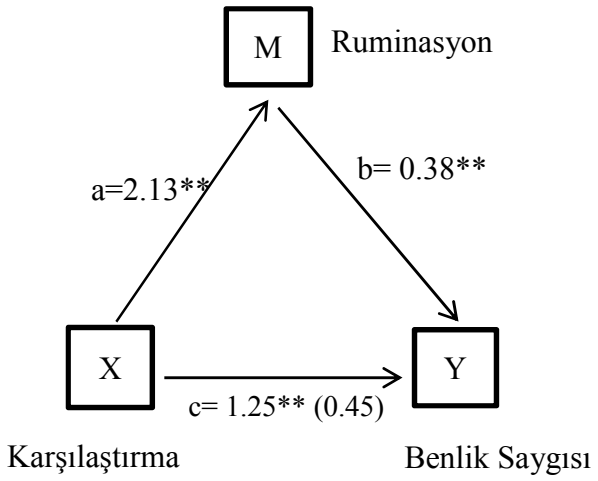
3.9.2. Ruminasyon Aracılığı ile Duygusal Ilımlılığın Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisi

Şekil 3.18. *Ruminasyon aracılığı ile duygusal ılımlılığın benlik saygısı üzerindeki etkisi*

Şekil 3.18'de görüldüğü üzere; duygusal ılımlılık ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır. ab= -0.51. Bca[-1; -0.14]. Aracı değişken toplam etkinin %9'unu açıklamaktadır.

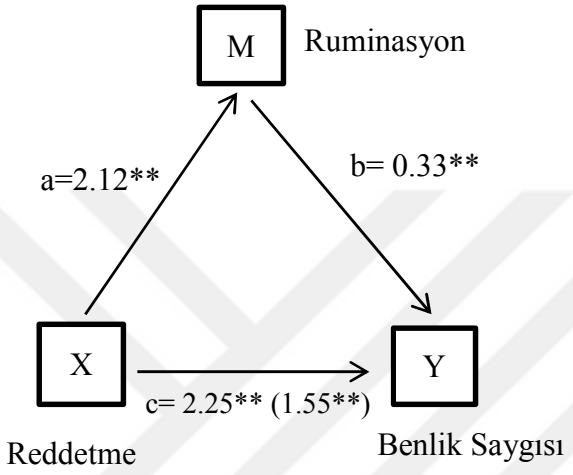
3.9.3. Ruminasyon Aracılığı ile Karşılaştırmanın Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisi

Şekil 3.19. *Ruminasyon aracılığı ile karşılaştırmanın benlik saygısı üzerindeki etkisi*

Şekil 3.19.'da görüldüğü üzere; karşılaştırma ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır. ab= 0.80. Bca[0.37; 1.28]. Aracı değişken toplam etkinin %16'sını açıklamaktadır.

3.9.4. Ruminasyon Aracılığı ile Reddetmenin Benlik Saygısı Üzerindeki Dolaylı Etkisi

Şekil 3.20. *Ruminasyon aracılığı ile reddetmenin benlik saygısı üzerindeki etkisi*

Şekil 3.20'da görüldüğü üzere; reddetme ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır. ab= 0.70. Bca[0.28; 1.22]. Aracı değişken toplam etkinin %11'ini açıklamaktadır.

BÖLÜM IV

4. TARTIŞMA

Yapılan bu çalışma ile üstün yetenekli ergenlerde algılanan anne tutumu ve mükemmeliyetçilik özelliklerinin psikolojik sağlık üzerindeki etkisinde ruminasyonun aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde ise elde edilen bulgular, alanyazında yer alan benzer çalışmalarda elde edilen bulgular çerçevesinde tartışılmış ve çalışmanın amaçları doğrultusunda kurulan hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı ifade edilmiştir. Ardından çalışmanın sınırlılıkları ve gelecek çalışmalara yönelik önerilerden bahsedilmiştir.

4.1. Üstün Yetenekli Ergenlerde Psikolojik Sağlığı Yordayan Değişkenler

Üstün yetenekli ergenlerin psikolojik sağlıklarını yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla regresyon analizi yapılmış ve psikolojik sağlıkla ilişkilendirilen depresyon ve benlik saygısını yordayan değişkenler ortaya konmuştur.

Analiz bulguları mükemmelliyetçiliğin düzen alt boyutunun depresyonu anlamlı biçimde yordadığını göstermektedir. Bu alt boyut düzenli ve temiz olma eğilimini yansıtmakta ve olumlu mükemmeliyetçilik özelliği olarak kabul edilmektedir (Frost ve ark., 1990). Olumlu mükemmeliyetçilik özelliğine sahip üstün yetenekli ergenler düşük depresif belirtiler göstermektedir. Bu durum alanyazında yer alan (Parker, 2000; Rice ve ark., 1998; Rice ve Lapsley, 2001) olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri ile paralellik göstermektedir. Olumlu mükemmeliyetçilik özelliğine sahip bireyler gelişmiş sorumluluk duyguları ile kendileri için en iyisini istemekte ancak olası başarısızlık durumunda sağlıklı biçimde başa çıkabilmektedir. Olumlu mükemmeliyetçilik özelliğine sahip üstün yetenekli ergenlerin de hatalarına ve başarısızlıklarına karşı tolerans gösterebildikleri bu nedenle depresif belirtilerinin düşük olduğu düşünülmektedir.

Depresyonu anlamlı biçimde yordayan diğer bir değişken ise anneden algılanan duygusal ılımlılık tutumudur. Annesini ılımlı algılayan üstün yetenekli ergenler düşük depresif

belirtiler sergilemektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde ebeveynlerden destekleyici tutum algılayan çocukların kendisini ifade edebilen, bağımsız, kendine güvenen ve problem çözme becerisi daha yüksek bireyler oldukları görülmektedir (Baumrind, 1966; Campbell, 1996). Annelerini sevecen ve ilgili olarak değerlendiren üstün yetenekli ergenlerin gerek ergenliğe bağlı gerek üstün yeteneklilik kaynaklı yaşadıkları sorunlarla daha etkin biçimde başa çıktıkları bu nedenle düşük depresif belirtiler sergiledikleri düşünülmektedir. Duygusal ılımlılık tutumuna bağlı olarak bu ergenlerin temel ihtiyaçlarının sağlıklı biçimde karşılandığı, üzerlerinde baskı veya otoriter bir tutum hissetmedikleri bu nedenle de depresif belirtilerinin düşük olduğu düşünülmüştür.

Analiz sonuçları ruminasyonun depresyonu anlamlı şekilde yordadığını göstermektedir. Alanyazın bulguları da bizim çalışmamızla benzer bir biçimde, ergenler ile yapılan çalışmalarda ruminasyon arttıkça depresif belirtilerinin arttığını göstermektedir (Blaney, 1986; Hankin, 2008; Spasojevic ve Alloy, 2001). Broderick ve Korteland (2004) tarafından yapılan boylamsal bir çalışmada üç yıl boyunca ergenlerin depresyon ve ruminasyon düzeyleri ölçülmüştür. Bu çalışmanın sonuçlarına göre ruminasyonun depresif belirtilerin yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca ruminasyonun ilk ortaya çıkışının depresyonun ortaya çıkış nedenlerini açıklamak olduğu bilinmektedir (Nolen-Hoeksama, 1987). Tarihsel gelişimi boyunca depresyon ile ilişkilendirilen ruminasyon bu çalışmada da alanyazın ile paralellik göstermektedir. Tüm bu bilgiler ışığında, ruminatif düşünce biçimine bağlı olarak ortaya çıkan, olumsuz duruma yönelik tekrarlayıcı düşüncelerin durumdan çıkmayı zorlaştırdığı, depresif belirtileri arttırdığı ve kısır bir döngüye neden olduğu düşünülmektedir. Yaşanan durumun nedenleri ve sonuçlarına yönelik ısrarcı düşünceler arttıkça durumun olduğundan daha karamsar hale getirildiği bu nedenle de depresif belirtilerin arttığı düşünülmektedir.

Benlik saygısını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizine göre mükemmelliyetçiliğin ailesel eleştiri ve kişisel standartlar alt faktörleri benlik saygısını anlamlı biçimde yordamaktadır. Olumsuz mükemmeliyetçilik alt faktörü olan ailesel eleştiri benlik saygısını düşürürken olumlu mükemmeliyetçilik özelliği olan kişisel standartlar benlik saygısını arttırmaktadır. Ailesel eleştiri faktörü, çocuğun ailesinin beklentilerini karşılamak amacıyla çabalamasını ancak eleştirel tutum nedeniyle kendini yetersiz hissetmesini ifade etmektedir (Frost ve ark., 1991). Ailesinin sevgi ve onayını kazanmak amacıyla çabalayan üstün yetenekli ergenlerin eleştiri ile karşılaştıklarında bu

ihtiyaçlarının karşılanmamasına bağlı olarak benlik saygılarının azaldığı düşünülmektedir. Barrow ve Moore (1983), çocuğuna karşı eleştirel olan ve yüksek beklentilere sahip ailelerin olumsuz mükemmelliyetçi eğilimlerinin olduğunu bu nedenle çocuklarına yönelik aşırı istekler ve yüksek beklentiler geliştirdiklerini savunmaktadır. Bütün bunlar bir araya getirildiğinde, eleştirel tutuma sahip annelerin olumsuz mükemmeliyetçilik özelliklerine sahip oldukları ve çocuklarının başarısızlıklarına yönelik eleştirel tutumlarının üstün yetenekli ergenlerin benlik saygısını düşürdüğü şeklinde açıklanabilir. Olumlu mükemmeliyetçilik özelliği olan kişisel standartlar faktörü ise üstün yetenekli ergenlerin kendilerine yönelik geliştirdikleri yüksek beklentileri ifade etmektedir. Ancak bu beklentileri karşılayamadıklarında durumla baş ederek hatalarına yönelik tolerans geliştirebildikleri bu sayede benlik saygılarını korudukları düşünülmektedir. Kendilerine yönelik beklentileri karşılayamadıklarında bu durumla sağlıklı bir biçimde başa çıkabilirken ailelerinin beklentilerini karşılayamadıklarında veya ailelerinden eleştiri algıladıklarında baş etmekte zorlanmaktadırlar. Bu durumun ergenlerin hayatında ailenin temel ihtiyaçları olan sevgi ve güvenlik için oluşturduğu önemle açıklanabileceği düşünülmektedir. Ailesi tarafından eleşritilerek onaylanmadığını hissetmek ergenlerin sevilmeme ve onaylanmama düşüncesine bağlı olarak benlik saygılarının düştüğü düşünülmektedir.

Analiz bulgularına göre benlik saygısını yordayan diğer bir değişken ise depresyondur. Paralel olarak benlik saygısının da depresyonu yordadığı bulgular arasındadır. Depresif belirtileri olan üstün yetenekli ergenler düşük benlik saygısına sahiptir. Alanyazın incelendiğinde bu bulguyu destekleyen çalışmalara rastlanmaktadır (Burwell ve Shirk, 2006; Eskin, Ertekin, Harlak ve Dereboy, 2008; Guillon, Crocq ve Bailey, 2003). Kritik bir dönem olan ergenlikte başta depresyon olmak üzere yaşanan psikopatolojik sorunların kendilerine yönelik düşüncelerini olumsuz etkilediği bu nedenle benlik saygılarının düşük olduğu düşünülmektedir. Depresif belirtiler nedeniyle kendilerine yönelik olumsuz düşünceler geliştirdikleri, yaşadıkları başarısızlıktan kendilerini sorumlu tuttukları düşünülmektedir. Depresif belirtilerin ise kendilerine yönelik negatif algılarını arttırarak karşılıklı bir etkileşim oluşturduğu düşünülmektedir.

4.2. Cinsiyet Farklılıkları

Üstün yetenekli ergenlerin depresif belirtilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre, cinsiyete göre iki grup arasında anlamlı fark yoktur. Üstün yetenekli kız ve erkeklerin depresif belirtileri cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Alanyazında yer alan çalışmalar incelendiğinde kadınların depresif belirti gösterme ya da depresyon tanısı alma oranının erkeklere göre iki kat daha fazla olduğu bilinmektedir (Albert, 2015; Kendler ve Gardner, 2014) Ancak çocuk ve ergenlerin depresyona girme risklerinin incelendiği çalışmalarda (Erdem ve Baloğlu, 2018; Lefkowitz ve Tesiny, 1985) cinsiyet farklılığına rastlanmamaktadır. Bu bulgunun, ergenlik döneminde her iki cinsiyet için de kimlik arayışı gibi içerik bakımından farklılaşsa bile benzer krizlerin yaşandığı bir dönem olmasının depresyona girme riskinin farklılaşmadığı biçimde açıklanabileceği düşünülmektedir. Üstün yetenekli çocuk ve ergenleri anlamaya yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde yüksek bilişsel kapasiteye sahip olmanın depresyon için risk oluşturduğu görülmektedir (Seligman, Peterson, Kaslow, Tanenbaum, Alloy ve Abramson, 1984; DeMoss, Millich ve DeMers, 1993). Üstün yeteneklilik, çocuk ve ergenlerin olumsuz yaşam olaylarına karşı hassasiyetini arttrmakta ve içselleştirme sorunlarına yönelik risk oluşturmaktadır (Weisse, 1990). Bu bilgiler ışığında, çalışmaya katılan ergenlerin de cinsiyet fark etmeksizin üstün yeteneklilikle ilişkili olarak benzer depresif belirtilere sahip oldukları düşünülmüştür.

Benlik saygısı değişkeninin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre, benlik saygısı cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Alanyazında bu durumu destekleyen sonuçlara sahip çalışmalar bulunmaktadır (Lehman ve Edwins, 1981; Coşar-Ciğerci, 2006; Coleman ve Fults, 1982). Üstün yetenekli kız ve erkeklerin sahip oldukları yüksek kapasite sayesinde yaşadıkları olumsuz durumlar veya başarısızlıklar ile rahatlıkla baş edebildikleri bu nedenle benlik saygılarının benzer seviyede olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte normal popülasyona kızların erkeklere kıyasla daha yüksek benlik saygısına sahip olduğu bilinirken üstün yeteneklilerin sahip oldukları potansiyel nedeniyle benlik saygılarının cinsiyete göre farklılaşmadığı şeklinde de açıklanabileceği düşünülmektedir.

Üstün yetenekli ergenlerin mükemmeliyetçilik düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre

aileden algılanan yüksek beklentileri değerlendiren ailesel beklentiler alt ölçeği cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Bu alt boyuttaki maddeler bireyin ebeveynlerinin çok yüksek standartlar oluşturduğuna inanma eğilimini yansıtmaktadır. Analiz sonuçlarına göre, üstün yetenekli erkek ergenler kız ergenlere kıyasla annelerinin kendilerine yönelik daha yüksek standartlara sahip olduğunu belirtmektedir. Alanyazında benzer sonuçlar Mısırlı-Taşdemir (2003) tarafından yapılan çalışma ile de desteklenmektedir. Mısırlı-Taşdemir (2003), Fen Lisesine devam etmekte olan 489 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada erkek katılımcıların kızlara oranla daha yüksek ailesel beklenti algılandığını ortaya koymuştur. Bu durum erkeklerin kızlara kıyasla ailelerinden daha yüksek beklenti algıladığını göstermektedir. Benzer sonuçlar Siegle ve Schuler (2000) tarafından yapılan çalışma ile de desteklenmiş üstün yetenekli ergenler kızlara kıyasla daha yüksek ailesel beklenti algıladıklarını raporlamışlardır. Ebeveynlerin erkek çocuklara yönelik daha fazla beklentiye sahip olması özellikle geleneksel Türk aile yapısında yer alan erkeklerin evin geçimini sağlaması yükümlülüğü ile açıklanabilir. Ancak Siegle ve Schuler (2000) tarafından yapılan çalışmada da benzer bulgulara rastlanması bu durumun yalnızca kültürel faktörlerle açıklanamayacağını göstermektedir. Ailelerin erkeklere yönelik daha fazla beklenti geliştirmesinin bir çok kültürde karşılaşılan ortak bir durum olduğu söylenebilir.

Üstün yetenekli ergenler tarafından algılanan anne tutumlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre üstün yetenekli kız ve erkeklerin algıladıkları reddetme, duygusal ılımlılık, karşılaştırma ve aşırı koruma tutumları cinsiyete göre farkılaşmamaktadır. Alanyazın incelendiğinde özellikle Türk kültüründe ebeveynlerin kızlara erkeklere kıyasla daha korumacı davrandığı bilinmektedir (Dokuyan, 2016; Sertelin, 2003). Ancak çalışma bulguları bu durumu desteklememektedir. Bu durum çalışmanın yapıldığı bölgede yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin yer alması ve ailelerin bilinçli olması ile açıklanabilir. Çalışmaya katılan üstün yetenekli kız ve erkekler benzer koşullarda yaşayan ve benzer şartlara sahip ailelerden gelmektedir. Bu nedenle cinsiyete bağlı bir tutum farkı ile karşılaşılmadığı düşünülmektedir.

Üstün yetenekli ergenlerin ruminasyon düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre, ruminasyon düzeyi açısından iki grup arasında anlamlı fark yoktur. Alanyazın incelendiğinde kızların ruminasyon düzeyinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu

görülmektedir (Baiocco, Laghi ve D'Alessio, 2009; Compas, Malcarne ve Fondacaro, 1988). Türk örnekleminde yapılan çalışmalar da (Erdur-Baker, Özgülük, Turan ve Demirci-Danışık, 2009) kızların erkeklere kıyasla daha yüksek ruminasyona sahip olduğunu göstermektedir. Ancak ruminasyonda cinsiyet farklılıkları olduğunu destekleyen birçok çalışma olmasına rağmen bu farkın büyüklüğü her çalışmada değişmektedir. Çocuklarla yapılan çalışmalarda (Rood ve ark., 2009) ruminasyonun cinsiyet farkı oldukça küçüktür (Johnson ve Whisman, 2013). Ergenlikle birlikte cinsiyet farklılıkları artmaktadır (Treynor, Gonzalez ve Nolen-Hoeksama, 2003). Araştırma bulguları bu duruma paralellik göstermektedir. Ruminasyon düzeyi doğrudan cinsiyete göre farklılık göstermemekte yetişkinlikte cinsiyet farkları ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle çalışmada cinsiyet farklılığına rastlanmamıştır.

4.3. Ruminasyon Aracılığı ile Mükemmeliyetçilik ve Algılanan Anne Tutumlarının Psikolojik Sağlık Üzerindeki Dolaylı Etkileri: Aracılık Analizleri

Üstün yetenekli ergenlerde ruminasyon aracılığı ile mükemmeliyetçilik özelliklerinin depresyon üzerindeki dolaylı etkisinin incelendiği analizlerde bu etkinin anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan aracılık analizlerinde olumlu mükemmeliyetçilik alt faktörleri (düzen, kişisel standartlar) ve olumsuz mükemmeliyetçilik alt faktörleri (davranışlardan şüphe, ailesel beklentiler ve ailesel eleştiri, hatalara aşırı ilgi) ayrı ayrı değerlendirilmiş ve tartışmada bir arada ele alınmıştır. Olumsuz mükemmeliyetçilik özelliklerinin depresif belirtileri arttırdığı bilinmektedir (Rice, Ashby ve Slaney, 1998; Burns, 1980). Üstün yetenekli çocukların temel özelliği olarak kabul edilen mükemmeliyetçilik eğilimi (Speirs-Neumeister, 2004; Siegle ve Schuler, 2000) olumsuz özellikler taşıdığında depresyona yönelik risk oluşturmaktadır (Weisse, 1990). Ancak ruminasyonun etkisi göz önüne alındığında olumsuz mükemmelliyetçiliği oluşturan alt faktörlerin etkisi ortadan kalkmakta veya azalmaktadır. Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri her ne kadar depresyon için risk oluştursada depresyon üzerinde etkili olan esas değişken ruminasyon olmaktadır. Olumsuz mükemelliyetçilik özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan yüksek beklentilerin aslında doğrudan depresif beliritleri ortaya çıkarmadığı bu beklentilerin karşılanmadığına dair tekrarlayıcı düşüncelerin depresif belirtileri arttırdığı bu durumun nedeni olarak gösterilebilir. Bir diğer sebep olarak ise üstün yetenekli ergenlerin gelişmiş sözel becerilerinin (sözel akıcılık, kelimeleri kullanabilme, sözel akıl yürütme) ruminatif düşünceleri ortaya çıkardığı veya arttırdığı, kişilerin kendilerinden ve ailelerinden kaynaklı

yüksek beklentiler yerine bu ruminatif düşüncelerin depresif belirtilere neden olduğu düşünülmektedir. Ruminasyonun aracı etkisinin incelendiği bir diğer önemli bulgu ise mükemmeliyetçilik alt faktölerinin benlik saygısı üzerindeki dolaylı etkisinde ruminasyonun aracı rolünün anlamlı olduğudur. Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri düşük benlik saygısına neden olurken olumlu mükemmeliyetçilik yüksek benlik saygısı gelişimini desteklemektedir (Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate, 1990; Hamachek, 1978). Analiz bulguları olumsuz mükemmeliyetçilik özelliklerinin benlik saygısı üzerindeki etkisinde ruminasyonun aracı etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Ruminasyon nedeniyle kişinin içinde bulunduğu edilgen durumun yetersizlik düşüncesine neden olarak benlik saygısını azalttığı bu durumun nedeni olarak gösterilebilir. Ayrıca, olumsuz bir durum veya başarısızlık karşısında durumu düzeltmek veya duygu durumunu değiştirecek eylemlerde bulunmak yerine sürekli olarak duruma yönelik olumsuz düşünceleri ortaya çıkaran ruminasyon eğiliminin umutsuzluk hissini ortaya çıkardığı buna bağlı olarak kişinin kendine yönelik umutsuz düşüncelerinin benlik saygısının azaldığı düşünülmektedir. Bu durumun sebebi olduğu düşünülen bir diğer açıklama ise ruminatif düşüncelerin hataları genelleştirmeye neden olduğudur. Olası başarısızlık durumunda bu durumu genelleyen üstün yetenekli ergenlerin benlik saygıları düşmektedir.

Ruminasyonun depresyon üzerindeki aracı etkisini inceleyen diğer analiz ise algılanan aşırı koruma, karşılaştırma, reddetme ve duygusal ılımlılık tutumlarının depresyon üzerindeki dolaylı etkisidir. Analiz bulguları, ruminasyonun aracı rolünün anlamlı olduğunu göstermektedir. Ebeveyn tutumları çocukların gelişiminde oldukça önemli bir role sahiptir (Baumrind, 1966; Maccoby, 2002). Olumsuz ebeveyn tutumları başta depresyon ve kaygı bozuklukları olmak üzere birçok psikopatoloji için risk oluşturmaktadır (Kochanska ve Knaack, 2003; Stansbury ve Zimmermann, 1999). Bu çalışmada ise depresyonu ortaya çıkaran esas değişkenin ruminasyon olduğu bulgular arasındadır. Alanyazın incelendiğinde ruminasyonun depresyon ile ilişkili olduğunu ortaya koyan benzer çalışmalara rastlanmaktadır (Abela, Brozina ve Haigh, 2002; Lyubomirsky, Layous, Chancellor ve Nelson, 2015; Nolan, Roberts ve Gotlib, 1998; Rood, Roelofs, Bögels, Nolen-Hoeksema ve Schouten, 2009). Annenin reddedici veya eleştirel algılanması depresyon için risk oluştursa da depresyonu ortaya çıkaran asıl nedenin üstün yetenekli ergenlerin bu tutuma yönelik ısrarcı düşünceleri olduğu düşünülmektedir. Olumsuz durumun sürekli

düşünülmesi ancak ruminatif olarak başa çıkma becerilerinin pasif hale gelmesinin depresif belirtilerin ortaya çıkma nedeni olarak açıklanabileceği düşünülmektedir.

Ruminasyonun aracılık etkisinin incelendiği diğer analiz ise üstün yetenekli ergenlerin algıladıkları anne tutumlarının benlik saygısı üzerindeki etkisidir. Üstün yetenekli ergenlerin ailelerinden algıladıkları tutumun kişilik gelişiminde büyük rol oynadığı ve benlik saygılarını etkilediği alanyazında yer alan çalışmalarda (Coopersmith, 1967; Colangelo ve Dettman, 1983; Dowdall ve Colangelo, 1982) görülmektedir. Yapılan analizler, algılanan tutumların benlik saygısı üzerindeki etkisinde ruminasyonun aracı değişken olduğunu ortaya koymuştur. Ruminasyon nedeniyle olumsuz bir içe bakışın ortaya çıktığı ve kişinin kendine yönelik olumsuz düşünceleri nedeniyle benlik saygısının azaldığı düşünülmektedir. Bu durumun bir diğer nedeni olarak ise yaşanan olası bir başarısızlık durumunda geçmişte yaşanan benzer olayların da ruminatif düşünmeye bağlı olarak hatırlandığı ve kişinin kendini olduğundan daha başarısız hissederek benlik saygısının azaldığı düşünülmektedir.

Bütün bunlar bir araya getirildiğinde, olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri olan aşırı derecede yüksek beklentiler geliştirme, hatalara yönelik yoğun dikkat, aileden yüksek beklenti algılama ve performansa yönelik şüphe gibi faktörlerin depresif belirtileri arttıran temel unsur olmadığı söylenebilir. Depresif belirtileri arttıran temel sebebin ruminasyon olduğu düşünülmektedir. Ruminasyonun etkisinin, olumsuz bir durum karşısında aşırı genelleme yapmaya neden olduğu, olayın geçmişteki benzer olaylar ile ilişkilendirildiği ve bu durumun depresif belirtileri arttırdığı şeklinde açıklanabileceği düşünülmektedir. Olumsuz mükemmelliyetçiliğin benlik saygısı üzerindeki etkisi incelendiğinde ise aslında doğrudan benlik saygısını azaltmadığı, yaşanan başarısızlık durumunda ruminatif bir olumsuz bir içe bakış geliştirildiği düşünülmektedir. Olumsuz içe bakışa bağlı ortaya çıkan yetersizlik düşüncesinin ve kişinin kendine yönelik negatif algısının ise benlik saygısını azaltabileceği düşünülmüştür. Psikolojik sağlık üzerinde etkili olduğu savunulan algılanan anne tutumunun ise depresyon ve benlik saygısı üzerinde doğrudan etkili olmadığı çalışmanın önemli bulgularındandır. Her ne kadar anneden algılanan eleştirel ve reddetme tutumlarının depresif belirtileri arttırdığı düşünülse de bu durumun temel sebebinin ruminasyona bağlı ortaya çıkan düşünceler olduğu düşünülmektedir. Annelerinden algıladıkları eleştirel tutum nedeniyle sürekli olarak annesi tarafından onaylanmadığını düşündükleri bu nedenle depresif belirtilerinin arttığı düşünülmektedir. Bu duruma bağlı

olarak kendilerini yetersiz ve başarısız olarak değerlendirip sürekli zihinlerinde bu düşünce ile uğraşmalarının benlik saygılarını düşüren sebep olduğu düşünülmektedir. Analiz bulguları incelendiğinde, anneden algılanan aşırı koruma tutumunun dolaylı etkisinde ruminasyonun aracı rolü oldukça düşüktür. Benzer şekilde, korelasyon analizlerinde de aşırı koruma tutumu depresyon ve benlik saygısı ile ilişkili bulunmamıştır. Bu durumun kültürel bir farkı ortaya koyduğu, Türk kültüründe annenin aşırı koruyuculuğunun olumlu olarak algılandığı düşünülmüştür. Aşırı koruyucu anneler tarafından yetiştirilen ve temel ihtiyaçları fazlasıyla karşılanan ergenlerin durumdan hoşnut oldukları şeklinde yorumlanabileceği düşünülmektedir.

4.4. Çalışmanın Hipotezleri

Bu çalışmada üstün yetenekli ergenlerin ruminasyon aracılığı ile mükemmeliyetçilik özellikleri ve algılanan anne tutumunun psikolojik sağlık üzerindeki dolaylı etkisinin açıklanması amaçlanmıştır. Çalışmada yer alan hipotezlerin çalışma bulguları çerçevesinde değerlendirilmesi ise şöyledir;

Hipotez 1: Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri depresif belirtileri negatif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmıştır. Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri arttıkça depresif belirtiler azalmaktadır.

Hipotez 2: Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri depresif belirtileri pozitif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmıştır. Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri arttıkça depresif belirtiler artmaktadır.

Hipotez 3: Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri benlik saygısını pozitif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmıştır. Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri arttıkça benlik saygısı artmaktadır.

Hipotez 4: Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri benlik saygısını negatif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmıştır. Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri arttıkça benlik saygısı azalmaktadır.

Hipotez 5: Anneden algılanan aşırı koruma tutumu depresif belirtileri negatif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmamıştır. Aşırı koruma tutumu depresif belirtilerle ilişkili değildir.

Hipotez 6: Anneden algılanan duygusal ılımlılık tutumu depresif belirtileri negatif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmıştır. Duygusal ılımlılık tutumu arttıkça depresif belirtiler azalmaktadır.

Hipotez 7: Anneden algılanan karşılaştırma tutumu depresif belirtileri pozitif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmıştır. Karşılaştırma tutumu arttıkça depresif belirtiler artmaktadır.

Hipotez 8: Anneden algılanan reddetme tutumu depresif belirtileri pozitif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmıştır. Reddetme tutumu arttıkça depresif belirtiler artmaktadır.

Hipotez 9: Anneden algılanan aşırı koruma tutumu benlik saygısını negatif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmamıştır. Aşırı koruma tutumu benlik saygısı ile ilişkili değildir.

Hipotez 10: Anneden algılanan duygusal ılımlılık tutumu benlik saygısını pozitif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmıştır. Duygusal ılımlılık tutumu arttıkça benlik saygısı artmaktadır.

Hipotez 11: Anneden algılanan karşılaştırma tutumu benlik saygısını negatif bir biçimde yordayacaktır. Hipotez doğrulanmıştır. Duygusal ılımlılık tutumu arttıkça benlik saygısı azalmaktadır.

Hipotez 12: Anneden algılanan reddetme tutumu benlik saygısın negatif bir biçimde yordamaktadır. Hipotez doğrulanmıştır. Reddetme tutumu arttıkça benlik saygısı azalmaktadır.

Hipotez 13: Ruminasyon depresyonu pozitif biçimde yordamaktadır. Hipotez doğrulanmıştır. Ruminasyon arttıkça depresyon artmaktadır.

Hipotez 14: Ruminasyon benlik saygısını negatif biçimde yordamaktadır. Hipotez doğrulanmamıştır. Ruminasyon ile benlik saygısı arasında ilişki yoktur.

Hipotez 15: Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez kısmen doğrulanmıştır. Olumlu mükemmeliyetçilik

özellikleri ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır.

Hipotez 16: Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez kısmen doğrulanmıştır. Olumlu mükemmeliyetçilik özellikleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkide ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır.

Hipotez 17: Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez doğrulanmıştır. Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır.

Hipotez 18: Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkide ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez doğrulanmıştır. Olumsuz mükemmeliyetçilik özellikleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkide ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır.

Hipotez 19: Anneden algılanan aşırı koruma tutumu ve depresyon ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez doğrulanmıştır. Aşırı koruma tutumu ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 20: Anneden algılanan duygusal ılımlılık tutumu ve depresyon ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez doğrulanmıştır. Duygusal ılımlılık tutumu ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 21: Anneden algılanan reddetme tutumu ve depresyon ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez doğrulanmıştır. Reddetme tutumu ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 22: Anneden algılanan karşılaştırma tutumu ve depresyon ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez doğrulanmıştır. Karşılaştırma tutumu ve depresyon arasındaki ilişkide ruminasyon aracı değişkendir.

Hipotez 23: Anneden algılanan aşırı koruma tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez kısmen doğrulanmıştır. Aşırı koruma tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır.

Hipotez 24: Anneden algılanan duygusal ılımlılık tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez kısmen doğrulanmıştır. Duygusal ılımlılık ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü kısmi olarak anlamlıdır.

Hipotez 25: Anneden algılanan karşılaştırma tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez doğrulanmıştır. Karşılaştırma tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır.

Hipotez 26: Anneden algılanan reddetme tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyon aracı değişkendir. Hipotez doğrulanmıştır. Reddetme tutumu ve benlik saygısı ilişkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır.

4.5.Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları

Yapılan bu çalışma ile üstün yetenekli ergenlerin psikolojik sağlıkları üzerinde etkili değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu sayede üstün yetenekli ergenlerin potansiyellerini ortaya çıkarmalarına ve geliştirmelerinin önündeki engellerin belirlenebileceği ve gerekli müdahale programlarının hazırlanabileceği düşünülmüştür. Üstün yeteneklilik, araştırmacıların ilgisini çeken popüler bir konu olmasına karşın hem ülkemizde hem de dünyada üstün yetenekli ergenlerde ruminasyonu inceleyen çalışma sayısı sınırlıdır. Her ne kadar mükemmeliyetçilik özelliklerinin, algılanan anne tutumunun ve ruminasyonun üstün yetenekli ergenlerin psikolojik sağlığı üzerindeki etkileri ayrı ayrı ele alınmış olsada bir arada incelendiği bir çalışma olmadığı bilinmektedir. Bu çalışma ile psikolojik sağlık üzerine geniş bir bakış açısı sağlanması amaçlanmıştır.

Ancak çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki, çalışmanın Ankara ilinde yer alan iki Bilim Sanat Merkezi'ne devam etmekte olan öğrencilerin katılımı ile yapılmış olmasıdır. Tek bir şehirdey yapılan ve belirli bir bölgedeki iki BİLSEM'e devam eden öğrencilerin katılımı ile genellenmiş bir sonuç elde etmek mümkün değildir. Kültürel, sosyo-ekonomik, coğrafi özellikler gibi birçok faktörün benzer olmasından dolayı çalışma tüm evrene genellenememektedir. Çalışmaya katılan üstün yetenekli ergenlerin sosyodemografik açıdan benzer özelliklere sahip olması ise çalışmanın diğer sınırlılığıdır. Farklı sosyodemografik özelliklere sahip üstün yetenekli ergenlerle yapılacak çalışmalar ile çevresel faktörlerin öneminin daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda farklı bölgelerde ve illerde yer alan BİLSEM'lere devam etmekte olan üstün

yetenekli öğrencilerle yapılacak çalışmalardan daha büyük bir örneklem ile daha kapsamlı bilgi edinilebileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın diğer bir sınırlılığı Yenimahalle BİLSEM'de öğrenim görmekte olan ve araştırmaya katılan katılımcıların Çankaya BİLSEM'de öğrenim görmekte olan ve araştırmaya katılan katılımcılardan sayıca az olmasıdır. Bu durum iki farklı örneklemden elde edilen bulguların dağılımının eşit olmamasına neden olmuştur. Eşit sayıda katılımcı ile yapılacak bir çalışma ile daha güvenilir sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın diğer sınırlılığı anketlerden elde edilen bulguların üstün yetenekli öğrenciler tarafından rapor edilmiş olmasıdır. Kendilerine ve annelerine yönelik verdikleri yanıtları öz bildirim olarak yapmaları verilen cevaplarda yanlılık olabileceğini düşündürmüştür. Gelecek çalışmalarda katılımcılardan yana oluşabilecek bilgi yanlılığını önlemek ve daha kapsamlı bilgi edinmek adına anne-babalardan ve öğretmenlerden bilgi almak ve karşılaştırmak faydalı olacaktır.

Çalışmanın diğer önemli sınırlılığı ise algılanan ebeveyn tutumlarından yalnızca anneye yönelik algılanan tutumun incelenmiş olmasıdır. Anketin baba formu kullanılmamıştır. Üstün yetenekli ergenlerin annelerine yönelik algıladıkları tutum incelenmiş bu nedenle çalışmada ebeveyn tutumu olarak genelleme yapılamamıştır. Gelecek çalışmalarda anne ve baba formunun birlikte kullanılmasının algılanan ebeveyn tutumunu incelemek açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

4.6. Sonuç ve Öneriler

Üstün yetenekli ergenleri anlamaya yönelik yapılan çalışmalar, sahip oldukları potansiyeli açığa çıkarmalarının ve kullanabilmelerinin onları anlamaya ve uygun eğitim vermeye bağlı olduğunu göstermektedir (Hansen, 1992). Sahip oldukları eş zamanlı olmayan gelişim psikolojik incinebilirliklerini arttırmakta ve potansiyellerinin önünde engel oluşturmaktadır (Silverman, 1993). Bu nedenle psikolojik sağlıkları üzerinde etkili değişkenlerin belirlenmesi oldukça önemlidir. Bu çalışmada üstün yetenekli ergenlerin mükemmeliyetçilik özelliklerinin ve annelerine yönelik algıladıkları tutumun psikolojik sağlığa etkisinde ruminasyonun aracı rolü incelenmiştir. Türkiye'de daha önce bu kavramların bir arada kullanıldığı bir araştırma yapılmadığı bilinmektedir. Araştırma bulguları ruminasyonun psikolojik sağlık üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu

göstermektedir. Aynı zamanda olumsuz mükemmeliyetçilik özelliklerinin ve algılanan anne tutumunun psikolojik sağlık üzerindeki dolaylı etkisinde ruminasyonun aracı rolü anlamlıdır.

Tüm bu bilgiler ışığında üstün yetenekli ergenlerin psikolojik sağlıklarının desteklenmesi amacıyla ailelere ebeveyn tutumlarına yönelik psikoeğitim verilmesinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Gelecekte yüksek benlik saygısına sahip başarılı ve mutlu üstün yetenekli bireyler görebilmek için olumlu mükemmeliyetçilik özelliklerinin ve başarısızlık durumu ile baş etme becerilerinin geliştirilmesi oldukça önemlidir. Bu anlamda ailelere yönelik yapılacak psikoeğitimlere ve üstün yetenekli çocuk ve ergenlerle yapılacak rehberlik çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

Abela, J. R. Z., Brozina, K. ve Haigh, E.P. (2002). An examination of the response styles theory of depression in third- and seventhgrade children: A short-term longitudinal study. *Journal of Abnormal Child Psychology, 30*, 515–527.

Ablard, K. E. ve Parker, W. D. (1997). Parents' achievement goals and perfectionism in their academically talented children. *Journal of Youth and Adolescence, 26,* 651-666.

Abramson, L. Y., Metalsky, G. I. ve Alloy, L. B. (1989). Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression. *Psychological review*, *96*(2), 358-372.

Adelson, J. L. (2007). A "perfect" case study: Perfectionism in academically talented fourth graders. *Gifted Child Today, 30*(4), 14-20.

Adler, A. (2000). *Yaşamın anlam ve amacı* (2.baskı). (K. Şipal, Çev). İstanbul: Say Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1931).

Akarsu, F. (2001). Enderun: Üstün Yetenekliler İçin Saray Okulu. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A.E. Bilgili (Ed.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* (1. baskı) içinde (s. 97-101). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Akarsu, Ö. ve Mutlu, B. (2017). Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak: Çocukların Sosyal ve Duygusal Sorunları. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, *7*(2), 112-116.

Albert, P. R. (2015). Why is depression more prevalent in women?. *Journal of psychiatry & neuroscience: JPN*, *40*(4), 219-221.

Almeida, L. S., Prieto, M. D., Ferreira, A. I., Bermejo, M. R., Ferrando, M. ve Ferrándiz, C. (2010). Intelligence assessment: Gardner multiple intelligence theory as an alternative. *Learning and Individual Differences*, *20*(3), 225-230.

Alsop, G. (2003). Asynchrony: Intuitively valid and theoretically reliable. *Roeper Review, 25*(3), 118-127.

American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (3.baskı). Washington, DC: American Psychiatric Association.

Ames, C. (1992). Classrooms: Goals,Structures,and Student Motivation. *Journal Of Educatioal Psychology. 84*(3), 261-271.

Anastasi, A. (1972). *Psychological Testing* (6. Baskı). US: The Macmillan Company.

Angold, A., Costello, E. J., ve Erkanli, A. (1999). Comorbidity. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, *40*(1), 57-87.

Angst, J. (1992). Epidemiology of depression. *Psychopharmacology, 106*(1), 71-74.

Anthony, E. J. ve Benedek, T. (1970). *Parenthood: its psychology and psychopathology.* Boston: Little, Brown Company.

Ataman, A. (1984). Ana-Babalar ve Öğretmenler Üstün Zekalı Çocuğa Nasıl Yardımcı Olabilir. *AÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, *15*(1), 335-344.

Ataman, A. (1996). *Eğitimimize Bakışlar 1*. İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.

Ataman, A. (2003). Üstün yetenekli/zekalı çocuk ile yaşamak. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, *4*(40), 15-20.

Ataman, A. (2004). Aileler ve Öğretmenler Üstün Yetenekli Çocuklara Nasıl Yardımcı Olabilir?. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Ed.), *Üstün Yetenekli*

Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı (1.baskı) içinde (s.467- 480). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Baker, J. A. (1996). Everyday stressors of academically gifted adolescents. *Prufrock Journal, 7*(2), 356-368.

Baldwin, A. L. (1995). *Behaviour and Development Childhood* (2. baskı). New York: The Diyder Pres.

Baiocco, R., Laghi, F. ve D'Alessio, M. (2009). Decision-making style among adolescents: Relationship with sensation seeking and locus of control. *Journal of Adolescence*, *32*(4), 963-976.

Bandura, A., Pastorelli, C., Barbaranelli, C. ve Caprara, G. V. (1999). Self-efficacy pathways to childhood depression. *Journal of Personality and social Psychology*, *76*(2), 258-269.

Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*(6), 1173-1182.

Barrow, J. C. ve Moore, C. A. (1983). Group interventions with perfectionistic thinking. *The Personnel and Guidance Journal*, *61*(10), 612-615.

Bartell, N. P. ve Reynolds, W. M. (1986). Depression and self-esteem in academically gifted and nongifted children: A comparison study. *Journal of School Psychology*, *24*(1), 55-61.

Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, *37*(4), 887-907.

Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, *4*(1),1-103.

Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society*, *9*(3), 239-267.

Beck, A. T. (1967). *Depression: Clinical, experimental, and theoretical aspects* (1.baskı). US: University of Pennsylvania Press.

Beck, A. T., Rush, J., Shaw, B. F. ve Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*. New York: Guilford Press.

Beck, J. S. (2011). *Cognitive behavior therapy: Basics and beyond*. New York: Guilford Press.

Bencik, S. (2006). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Berkowitz, L. (1990). On the formation and regulation of anger and aggression: A cognitive-neoassociationistic analysis. *American Psychologist*, *45*(4), 494-503.

Bernfeld, S. (1925). *Sisyphos oder die Grenzen der Erziehung*. Deutschland: Suhrkamp Verlag.

Besharat, M. A., Nia, M. E. ve Farahani, H. (2013). Anger and major depressive disorder: the mediating role of emotion regulation and anger rumination. *Asian journal of psychiatry*, *6*(1), 35-41.

Bhatia, S. K. ve Bhatia, S. C. (2007). Childhood and adolescent depression. *American Family Physician,75*(1), 73-80.

Bickley, N. Z. (2001). *The social and emotional adjustment of gifted children who experience asynchronous development and unique educational needs* (Unpublished dissertation). University of Connecticut, US.

Binet, A. (1890). *On double consciousness: Experimental psychological studies*. US: Open Court Publishing Co.

Binet, A. ve Simon, T. (1916). *The development of intelligence in children (The Binet-Simon Scale*). US: Williams & Wilkins Co.

Blaney, P. H. (1986). Affect and memory: a review. *Psychological bulletin*, *99*(2), 229-246.

Bloom, B. S. ve Sosniak, L. A. (1981). Talent Development vs. Schooling. *Educational Leadership*, *39*(2), 86-94.

Bodur, S. ve Küçükkendirci, H. (2009). Prevalence of depressive symptoms in Turkish adolescents. *Eur J Gen Med*, *6*(4), 204-212.

Bowlby, J. (1988). Developmental psychiatry comes of age. *The American journal of psychiatry*, *145*(1), 1-10.

Bransky, P. S. (1989). *Academic perfectionism in intellectually gifted adolescents: The roles of attribution, response to failure, and irrational beliefs* (Unpublished dissertation). University of Kansas, Kansas.

Broderick, P. C. ve Korteland, C. (2004). A prospective study of rumination and depression in early adolescence. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, *9*(3), 383-394.

Buescher, T. M. ve Higham, S. (2007). *Helping Adolescents Adjust to Giftedness*. US: ERIC Clearinghouse.

Buescher, T. M. (1991). *Gifted Adolescents Handbook of Gifted Education.* Boston: Allyn&Bacon.

Burns, D. D. (1980). *Feeling Good: The New Mood Therapy.* New York: Harper

Burns, D. D. (1983). The spouse who is a perfectionist. *Medical Aspects of Human Sexuality,* 17, 219-230.

Burwell, R. A. ve Shirk, S. R. (2006). Self Processes in adolescent depression: The role of self-worth contingencies. *Journal of Research on Adolescence*, *16*(3), 479-490.

Campbell, J. R. (1996). Early identification of mathematics talent has long-term positive consequences for career contributions. *International Journal of Educational Research, 26*, 497–522.

Capaldi, D. M. ve Stoolmiller, M. (1999). Co-occurrence of conduct problems and depressive symptoms in early adolescent boys: III. Prediction to young-adult adjustment. *Development and psychopathology*, *11*(1), 59-84.

Carroll, J. B. (1993). *Human cognitive abilities: A survey of factor-analytic studies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cattell, R. B. (1966). The scree test for the number of factors. *Multivariate behavioral research*, *1*(2), 245-276.

Cenkseven-Önder, F. ve Kırdök, O. (2009). Ön Ergenlerin olumlu-olumsuz mükemmeliyetçilik düzeylerinin anne-çocuk ilişkisini algılamaları açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *5*(2), 263-274.

Ceylan İ. (2013). *Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Duygusal Öz Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Chapman, J. W., Lambourne, R. ve Silva, P. A. (1990). Some antecedents of academic self-concept: A longitudinal study. *British Journal of Educational Psychology*, *60*(2), 142-152.

Cicchetti, D. ve Toth, S. L. (1998). The development of depression in children and adolescents. *American psychologist*, *53*(2), 221-241.

Ciesla, J.A. ve Roberts, J.E. (2002). Self-directed thought and response to treatment for depression: A preliminary investigation. *Journal of Cognitive Psychotherapy, 16*, 435–453.

Coleman, J. M. ve Fults, B. A. (1982). Self-concept and the gifted classroom: The role of social comparisons. *Gifted Child Quarterly*, *26*(3), 116-120.

Colangelo, N. ve Dettmann, D. F. (1983). A conceptual model of four types of parent-school interactions. *Journal for the Education of the Gifted*, *5*(2), 120-126.

Collins, A. W. ve Sprinthall, A. N. (1995). *Adolescent psychology.* New York: McGraw.

Compas, B. E., Malcarne, V. L. ve Fondacaro, K. M. (1988). Coping with stressful events in older children and young adolescents. *Journal of consulting and clinical psychology*, *56*(3), 405-411.

Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem.* San Fransisco: W.H. Freeman.

Coplan, J. D., Hodulik, S. G., Mathew, S. J., Mao, X., Hof, P. R., Gorman, J. M. ve Shungu, D. C. (2012). The relationship between intelligence and anxiety: An association with subcortical white matter metabolism. *Frontiers in evolutionary neuroscience*, *3*(8), 1-7.

Cornell, D. G. ve Grossberg, I. W. (1987). Family environment and personality adjustment in gifted program children. *Gifted Child Quarterly*, *31*, 59–64.

Coşar-Ciğerci, Z. (2006). *Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerde Benlik Saygısı Başkalarının Algılaması ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Cox, B. J., Enns, M. W. ve Clara, I. P. (2002). The multidimensional structure of perfectionism in clinically distressed and college student samples. *Psychological Assessment, 14*(3), 365–373. doi:10.1037/1040-3590.14.3.365

Cüceloglu, D. (1998). *İnsan ve davranışı* (28.Baskı). İstanbul: Remzi Yayınevi.

Çağlar, D. (2004). Üstün Zekalı Çocukların Özellikleri. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A.E. Bilgili (Ed.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* (1. baskı) içinde (s. 111-125). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı* (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Davis, G. A. ve Rimm, S. B. (1998). *Education of the gifted and talented* (4.baskı). Boston: Allyn and Bacon.

Davis, G. A. ve Rimm, S. B. (1998). *Education of the gifted.* England: McGraw-Hill Book Company.

Davis, G., Rimm, S. ve Siegle, D. (2011). *Education of the Gifted and Talented* (6.baskı). Boston, MA Pearson Education.

Delisle, J. R. (1990). The gifted adolescent at risk: Strategies and resources for suicide prevention among gifted youth. *Journal for the Education of the Gifted, 13*(3), 212-228.

DeLucia-Waack, J. L., Gerrity, D. A., Kalodner, C. R. ve Riva, M. T. (Ed.). (2004). H*andbook of group counseling and psychotherapy.* Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

DeMoss, K., Milich, R. ve DeMers, S. (1993). Gender, creativity, depression, and attributional style in adolescents with high academic ability. *Journal of Abnormal Child Psychology, 21*(4), 455–467.doi:10.1007/bf01261604

Dengiz, N. A. ve Yılmaz, D. (2015). Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocuklarda Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(1), 177-190.

Dokuyan, M. (2015). 12. Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *2*(2), 1-21.

Dopheide, J.A. (2006). Recognizing and treating depression in children and adolescents. *Am J Health Syst Pharm*, *63*, 233-243.

Dolu, G. ve Ürek, H. (2017). Üstün/Özel Yetenekli Öğrencilerin Çoklu Zekâ Alanlarını Farklılaştıran Değişkenler ve Bir Model Önerisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *6*(1), 32-71.

Dowdall, C. B. ve Colangelo, N. (1982). Underachieving gifted students: Review and implications. *Gifted child quarterly*, *26*(4), 179-184.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), (2017). *World health statistics 2017: monitoring health for the SDGs, Sustainable Development Goals.* Geneva: Word Health Organization.

Dwairy, M. (2004). Parenting styles and mental health of Palestinian–Arab adolescents in Israel. *Transcultural psychiatry*, *41*(2), 233-252.

Dweck, C. S. (1986). Motivational processes affecting learning. *American Psychologist, 41*, 1040–1048.

Enç, M. (1979). Özel Eğitimin Tarihçesi. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A.E. Bilgili (Ed.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* (1. baskı) içinde (s. 15-35). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Erdem, Ş. ve Baloğlu, M. (2018). Gifted adolescents' stress sources, reactions against stress and comparison with general adolescent population. *İnonu University Journal of the Faculty of Education, 19*(3), 598-609. doi: 10.17679/inuefd.485921

Erdur-Baker, Ö., Özgülük, S. B., Turan, N. ve Demirci-Danışık, N. (2009). Rumination and anger/anger expression styles as risk factors for psychological symptoms of

adolescents. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, *32*(9), 43-53.

Erdur-Baker, Ö. ve Bugay, A. (2010). The short version of ruminative response scale: reliability, validity and its relation to psychological symptoms. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *5*, 2178-2181.

Erdoğan, İ. (2002). *Major depresif bozukluk tanılı çocuk ve ergenlerde semptom dağılımı ve komorbidite* (Uzmanlık Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society* (2.baskı). New York: Norton.

Ersoy, Ö. ve Avcı, N., (2001). *Üstün zekalı ve üstün yetenekliler, özel gereksinimi olan çocuklar ve eğitimleri.* İstanbul: YAPA Yayın Pazarlama.

Eskin, M., Ertekin, K., Harlak, H. ve Dereboy, Ç. (2008). Lise Öğrencisi Ergenlerde Depresyonun Yaygınlığı ve İlişkili Olduğu Etmenler. *Turk Psikiyatri Dergisi*, *19*(4), 382-389.

Eskin, M. (2012). The role of childhood sexual abuse, childhood gender nonconformity, self-esteem and parental attachment in predicting suicide ideation and attempts in Turkish young adults. *Suicidology online*, *3*, 114-123.

Fergusson, D. M., John Horwood, L. ve Ridder, E. M. (2005). Show me the child at seven: the consequences of conduct problems in childhood for psychosocial functioning in adulthood. *Journal of child psychology and psychiatry*, *46*(8), 837-849.

Fivush, R., Brotman, M. A., Buckner, J. P. ve Goodman, S. H. (2000). Gender differences in parent–child emotion narratives. *Sex roles*, *42*(3-4), 233-253.

Flanagan, D. P. ve Kaufman, A. S. (2004). *Essentials of WISC-IV assessment* (2.baskı). Great Britain: John Wiley & Sons.

Flett, G. L., Coulter, L. M., Hewitt, P. L. ve Nepon, T. (2011). Perfectionism, rumination, worry, and depressive symptoms in early adolescents. *Canadian Journal of School Psychology*, *26*(3), 159-176.

Freeman, J. (1985). *The psychology of gifted children: Perspectives on development and education*. Great Britain: John Wiley and Sons.

Fresco, D. M., Heimberg, R. G., Mennin, D. S. ve Turk, C. L. (2002). Confirmatory factor analysis of the Penn State worry questionnaire. *Behaviour Research and Therapy*, *40*(3), 313-323.

Freud, S. (1935). Psycho-analysis. *Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik*, *9*(2), 73-80.

Freud, S. (1989). The ego and the id (1923). *TACD Journal*, *17*(1), 5-22.

Fromm, E. (1958). The influence of social factors in child development. *La Prensa Médica Mexicana*, *23*, 227-228.

Frost, R. O. ve Marten, P. A. (1990). Perfectionism and evaluative threat. *Cognitive Therapy and Research*, *14*(6), 559-572.

Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C. ve Rosenblate, R. (1990). The dimensionsof perfectionism. *Cognitive Therapy and Research, 14,* 449-468.

Gallagher J.J. (2008) Psychology, Psychologists, and Gifted Students. Pfeiffer S.I. (ed.) *Handbook of Giftedness in Children* (1.baskı) içinde (s. 1-11). Boston: Springer.

Galton, F. (1870). *Hereditary genius: an inquiry into its laws and consequences.* South Carolina: Nabu Press.

Garber, J. ve Dodge, K. A. (1991). *The development of emotion regulation and dysregulation*. Cambridge: Cambridge University Press.

García-Sancho, E., Salguero, J. M. ve Fernández-Berrocal, P. (2016). Angry rumination as a mediator of the relationship between ability emotional intelligence and various types of aggression. *Personality and Individual Differences*, *89*, 143-147.

Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences.* New York: Basic Books.

Gardner, H. (2011). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. France: Hachette.

Geçtan, E. (1997). *Psikodinamik psikiyatri ve normaldışı davranışlar* (13. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gottfried, A. W., Gottfried, A. E. ve Guerin, D. W. (2006). The Fullerton Longitudinal Study: A long-term investigation of intellectual and motivational giftedness. *Journal for the Education of the Gifted*, *29*(4), 430-450.

Greenspoon, P. J. ve Saklofske, D. H. (2001). Toward an integration of subjective well-being and psychopathology. *Social Indicators Research, 54*, 81–108.

Guillon, M. S., Crocq, M. A. ve Bailey, P. E. (2003). The relationship between self-esteem and psychiatric disorders in adolescents. *European Psychiatry*, *18*(2), 59-62.

Gürel, E. ve Tat, M. (2010). Çoklu Zekâ Kuramı: Tekli Zekâ Anlayışından Çoklu Zekâ Yaklaşımına. *Journal of International Social Research*, *3*(11), 337-356.

Hall, C. S. ve Lindzey, G. (1978). *Theorien der Persönlichkeit*. Germany: Beck Verlag.

Hamachek, D. E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology, 15*, 27-33.

Hamburg, D. A. ve Takanishi, R. (1989). Preparing for life: The critical transition of adolescence. *American Psychologist*, *44*(5), 825.

Hamrin, V. ve Pachler, M.C. (2005). Child and adolescent depression: review of the latest evidence-based treatments. *J Psychosoc Nurs*, *43,* 54–63.

Hankin, B. (2008). Rumination and Depression in Adolescence: Investigating Symptom Specificity in a Multiwave Prospective Study. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 37*(4), 701-713.

Hankin, B. L. (2006). Adolescent depression: description, causes, and interventions. *Epilepsy & behavior*, *8*(1), 102-114.

Hansen, J.B. (1992). Discovering highly gifted students. *Understanding Our Gifted, 4,* 23-25.

Harrington, R., Fudge, H., Rutter, M., Pickles, A. ve Hill, J. (1990). Adult outcomes of childhood and adolescent depression: I. Psychiatric status. *Archives of general psychiatry*, *47*(5), 465-473.

Harter, S. (2015). *The construction of the self: Developmental and sociocultural foundations*. New York: Guilford Publications.

Hatch, J. A. ve Johnson, L. G. (1988). *Guiding the Social Development of Gifted and Talented Preschoolers.* US: ERIC Clearinghouse.

Helt, C.A. (2008). *The role of IQ and gender in the social-emotional functioning of adolescents.* (Unpublished dissertation). University of Northern Colorado, Colorado.

Hewitt, P. L. ve Flett, G. L. (1991). Dimensions of perfectionism in unipolar depression. *Journal of abnormal psychology*, *100*(1), 98-101.

Heyman, G. D. ve Dweck, C. S. (1992). Achievement goals and intrinsic motivation: Their relation and their role in adaptive motivation. *Motivation and Emotion, 16*, 231–247.

Hoge, R. D. ve Renzulli, J. S. (1993). Exploring the link between giftedness and self-concept. *Review of Educational Research*, *63*(4), 449-465.

Holland, A. ve Andre, T. (1994). Athletic participation and the social status of adolescent males and females. *Youth & Society*, *25*(3), 388-407.

Hollingworth, L.S. (1926). *Gifted children: their nature and nurture.* New York: Macmillan.

Hollingworth, L.S. (1942). *Children above 180 IQ Stanford-Binet origin and development*. New York: New York Times Company.

Horn, J. L. ve Cattell, R. B. (1966). Refinement and test of the theory of fluid and crystallized general intelligences. *Journal of educational psychology*, *57*(5), 253-270.

Horwitz, A. V., Wakefield, J. C. ve Lorenzo-Luaces, L. (2016). History of depression. R. Derubeis ve D. Strunk (Ed.), *The Oxford handbook of mood disorders* (1. baskı) içinde (s. 11-23). UK: Oxford University Press.

Huitt, W. ve Hummel, J. (2003). *Piaget's Theory of Cognitive Development. Educational Psychology Interactive.* Valdosta, GA: Valdosta State University.

Ingoldsby, E. M., Kohl, G. O., McMahon, R. J. ve Lengua, L. (2006). Conduct problems, depressive symptomatology and their co-occurring presentation in childhood as predictors of adjustment in early adolescence. *Journal of abnormal child psychology*, *34*(5), 602-620.

Ingram, R.E., Cruet, D., Johnson, B.R. ve Wisnicki, K.S. (1988). Self- focused attention, gender, gender role, and vulnerability to negative affect. *Journal of Personality and Social Psychology, 55*(6), 967- 978.

Ingram, R. E. (1990). Self-focused attention in clinical disorders: review and a conceptual model. *Psychological bulletin*, *107*(2), 156-176.

Johnson, D. P. ve Whisman, M. A. (2013). Gender differences in rumination: A meta-analysis. *Personality and individual differences*, *55*(4), 367-374.

Kaiser, C. F. ve Berndt, D. J. (2004). Predictors of loneliness in the gifted adolescents. S. Moon (Ed.), *Social emotional Issues, underachievement, and counseling of gifted and talented students* (1.baskı) içinde (s. 43-50). Indıa: Corwin Press.

Kanlı, E. (2011). Üstün zekâlı ve normal ergenlerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 33*, 103-121.

Karnes. F. A. ve Wherry, J. N. (1981). Self-concepts of gifted students as measured by the Piers-Harris Children's Self-concept Scale. *Psychological Reports, 49*(3), 9-14.

Kaya, F. ve Oğurlu, Ü. (2015). The relationship among self-esteem, intelligence, and academic achievement Benlik saygısı, zekâ ve akademik başarı ilişkisi. *Journal of Human Sciences*, *12*(1), 951-965.

Kazdin, A. E. (1989). Childhood depression. E. J. Mash ve R. A. Barkley (Eds), *Treatment of childhood disorders* (2.baskı) içinde (s. 135-166). New York: Guilford Press.

Keenan, K., Hipwell, A., Chung, T., Stepp, S., Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R. ve McTigue, K. (2010). The Pittsburgh Girls Study: overview and initial findings. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, *39*(4), 506-521.

Kendler, K. S. ve Gardner, C. O. (2014). Sex differences in the pathways to major depression: a study of opposite-sex twin pairs. *American Journal of Psychiatry*, *171*(4), 426-435.

Ketcham, B. ve Snyder, R. T. (1977). Self-attitudes of the intellectually and socially advantaged student: Normative study of the Piers-Harris children's self-concept scale. *Psychological Reports*, *40*(1), 111-116.

Kochanska, G. ve Knaack, A. (2003). Effortful control as a personality characteristic of young children: Antecedents, correlates, and consequences. *Journal of personality, 71*(6), 1087-1112.

Koshy, V. (2002). *Teaching gifted children: A guide for teachers.* London: David Fulton Publishers.

Koshy, V. ve Robinson, N. M. (2006). Too long neglected: Gifted young children. *European Early Childhood Education Research Journal*, *14*(2), 113-126.

Kostogianni, N. ve Andronikof, A. (2014). Self-esteem and giftedness: a Rorschach comprehensive system study. *L'Encephale*, *40*(1), 3-8.

Kovacs, M. (1981). Rating scales to assess depression in school-aged children. *Acta Paedopsychiatrica: International Journal of Child & Adolescent Psychiatry, 46*(5-6), 305-315.

Köroğlu, E. (2006). *Depresyon Nedir? Nasıl Başedilir?* (5.baskı). Ankara: HYB Yayınları.

Kramer, H. J. (1988). *Anxiety, perfectionism and attributions for failure in gifted and non-gifted junior high school students* (Unpublished dissertation). Catholic University of America, Washington.

Kuhlberg, J. A., Peña, J. B. ve Zayas, L. H. (2010). Familism, parent-adolescent conflict, self-esteem, internalizing behaviors and suicide attempts among adolescent Latinas. *Child Psychiatry & Human Development*, *41*(4), 425-440.

Kulaksizoglu, A. (1998*). Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kurt, İ. ve Güçray, S. (2016). Ergenlerle Psikolojik Danışma: Bir Gözden Geçirme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25*(1), 269-282.

Kuzgun, Y. (1973). *Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi.* Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Laycock, F., ve Caylor, J. S. (1964). *Physiques of Gifted Children and Their Less Gifted Siblings*. *Child Development, 35(1),* 63-74.

Leana-Taşçılar, M., Özyaprak, M., Güçyeter, Ş., Kanlı, E. ve Camcı Erdoğan, S. (2014). Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocuklarda Mükemmelliyetçiliğin Değerlendirilmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, *11*(1), 31-45.

Lefkowitz, M. M. ve Tesiny, E. P. (1985). Depression in children: Prevalence and correlates. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *53*(5), 647-656.

Lehman, E. B. ve Erdwins, C. J. (1981). The social and emotional adjustment of young, intellectually-gifted children. *Gifted child quarterly*, *25*(3), 134-137.

Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları el kitabı: Anne baba ve öğretmenler için*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Lewinsohn, P. M., Rohde, P. ve Seeley, J. R. (1998). Major depressive disorder in older adolescents: prevalence, risk factors, and clinical implications. *Clinical psychology review*, *18*(7), 765-794.

Littauer, F. ve Littauer, M. (1997). *Kişilik bulmacası: Birlikte çalıştığımız insanları anlamak* (Çev. H. B. Çelik). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Locicero, K. A. ve Ashby, J. S. (2000). Multidimensional perfectionism in middle school age gifted students: A comparison to peers from the general cohort. *Roeper Review, 22*(3), 182-185.

Lovecky, D. V. (1992). Exploring social and emotional aspects of giftedness in children. *Roeper Review, 15*, 18–25.

Lovecky, D. V. (2004). *Different minds: Gifted children with ADHD, Asperger Syndrome, and Other Learning Deficits*. UK: Jessica Kingsley Publishers.

Lyubomirsky, S. ve Nolen- Hoeksema, S. (1995). Effects of self- focused rumination on negative thinking and interpersonal problem solving. *Journal of Personality and Social Psychology, 69*(1), 176- 190.

Lyubomirsky, S., Layous, K., Chancellor, J. ve Nelson, S. K. (2015). Thinking about rumination: The scholarly contributions and intellectual legacy of Susan Nolen-Hoeksema. *Annual review of clinical psychology*, *11*, 1-22.

Maccoby, E. E. (2002). Gender and group process: A developmental perspective. *Current directions in psychological science*, *11*(2), 54-58.

Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Parent-child interaction. P. H. Mussen ve E. M. Hetherington (Ed.), *Handbook of child psychology* (4.baskı) içinde (s. 1-101). New York: Wiley.

Mağden, D. ve Aksoy, A. (1993). Ankara Devlet Konservatuarında (HÜ) Öğretim Gören Adölesan Grubu Öğrencilerin Ruhsal Uyum Problemlerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 17*(88), 39-45.

Marland, S. P. (1972). *Education of the Gifted and Talented: Report to the Congress of the United States by the U.S. Commissioner of Education.* Washington: U.S. Government Printing Office.

Mayer, J.D., Caruso, D.R. ve Salovey, P. (2004) Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inquiry, 15*, 197-215.

McGrew, K.S. ve Flanagan, D.P. (1998). *The intelligence test desk reference: Gf-Gc cross-battery assessment*. Michigan: Allyn & Bacon.

McGrew, K. S. (1997). Analysis of the major intelligence batteries according to a proposed comprehensive Gf-Gc framework. *Journal of Mental Retardation*, *89*, 215-230.

McLaughlin, K. A., Aldao, A., Wisco, B. E. ve Hilt, L. M. (2014). Rumination as a transdiagnostic factor underlying transitions between internalizing symptoms and aggressive behavior in early adolescents. *Journal of abnormal psychology*, *123*(1), 13-23.

MEB (1991). *I. Özel Eğitim Konseyi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (2007). *Bilim ve sanat merkezleri yönergesi* (Yayın no. 2593). http:// mevzuat. meb. gov.tr /html/2593 _0.html (Erişim Tarihi:01.12.2018).

Metin, N. (1999). *Üstün yetenekli çocuklar*. Ankara: Öz Aşama Matbaacılık.

Mısırlı-Taşdemir, Ö. (2003). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik, sınav kaygısı, benlik saygısı, kontrol odağı, öz yeterlilik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Minuchin, S. (1976). *Famiglie e terapia della famiglia*. Roma: Astrolabio.

Missildine, W. H. (1963). Perfectionisim-If you must strive to “do better. *Your inner child of the past*,*1*, 75-90.

Moon, S. M. (2004). *Social/emotional issues, underachievement, and counseling of gifted and talented students* (8.baskı). US: Corwin Press.

Muris, P., Fokke, M. ve Kwik, D. (2009). The ruminative response style in adolescents: An examination of its specific link to symptoms of depression. *Cognitive Therapy and Research*, *33*, 21-32.

Muus, R. (1982). *Theories of Adolescence.* New York: Random House.

Neihart, M. (1991). *Anxiety and depression in high ability and average ability adolescents* (Unpublished dissertation). University of Northern Colorado, Colorado.

Neihart, M. (2006). Achievement/affiliation conflicts in gifted adolescents. *Roeper Review*, *28*(4), 196-202.

Neufeld, J. S. ve Cozac, E. (1980). A Study of the Self-Concept of Intellectually Superior Children. *Alberta Journal of Educational Research*, *26*(3), 149-58.

Nicolopoulou, A. (2004). Oyun, bilişsel gelişim ve toplumsal dünya: Piaget, Vygotsky ve sonrası. (M.T. Bağlı, Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *37*(2), 137-169.

Nolan, S. A., Roberts, J. E. ve Gotlib, I. H. (1998). Neuroticism and ruminative response style as predictors of change in depressive symptomatology. *Cognitive Therapy and Research*, *22*(5), 445-455.

Nolen- Hoeksema, S. (1987). Sex differences in unipolar depression: Evidence and theory. *Psychological Bulletin*, *101*(2), 259- 282.

Nolen- Hoeksema, S. ve Morrow, J. (1991). A prospective study of depression and posttraumatic stress symptoms after a natural disaster: The 1989 Loma Prieta earthquake. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*(1), 115- 121.

Nolen-Hoeksema, S. (2000). The role of rumination in depressive disorders and mixed anxiety/depressive symptoms. *Journal of Abnormal Psychology*, *109*, 504- 511.

Nolen-Hoeksema, S., E., Wade, E. ve Bohon, C. (2007). Reciprocal relations between rumination and bulimic, substance abuse and depressive symptoms in female adolescents. *Journal of Abnormal Psychology, 116,* 198–207.

Orange, C. (1997). Gifted students and perfectionism. *Roeper Review, 20*(1), 39-42.

Öy, B. (1991). Çocuklar için depresyon ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi, 2*, 132-136.

Özbay, Y. (2013). *Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri.* Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını.

Parker, W. D. (2000). Healthy perfectionism in the gifted. *Journal of Secondary Gifted, 11*(4), 173-182.

Passow, A. H., Mönks, F. J. ve Heller, K. A. (1993). *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent* (1.baskı). UK: Pergamon Press.

Penney, A. M., Miedema, V. C. ve Mazmanian, D. (2015). Intelligence and emotional disorders: Is the worrying and ruminating mind a more intelligent mind?. *Personality and Individual Differences*, *74*, 90-93.

Perris, C., Jacobsson, L., Linndström, H., von Knorring, L. ve Perris, H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behaviour. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *61*(4), 265-274.

Piaget, J. (1964). Cognitive development in children: Piaget development and learning. *Journal of research in science teaching*, *2*(3), 176-186.

Post-Kammer, P. ve Perrone, P. A. (1983). Career perceptions of talented individuals: A follow-up study. *Vocational Guidance Quarterly, 31*(3), 203-211.

Reis, S. M. ve Renzulli, J. S. (2004). Current research on the social and emotional development of gifted and talented students: Good news and future possibilities. *Psychology in the Schools, 41*(1), 119-130.

Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan, 60*(3), 180-184.

Renzulli, J. S. (1986). The three-ring conception of giftedness: A developmental model for creative productivity. R. J. Sternberg ve J. E. Davidson (Ed.), *Conceptions of giftedness* (2.baskı) içinde (s. 53-92). New York: Cambridge University Press.

Renzulli, J. S. (1999). What is this thing called giftedness, and how do we develop it? A twentyfive year perspective. *Journal for the education of the gifted, 23,* 3-54.

Rice, K. G., Ashby, J. S. ve Slaney, R. B. (1998). Self-esteem as a mediator between perfectionism and depression: A structural equations analysis. *Journal of counseling psychology, 45*(3), 304-314.

Rice, K. G. ve Lapsley, D. K. (2001). Perfectionism, coping, and emotional adjustment. *Journal of College Student Development*, *42*(2), 157-168.

Rimm, S.B. (1994). *Keys to parenting gifted child*. New York: Barron's Educational Press.

Roberts, S. M. ve Lovett, S. B. (1994). Examining the "F" in gifted: Academically gifted adolescents' physiological and affective responses to scholastic failure. *Journal for the Education of the Gifted, 17*, 241-259.

Robertson, J. F. ve Simons, R. L. (1989). Family factors, self-esteem, and adolescent depression. *Journal of Marriage and the Family*, 125-138.

Roedell, W. (1984). Vulnerabilities of highly gifted children. *Roeper Review*, *6*(3), 127-130.

Roeper, A. (1982). How the gifted cope with their emotions. *Roeper Review, 5*(2), 21–26.

Rogers, C. R. (1959). A theory of therapy, personality, and interpersonal relationships: As developed in the client-centered framework. S. Koch (Ed.), *Psychology: A Study of a Science* (1. Baskı) içinde (s. 184-256). New York: McGraw-Hill.

Rood, L., Roelofs, J., Bogels, S. M., Nolen-Hoeksema, S. ve Schouten, E. (2009). The influence of emotion-focused rumination and distraction on depressive symptoms in non-clinical youth: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review, 29,* 607–616.

Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image.* New Jersey: Princeton University Press.

Rudasill, K. M., Adelson, J. L., Callahan, C. M., Houlihan, D. V. ve Keizer, B. M. (2013). Gifted students' perceptions of parenting styles: Associations with cognitive ability, sex, race, and age. *Gifted Child Quarterly*, *57*(1), 15-24.

Rushton, J. P. ve Ankney, C. D. (1996). Brain size and cognitive ability: Correlations with age, sex, social class, and race. *Psychonomic Bulletin and Review*, *3*, 21–36.

Sak, U. (2011). *Üstün zekalılar: Özellikleri tanılanmaları eğitimleri*. Ankara: Maya Yayınları.

Sak, U. (2014). *Üstün zekâlılar özellikleri tanılanmaları eğitimleri* (4. Baskı). Ankara: Vize Yayıncılık.

Saranlı, A.G. ve Metin, N. (2012). Social-emotional problems observed in gifted children. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 45*(1), 139-163.

Sarıtaş, D. (2012). *Psychological Well-Being of Adolescensts: Maternal Rearing Behaviors, Basic Personality Traits and Emotion Regulation Processes* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). ODTÜ, Ankara.

Sattler, J.M. (2002). *Assessment of Children. Behavioural and Clinical Applications*. San Diego: J.M. Sattler Publisher.

Schuler, P. A. (2000). Perfectionism and gifted adolescents. *Journal of Secondary Gifted, 11*(4), 183-196.

Schwartz, J.A.J. ve Koenig, L.J. (1996). Response styles and negative affect among adolescents. *Cognitive Therapy and Research, 20,* 13–36.

Segerstrom, S. C., Tsao, J. C., Alden, L. E., & Craske, M. G. (2000). Worry and rumination: Repetitive thought as a concomitant and predictor of negative mood. *Cognitive therapy and Research*, *24*(6), 671-688.

Sertelin, Ç. (2003). *Aile Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Shipman, K. L. ve Zeman, J. (1999). Emotional understanding: A comparison of physically maltreating and nonmaltreating mother-child dyads. *Journal of Clinical Child Psychology*, *28*(3), 407-417.

Selby, E. A., Anestis, M. D. ve Joiner, T. E. (2008). Understanding the relationship between emotional and behavioral dysregulation: Emotional cascades. *Behaviour research and therapy*, *46*(5), 593-611.

Seligman, M. E. P., Peterson, C., Kaslow, N. J., Tanenbaum, R. L., Alloy, L. B., ve Abramson, L. Y. (1984). Attributional style and depressive symptoms among children. *Journal of Abnormal Psychology, 93*(2), 235-238.

Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (25. baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Sezer, F., İşgör, İ. Y., Özpolat, A. R. ve Sezer, M. (2006). Lise Öğrencilerinin ÖzYeterlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*, 129-137.

Shavelson, R. J., Hubner, J. J. ve Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. *Review of educational research, 46*(3), 407-441.

Siaud-Facchin, J. (2018). *Üstün Zekalı Çocuğa Yardım* (2. baskı). (C. Özatalay, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2018).

Siegle, D. ve Schuler, P.A. (2000). Perfectionism differences in gifted middle school students. *Roeper Review, 23(1)*, 39-44.

Siegler, R. S. (1992). The other Alfred Binet. *Developmental Psychology, 28*(2), 179–190.

Silverman, L. K. (1993). *Counselling the gifted and talented*. UK: Love Publishing.

Silverman, L. K. (1994). The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society. *Roeper Review, 17*(2), 110-116.

Silverman, L. K. (1997). The construct of asynchronous development. *Peabody Journal of Education, 72*(3-4), 36-58.

Simatwa, E. M. (2010). Piagets theory of intellectual development and its implication for instructional management at pre-secondary school level. *Educational Research and Reviews*, *5*(7), 366-371.

Simon, W. E. ve Simon, M. G. (1975). Self-esteem, intelligence and standardized academic achievement. *Psychology in the Schools, 12*, 97-99.

Slaff, B. (1981). Creativity: Blessing or burden? *Adolescent Psychiatry, 9*, 78-87.

Smetana, J. G. (1989). Adolescents' and parents' reasoning about actual family conflict. *Child development*, *60*(5), 1052-1067.

Smith, S. D., Stephens, H. F., Repper, K. ve Kistner, J. A. (2016). The Relationship between Anger Rumination and Aggression in Typically Developing Children and High-Risk Adolescents. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 38*(4), 515–527.

Son, S. E. ve Kirchner, J. T. (2000). Depression in children and adolescents. *American family physician*, *62*(10), 2297-308.

Sowislo, J. F. ve Orth, U. (2013). Does low self-esteem predict depression and anxiety? A meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological bulletin*, *139*, 213-240.

Spasojević, J. ve Alloy, L. B. (2001). Rumination as a common mechanism relating depressive risk factors to depression. *Emotion*, *1*(1), 25-37.

Spearman, C. (1927). *The Abilities of Man: Their Nature and Measurement.* London: Macmillan and Company.

Speirs-Neumeister, K. L. S. (2004). Factors influencing the development of perfectionism in gifted college students. *Gifted child quarterly*, *48*(4), 259-274.

Stansbury, K. ve Zimmermann, L. K. (1999). Relations among child language skills, maternal socialization of emotion regulation, and child behavior problems. *Child Psychiatry and Human Development*, *30*(2), 121-142.

Sternberg, R.J. ve Detterman, D.K. (1986). *What is intelligence?*. New Jersey: Ablex Publishing.

Stoeber, J., Stoll, O., Pescheck, E. ve Otto, K. (2008). Perfectionism and achievement goals in athletes: Relations with approach and avoidance orientations in mastery and performance goals. *Psychology of Sport and Exercise, 9*(2), 102–121.

Tamar, M. ve Özbaran, B. (2004). Çocuk ve ergenlerde depresyon. *Klinik Psikiyatri*, *2*(1), 84-92.

Terman, L. M. (1916). *The measurement of intelligence: An explanation of and a complete guide for the use of the Stanford revision and extension of the Binet-Simon Intelligence Scale.* Boston, MA, US: Houghton, Mifflin and Company.

Terman, L.M. (1921). *Genetic studies of genius, Mental and physical traits of a thousand gifted children.* Stanford: Stanford University Press.

Terman, L. M. ve Oden, M. H. (1959). *Genetic studies of genius. Vol. 5. The gifted group at mid-life.* US: Stanford University Press.

Thompson, R. A., Winer A. C. ve Goodwin, R. (2011). The individual child: Temparement, emotion, self, and personality. M. Bornstein. ve M. E. Lamb (Ed.), *Developmental science: An advanced textbook* (6. baskı.) içinde (s. 427-468). New York: Pscyhology Press.

Tomlinson, C. A. ve Kalbfleisch, M. L. (1998). Teach me, teach my brain: A call for differentiated classrooms. *Educational Leadership*, *56*(3), 52-55.

Toros, F., Bilgin, N. G., Bugdayci, R., Sasmaz, T., Kurt, O. ve Çamdeviren, H. (2004). Prevalence of depression as measured by the CBDI in a predominantly adolescent school population in Turkey. *European Psychiatry*, *19*(5), 264-271.

Treynor, W., Gonzalez, R. ve Nolen-Hoeksema, S. (2003). Rumination reconsidered: A psychometric analysis. *Cognitive therapy and research*, *27*(3), 247-259.

Türkçapar, H. (2004). Anksiyete bozukluğu ve depresyonun tanısal ilişkileri. *Klinik Psikiyatri, Ek*, *4*, 12-16.

Uluç, S. (2016). İnsan Zekâsının Cattell-Horn-Carroll Kuramı. *Turkiye Klinikleri Journal of Psychology-Special Topics*, *1*(1), 1-9.

Vu, P. (2011). Gifted Studends' Profiles and Their Attitudes Towards a Gifted Program: The Case of Vietnam. *Gifted and Talented International*, *26*(1-2), 81-87.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes.* M. Cole, V. JohnSteiner, S. Scribner ve E. Souberman (Ed.). Cambridge: Harvard University Press.

Webb, J. T., Meckstroth, E. A. ve Tolan, S. S. (1994). *Guiding the Gifted Child*. Arizona: Gifted Psychology Press.

Wechsler, D. (1939). *Wechsler-Bellevue Intelligence Scale.* New York: Psychological Corporation.

Weschsler, D. (2014). *Wechsler intelligence scale for children* (5. baskı.). US: Pearson.

Weisse, D. E. (1990). Gifted adolescents and suicide. *School Counselor*, *37*(5), 351-359.

Wilkinson, R. B. (2004). The role of parental and peer attachment in the psychological health and self-esteem of adolescents. *Journal of youth and adolescence*, *33*(6), 479-493.

Winne, P., Woodlands, M. ve Wong, B. (2001). Comparability of self-concepts among learning disabled, normal, and gifted student. *Journal of Learning Disabilities, 15*(8), 470-475.

World Health Organization. (2017). *World health statistics 2017: monitoring health for the SDGs sustainable development goals*. Geneva: World Health Organization.

Yavuzer, H. (2004). *Çocuk psikolojisi* (26. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yurduşen, S. (2004). *The Effects Of Mothers' Parental Attitudes On Their Pre-School Children's Internalizing and Externalizing Behavioral Problems: The Mediator Role Of Mothers' Psychological Adjustment* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Yiğit, İ., Çelik, C. ve Erden, G. (2017). Üstün Yetenekli Çocuklarda WÇZÖ-R ve WÇZÖ-IV* Zekâ Puanlarının Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, *32*(79), 80-91.

Yürük, A. (2003). *İlköğretim Çağındaki Üstün Yetenekli Öğrencilerle Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Benlik Saygılarının Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

EK A

VELİ BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sayın Veli,

Bu çalışma, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Ebru Kalfa'nın tez çalışması kapsamında yürütülmektedir.

Araştırmanın amacı, üstün yetenekli ergenlerin algıladığı ebeveyn tutumu ve mükemmeliyetçilik düzeyleri ile psikolojik sağlık ilişkisinde ruminasyonun aracı rolünü incelemektir. Çocuğunuzun potansiyelini daha etkin şekilde kullanabilmesi için psikolojik sağlığını etkileyen değişkenlerin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için çocuklarınızın bazı anketleri doldurmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Katılmasına izin verdiğiniz takdirde çocuğunuz anketi Bilim ve Sanat Merkezi'nde merkez tarafından uygun görülen bir zaman diliminde cevaplayacaktır. Çocuğunuzun cevaplayacağı soruların onun psikolojik gelişimine olumsuz etkisi olmayacağından emin olabilirsiniz.

Çocuğunuzun dolduracağı anketlerde cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Bu formu imzaladıktan sonra katılımcılıktan ayrılma hakkına sahipsiniz. Anketleri doldurarak sağlayacağınız bilgiler çocukların psikolojik sağlığını etkileyen faktörlerin saptanmasına önemli bir katkıda bulunacaktır. Araştırmayla ilgili sorularınızı aşağıdaki e-posta adresini kullanarak bana yöneltebilirsiniz.

Saygılarımla,

Psikolog Ebru KALFA **Tez Danışmanı**

e-posta: ebrukalfa@yahoo.com Doç. Dr. Özden YALÇINKAYA ALKAR

Lütfen bu araştırmaya katılmak konusundaki tercihinizi aşağıdaki seçeneklerden size en uygun olanın altına imzanızı atarak belirtiniz ve bu formu çocuğunuzla Bilim ve Sanat Merkezi'ne geri gönderiniz.

A) Bu araştırmada çocuğum .....'nın katılımcı olmasına izin veriyorum.
Anne Adı-Soyadı..... İmza …….....

B) Bu araştırmada çocuğum .....'nın katılımcı olmasına izin vermiyorum.
Anne Adı-Soyadı..... İmza .....

EK B

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Merhaba ☺

Aşağıda seninle ilgili bazı sorular var. Bir araştırma yapıyorum ve bu soruları araştırmamda kullanmak amacıyla soruyorum. Destek olursan çok sevinirim. Bu bir sınav değil, o yüzden istediğin zaman soruları cevaplamayı bırakabilirsin ama bütün soruları doğru şekilde cevaplaman araştırmama destek olman için önemli. Aşağıda verilen sorularda senin için en uygun cevabı **X** ile işaretleyerek soruları cevaplayabilirsin.

Yardımın için şimdiden teşekkürler ☺

1. Cinsiyetin: (K) (E)

2. Doğum Tarihin (Gün/Ay/Yıl) : ……..

3. Okulun:…….

4. Sınıfın:…….. **5.** Not Ortalaman:…….

6. BİLSEM'e hangi yetenek alanı ile devam ediyorsun?

() Genel Zihinsel Yetenek () Resim () Müzik

7. Annenin eğitim durumu

( ) Okur yazar ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu

( ) Lise mezunu ( ) Yüksek Okul (2 yıllık) ( ) Üniversite mezunu (4yıllık)

( ) Master veya Doktora

8. Babanın eğitim durumu

( ) Okur yazar ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu

( ) Lise mezunu ( ) Yüksek Okul (2 yıllık) ( ) Üniversite mezunu (4yıllık)

( ) Master veya Doktora

9. Ailenin aylık toplam geliri

( ) 0-1404 TL ( ) 1405-3000 TL ( ) 3001-4500 TL ( ) 4501 TL ve üzeri

10. Anne ve baban birlikteler mi?

( ) Evet ( ) Hayır (Cevabın ‘’Hayır’’ ise ne kadar zamandır ayrılar? .....)

11. Sen dahil kaç kardeşsiniz?..... **12.** Sen kaçıncı çocuksun ?.....

13. Şu anda ailenle birlikte mi yaşıyorsun?

( ) Evet

( ) Hayır

14. Daha önce hiç rehberlik servisine başvurdun mu?

( )Evet (Cevabın ‘’Evet’’ ise sebebi……...)

( ) Hayır

EK C

FROST ÇOK BOYUTLU MÜKEMMELLİYETÇİLİK ÖLÇEĞİ

Aşağıda kişilik özellik ve davranışlarınıza ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatle okuduktan sonra o görüşe ne kadar katıldığınızı belirtmek için sizi en iyi yansıttığını düşündüğün rakamı çarpı **(X)** koyarak işaretleyebilirsiniz.

1… Kesinlikle Katılmıyorum
2… Katılmıyorum
3… Kararsızım
4… Katılıyorum
5… Kesinlikle Katılıyorum

1. Ebeveynlerim benim için çok yüksek standartlar belirler.	1	2	3	4	5
2. Düzen (plan) benim için çok önemlidir.	1	2	3	4	5
3. Çocukken, bir şeyi mükemmel olarak gerçekleştirmediğimde cezalandırıldım.	1	2	3	4	5
11. Ebeveynlerim her şeyde en iyi olmamı istemişlerdir.	1	2	3	4	5
12. Kendime çoğu insandan daha yüksek standartlar koyarım.	1	2	3	4	5
13. Eğer biri okulda bir işi benden daha iyi yaparsa, kendimi bütün işlerde başarısız hissederim.	1	2	3	4	5
14. Kısmen başarısız olmam bütünüyle başarısız olmak kadar kötüdür.	1	2	3	4	5
15. Ailemde sadece mükemmel performans yeterince iyidir.	1	2	3	4	5
23. Diğer insanlar kadar iyi olamamam eksik biri olduğum anlamına gelir.	1	2	3	4	5
24. Diğer insanların kendilerine benden daha düşük standartlar belirlediğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
25. Her zaman iyi olamazsam insanlar bana saygı duymazlar.	1	2	3	4	5
31. Düzenli (temiz) bir insanım.	1	2	3	4	5
32. Yaptığım şeyleri tekrar tekrar yinelediğim için işimde geri kalma eğilimindeyim.	1	2	3	4	5
33. Bir şeyi doğru olarak yapmam uzun zamanımı alır.	1	2	3	4	5
34. Daha az hata yaparsam, daha çok insan beni sevecektir.	1	2	3	4	5
35. Hiçbir zaman ebeveynlerimin standartlarını karşılayabildiğimi düşünmedim.	1	2	3	4	5

EK D

EMBU

Aşağıda, şu an annenizle olan ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Her bir cümlede anlatılan durumu şu an ne sıklıkla yaşadığınızı 6 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı **(X)** koyarak gösteriniz. Hiçbir maddenin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan cümlenin sizi ne kadar doğru yansıttığını seçmenizdir.

1 ---------- 2 ---------- 3 ---------- 4 ----------5 ----------6
Hiçbir Her Zaman **Nadiren** **Bazen** **Ara sıra** **Sık sık Zaman**

1. Annem sıkıntılı olduğumu söylemeden anlar	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
2. Annem aldığım sonuçtan çok diğerlerine göre nerede olduğumu merak eder.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
3. Başladığım bir işi başardığımda annemin benimle gurur duyduğunu hissederim.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
9. Annem kötü bir şey yaptığımda bunu surat asarak veya başka bir yolla öyle belli eder ki kendimi gerçekten suçlu hissederim	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
10. Annem yaptıklarıyla bana kendimden utanmam gerektiğini hissettirir	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
11. Annem arkadaşlarımın içinde en iyisi olmam için beni zorlar	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
12. Annemin bana hak ettiğimden daha fazla vurduğu ya da ceza verdiği olur	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
18. Annem beni derslerim konusunda arkadaşlarımla karşılaştırır.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
19. Annem üşüyeceğim endişesiyle çok kalın giydirir.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
20.Annem beni takdir eder ya da ödüllendirir.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
21.Annem beni herkesin içinde eleştirir, tembel ve işe yaramaz olduğumu söyler	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
22. Annemin kardeş(ler)imi (benden küçük ya da büyük) benden daha çok sevdiğini hissederim.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
23.Annemin başıma bir şey gelebileceği yolundaki endişeleri çok abartılıdır.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
28.Annemin nedenini söylemeden bana kızgın ya da ters davrandığı olur.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
29. Annem beni derslerim konusunda kardeş(ler)imle veya akraba çocuklarıyla karşılaştırır.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**

EK E

RUMİNASYON ÖLÇEĞİ-KISA FORMU

İnsanlar kötü bir deneyim yaşadıklarında bir sürü farklı şey yapar ya da düşünürler. Lütfen aşağıdaki cümleleri okuyup, son iki hafta içinde, belirtilenleri ne kadar sıklıkta yaptığınızı işaretleyin. Hiçbir maddenin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan cümlenin sizi ne kadar doğru yansıttığını seçmenizdir.

1	2	3	4
Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğunlukla	Her Zaman

1)"Bunu hak etmek için ne yaptım" diye ne sıklıkla düşünüyorsun?	1	2	3	4
2)Son zamanlarda yaşadığın olayları analiz edip "Kendimi niye böyle üzgün hissediyorum" diye "ne sıklıkla düşünüyorsun?				
7)''Niye benim problemlerim var da, diğer insanların yok" diye ne sıklıkla düşünüyorsun?				
8)''Neden olayları daha iyi idare edemiyorum" diye ne sıklıkla düşünüyorsun?				
9)Kişilik özelliklerini analiz edip "Kendimi niye böyle üzgün hissediyorum" ne sıklıkla düşünüyorsun?				
10) Ne sıklıkla tek başına bir yere gidip duygularını anlamaya çalışıyorsun?				

EK F

ÇOCUKLAR İÇİN DEPRESYON ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler, aşağıda gruplar halinde bazı cümleler yazılıdır. Her gruptaki cümleleri dikkatlice okuyunuz. Her grup için, bugün, dahil son iki hafta içinde size en uygun olun cümlenin yanındaki numarayı daire içine alınız.

1. a- Kendimi arada sırada üzgün hissederim.
   b- Kendimi sık sık üzgün hissederim.
   c- Kendimi her zaman üzgün hissederim.

2. a- İşlerim hiç bir zaman yolunda gitmeyecek.
   b- İşlerimin yolunda gidip gitmeyeceğinden emin değilim.
   c- İşlerim yolunda gidecek.

3. a- İşlerimin çoğunu doğru yaparım.
   b- İşlerimin çoğunu yanlış yaparım.
   c- Hepsini yanlış yaparım.

9. a- Her gün içimden ağlamak gelir.
   b- Birçok günler içimden ağlamak gelir.
   c- Arada sırada içimden ağlamak gelir.

10. a- Her şey her gün beni sıkar.
    b- Her şey sık sık beni sıkar.
    c- Her şey arada sırada beni sıkar.

11. a- İnsanlarla beraber olmaktan hoşlanırım.
    b- Çoğu zaman insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmam.
    c- Hiçbir zaman insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmam.

EK G

ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ-BENLİK SAYGISI ALT ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki maddeler, kendiniz hakkında ne düşünüp genel olarak nasıl hissettiğinize ilişkin olarak hazırlanmıştır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyun ve kendiniz hakkında nasıl hissettiğinizi karşılarındaki bölmelerden uygun olanını işaretleyerek belirtiniz.

1. Hiç katılmıyorum
2. Katılmıyorum
3. Katılıyorum
4. Tamamen katılıyorum

1.Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli hissediyorum.	**1**	**2**	**3**	**4**
2.Bazı olumlu özelliklerimin olduğunu düşünüyorum.	**1**	**2**	**3**	**4**
3.Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.	**1**	**2**	**3**	**4**
8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.	**1**	**2**	**3**	**4**
9.Bazen kesinlikle kendimin işe yaramadığını düşünüyorum.	**1**	**2**	**3**	**4**
10.Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.	**1**	**2**	**3**	**4**

EK H

ETİK KURUL ONAY FORMU

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler ~~Fakültesi~~/Enstitüsü Klinik Psikoloji bölümü ~~akademisyenlerinden~~ / öğrencilerinden Ebru Kalfa'in, Üstün Yetenekli Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu, Mükemmeliyetçilik Düzeyi ve Psikolojik Şiddet Mağduriyeti Arasındaki Rolü adlı araştırması değerlendirilmiştir. *(Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)*

Proje etik açısından uygun bulunmuştur. ☒

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. ☐

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır. ☐

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2017/15
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	20.12.2017
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	17.01.2018/19
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

		İMZA
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	**Başkan**	
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR	**Üye**	
Prof. Dr. Necmiye ÜN YILDIRIM	**Üye**	
Prof. Dr. Seldağ GÜNEŞ PESCHKE	**Üye**	
Yrd. Doç. Dr. Özge GÖKBULUT ÖZDEMİR	**Üye**	
Yrd. Doç. Dr. Fatma DOĞAN GÜZEL	**Üye**	F. D.
Yrd. Doç. Dr. Behlül TOKUR	**Üye**	
Yrd. Doç. Dr. Şule ÇEKİÇ KAYA	**Üye**	

EK I

TEZ FOTOKOPİSİ İZİN FORMU

ENSTİTÜ

Fen Bilimleri Enstitüsü ☐

Sosyal Bilimler Enstitüsü ☒

YAZARIN

Soyadı: Kalfa

Adı: Ebru

Bölümü: Klinik Psikoloji

TEZİN ADI: Üstün Yetenekli Ergenlerde Algılanan Anne Tutumu, Mükemmeliyetçilik ve Psikolojik Sağlık İlişkisinde Ruminasyonun Aracı Rolü: Üstün Yetenekli Ergenlerle Bir Çalışma

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

1. Tezimin tamamından kaynak gösterilmek şartıyla fotokopi alınabilir. ☒
2. Tezimin içindekiler sayfası, özet, indeks sayfalarından ve/veya bir bölümünden kaynak gösterilmek şartıyla fotokopi alınabilir. ☐
3. Tezimden bir (1) yıl süreyle fotokopi alınamaz. ☐

TEZİN KÜTÜPHANEYE TESLİM TARİHİ: